

The background of the image shows the dark silhouettes of several evergreen trees, likely spruce or fir, against a vibrant sunset sky. The sky transitions from a deep orange near the horizon to a soft purple and blue at the top. The trees are positioned on the left and right sides, framing the central text.

Visszavár a Hargita

ERDÉLYI GONDOLAT
MŰVELŐDÉSI KISKÖNYVTÁR

Visszavár a Hargita

Antológia

A borító fotóját
Magyari Hunor
készítette

Visszavár a Hargita

Antológia

Válogatta és összeállította
Szentmártoni Árpád

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó
Székelyudvarhely 2010

AZ ERDÉLYI GONDOLAT
SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

BEKE SÁNDOR (igazgató)
BRAUCH MAGDA
CSEKE GÁBOR
CSEKE PÉTER
CSIRE GABRIELLA
FODOR SÁNDOR
GÁBOR DÉNES
JANCSIK PÁL
NAGY PÁL
P. BUZOGÁNY ÁRPÁD
PÉNTEK JÁNOS

© Beke Sándor, 2010
© Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, 2010

A borítót
Beke Sándor-Olivér
tervezte

ISBN 978-606-534-023-7

Orbán Balázs

(1829—1890)

A Hargita

A Hargitát és a vidéket ábrázoló részletek
Orbán Balázs A SZÉKELYFÖLD LEÍRÁSA
című munkájában

(Válogatta és közli: Beke Sándor)

Előismertetés Udvarhelyszékhez

„Udvarhelyszék felülete hegyes, kevés térhellyel, keleti és északkeleti oldalán roppant havasok és ezekből kinyuló rengeteg erdőségek borítják. E havasok zömét a Hargita alkotja, melynek roppant trachyt tömegéből ágaznak ki az ezen széket behálózó hegységek, melyek a trachytgyüleg, vagy eocen-képződéshez tartoznak, s csak alább nyugaton mennek át a homok-kőzetekbe, míg délen az almási barlang szorosánál kárpáti mészkővel, és a Rikánál a kőhalom-hévízi bazalt tömeggel érintkeznek.”

X. Udvarhelytől Zetelakáig

„A vár-domb ormáról gyönyörű megható kilátás merül fel. Alant a Küküllő völgye terül el, s az azt ezüst szalagként átkanyargó folyam partjain *Zetelaka*, *Keményfalva* és *Fenyéd*, s a lankás hegyek festői lánczolatán túl a fogarasi havasoknak szépen kicsipkézett s az év nagyre-

szén át hóval fedett láncolata le egészen a verestoronyi szorosig. Keletre, egészen közelükben a Hargita impo-
sant alakja tűnik fel, a Láz (az oláhfalvi fennsík) kebléből
kiszökellő fenyves borította csucsai az ég felhőinek
szinvináláig emelkednek fel. Szép alakzatu hegysor: a
Csudálatoskő, Ostoros, Szelesbércz, Rakotyás köti össze a
Hargitát az északi szögletben feltornyosuló *Libánnal*, s a
Gyergyó felett felmagasuló *Délhegygyel*, melyen túl *Kü-
küllőtő mező, Somló*, a parajdi és szovátaí havasok kéklő
láncolatai zárják el a láthatárt, azokon innen pedig a
két Küküllő völgyét körül keretelő roppant rengeteg er-
dőségek hullámzatos sötét hegységei terülnek el; vagy 20
négysz. mfdnyi erdőség s közepette alig 1/2 négysz. mfd.
hely, hol az emberi szorgalomnak nyomai látszanak, hol
az eke felszaggatta földbe vethet a föld ura, az ember, a
többi mind a természetnek erőgyártó műhelyéhez tartozik.

I. Udvarhelyszék nyugati határszéle

„A székelyföldre vezető főutvonalat követve, a mint
az utas *Segesvárt* elhagyja, s aztán a gyönyörű fekvésű
fehéregyházi kastélyt meghaladja, mind mélyebbre ha-
tol a hazánkat keletről behálózó hegységek közé. Már
messziről feltűnnek szemei előtt a székely havasok leg-
szebbikének és legmagasabbikának, az ősz *Hargitának*
kéklő ormai, melyek mélázva emelik mohos trachyt-
homlokzatukat a tenyészvonalon felül, a hol már csak
itt-ott teng egy gyalog- és futó-fenyőbokor, a vihartól fél-
tében földre lapultan; a Hargita központi ósatya a szé-
kelyföldet behálózó hegyláncolatoknak, melynek tete-
jéről a székely föld nagy része belátható.

Nem sokára gyönyörködni fogunk annak égbenyuló magaslatáról a nagyszerű körlátványban, mely onnan szemlélhető.”

XI. Zetelakától Homoródig

„Ott van egy szép fenyves erdőikkel tarkázott nagy kiterjedésű, színezetben oly páratlanul szép fennsík, az ugynevezett *Láz*, melynek hullámzatos lapjába a Hargitáról lerohanó két Homorod és Vargyas patakok fenyves szegélyezte völgyületei mélyülnek be; ott van a fennlápály tulfelén a két *Oláhfalú*, messze a havas közzé felnyúló ház csoportjaival, fénylő ragyogó tornyaival, szétosztott fűrész malmaival, füstölgő pajtáival (havasi tanyaházak); s ott van szemben a háromcsucsos Hargita rengeteg fenyveseinek átpillantatlan tömegével, egyikét a legnagyobb havasi képeknek tárván fel. A havas, melyet eddig csak messziről a távol kék leplébe burkoltan láttunk, most ott állott közvetlenül előttünk egész megdöbbenő nagyszerűségében, égis magasuló csucsain fellegek akadtak fel, itt ott füst gomolyog, felcsikázó tüznyelvek közül, mintha ott istennel beszélgetne isten választott népének ihletett vezetője, s midőn a Hargita oldala oly tiszta, hogy azon minden egyes fatörzset, sziklacsoporthoz meg lehet különböztetni, akkor a távolabb gyergyószéli és parajdi havasok a távol kék leplében merengnek. Szép és nagyszerű e táj, melytől megválni alig lehet, melyet napokig lehetne nézni a nélkül, hogy unalmassá válnék.

„Innen az országuttra visszatérve, a Czekend meghágásához kezdtünk.

Ezen több ezer láb magas hegy, előfalát képezi az oláhfalvi fennsíknek, előlépcsőzetét a büszke Hargitának. Nincsen talán bérczes kis hazánkban váratlanul meglepőbb s elragadóan nagyszerűbb látvány, mint az, mely a Czekend tetejéről feltárul.

XVII. Oroszhegy környéke

„De im újra változik a természet nagyszerű decoratioja; a nyugoti láthatár most tökéletes lángszinű; válvonala egy szemvakító kárminszalag. S im a Hargita hófehéritette csucsán felgyújtá lámpáját Luna, s ekkor a táj ábrándos, elmosódó szinezetet öltött, a nap dicspompája elhalavá nyult, a havasok sötét árnyvonalt öltöttek s kicsipkézett körvonalaik zöldbe olvadó égen festődtek le, mint fantásztikus felhőalakzatok, mint az égnek himzett ezüst csipkézetei. És a mozdulatlan ködlepel alól ez isteni zúrból, a nemlátszó falukból estharangok harmóniája hallatszott fel, mint egy figyelmeztetni akarván az égbe ragadtatott, a tulvilági látvány által elvarázsolt, egy szebb világba átbúvölt halandót, hogy ott alatt egy láthatatlan világ van, hogy ott e perczen százezrek ajkai nyílnak imára, az élet és teremtés urához küldött hálaadó imára, a nap jótéteményeit köszönő áhitatos fohászra. Ima volt a mi tekintetünk, és keblünknek szót nem lelő elragadtatása, szívünknek átszellemülése, magasztos ima volt a természetnek ezen nagyszerű, Isten keze ékitette imaházában.

De ki tudná tolmácsolni az érzést, mi keblünket eltölté? ki tudná lefesteni e tulvilági látványt, mely nagyszerűbb volt az oceánnál, nagyszerűbb mindennél, mit eddig láttam? Ilyen lehetett az alakuló föld az özönviz alatt, ilyen lehetett a teremtésnek első reggelén, midőn Isten szeme a ragyogó, éltető nap s a szende hold először árasztá el sugárözönét a földnek szűz keble felett.

De váljunk meg a halandók szemeinek ritkán feltűnő ez égi látványtól, s térjünk vissza a földi életnek mindennapias körébe.”

XIX. Kadács vagy Kadicsa vára

„Ezen hátul magasul fel a szálas bükkössel benőtt *Reztető*, e vidék legmagasabb csucsa.

E pontról nagyszerű körlátvány tárja fel varázsképleteit. Látszik innen az előtérben egész Udvarhelyszék (a sóvidék kivételével), a háttérben egész Erdély. A hegy alatt közvetlenül *Sükő*, a cseresnyék hazája, kissé alább az én szülőfalum, *Lengyelfalva*; déli aljában Vágás, Béta, Dobó, Farczád, ezen vikvok (hápahupás, hegyesvölgyes) vidéken elduzott szerény falucskák. Tul a Küküllő-völgy, festőileg sorozott faluival, a Budvár és Szarkakőn átpillantó Bágyivár magas kopár csucsa, s a Rika zöldellő bércein tul a Barcságot körülövező Kárpátok, a félelmes magas Bucsecs, a vele versenyző Királykő, mellyel a fogarasi havasok ütköznek össze, ezek a gyönyörűen kicsipkézett bércz-óriások, melyek honkőri hegységeink legmagasabb csucsaival, a *Negoi-* és *Szurullal*, érintkeznek. Hol pedig az Olt e szirtfalon át tört utat magának (Verestorony), következik a hunyadmegyei havasoknak már homályos, éggel összeolvadó láncolata,

olvadó lánczolata, mely a ködszerűleg oda lehelt Retyezátnál megtőretve, és nyugotra kanyarodva övezi közös magyar hazánk e bérczes szögletét. Felötlik ott a Kecsekő, mint óriási czukor-süvege az élvezetet nyújtva édelgő természetnek, fel a Socrates arczélet utánzó *Csák szirtje*. Ez az egyik oldal panorámája.

Nyugatról közvetlen e hegy alatt a Nyikó és mellék-völgyeinek festőileg sorozott, regényesen szétszort falui, felettük szeszélyes alaku hegyek, a *Torna*, *Zálapos*, *Zsidóhegy*, odább Solymos és Zsákod vidékének kopár, de festői alakzatu bércei, idébb a szép Küküllővölgy Keresztur vidékével, vég pontján Segesvár és Szászkézd váraival, alig fellelhető kis fénylő pontok, az emberi művek eltörpülésének példányai a nagyszerű természet keblén. Északra a Firtos hármass csucs, az énlaki kekerdő s néhány sasfészekként oda helyezett falu (Firtosvár, Pálfalva, Énlaka). A Firtoson túl a sikládi Nagy-kő és a Bekecs büszke orma.

S ha ezen ragyogóan megvilágított tájról, ezen tündöklő folyók által átfutott völgyületekről, büszke hegyormokról, ezen egész félországot felkaroló panorámaról, a nap keltének irányában tekintünk, ott talán még meglepőbb kép tárul fel. Annyi kedves ösmert alak! Lenn a Nyikó fejénél 4 összeépült és óriási trifolium-alaku falu (Farkaslaka, Szentlélek, Bogár- és Malomfalva) s ott a Ligat tetején a havas büszke előőre, *Oroszhegy* és a *Czekend* feletti Lázon a két *Oláhfalva*, tündöklő tornyaival, felettök pedig a Hargita fennelgő lánczolata, mely közelünkben lévén, túlmagasul a határszéli Kárpátokon, s midőn azok a távol kékjébe vannak burkolva, ez sötét indigokék színben pompálkodik, s ott, hol a Hargita lehanyatló lánczolata össze-

ütközik a Gyergyó melletti *Délhegygyel*, ott e lankásabb hegynyakon átpillant, mint ragyogó ezüstbércz, a *Tarkő*. Ezen havassort északra a *Cserepeskő* köti össze a görgényi havasokkal, lefelé pedig a Mitács bogozza össze a Bodza és Barcza havasaival; nagyszerű láncszemek, minőket csak Isten tuda kovácsolni, a teremtés nagy kohójában! Magasztos, túlvilági látvány, melyet ecsetelni, de még kellőleg körvonalozni sem tud az emberi ész, és a kifejezést nem lelő emberi nyelv.

Oh kedves utazó! ha utazási vágy, ha a székely nemzet iránti vonzódás, elvezettek a Rabonbánok ős honába, ha meglátogattad a most lábaim alatt szerényen meghúzódó Budvárt, ezen hős nép harc- és vallás-főnökeinek büszke sasfészkét; ha alább-leirtam hún-vezér, Kadicsa várát megvizsgáltatta veled a történeti emlékek iránti tisztelet: ne resteld onnan a könnyen megmászható Reztetőre felhatolni, s bizonynal áldani fogsz az élvezetért, mit utasításom következtében itt nyerendesz; mert ily nagyszerű körlátvány kevés van a földgömbön, ehez hasonlót még az e tekintetben oly dús Székelyföld is csak néhányat tud felmutatni.”

XXXV. Bágyi vár és környéke

„A kilátás, mely ezen magas, kopár, a vidék több hegyeit uralgó hegytetőről nyílik, elbűvöli a szemlélőt. Az talán páratlanul szép, és mutatja, hogy őseink némi széptani fogalmakkal is birtak; de ki tudna egy ily látványt hűn leírni, megkísértem legalább annak körvonalozását. Egy szép esős éjt követett gyönyörű reggelen jöttem e hegyre, midőn a lég átlátszóan tiszta, midőn a

legtávolabbi tárgyak is oly határozott tisztasággal festődnek le, oly gyönyörű szinpompában ragyognak, midőn a havasokat hátrahagyott ezüst fellegfoszlányok ékitik, midőn a nap vitor sugárözönével önti el a felvidult természetet. Ott magasult fel észak-keleten a büszke *Hargita*, aljában a két Oláhfalú tündöklő tornyaival, Sz.-Kereszt-bánya füstölgő gyáraival. Az onnan letörtető folyók kies völgyeiben, s a völgyeket határozó bérceken vagy 35 falu festői csoportozata, e faluk között vagy 8 olyan, melyek mindenike legalább 3000 lábnyi (tenger felett) magasságban mint sasfészkek trónolnak büszke hegyormokon.”

I. Udvarhelytől Csík-Somlyóig

„Alább a Nagy-Somlyó tulsó aljában Csík-Szereda területén el festői ódon várával és a zsögödi szoros sziklabérczei közt szép lepillantás nyílik Al-Csíkra, melyet a Sz. Anna tó és a tusnádi szoros kéklő bércei szegélyeznek. Felfelé pedig a rákosi szorost elzáró s legszebb falusorral szegélyezett Kőd felett a sz. domokosi havasok tűnnek fel, azon gyönyörű alakzatu sziklabérczek, melyek festőileg eredzett kopár oldalaikkal, gyönyörűen kicshipkézett csúcsaikkal a napnak megtörődő sugaraiban ezüst bércekként ragyognak.

Szép e nagyszerű panoráma minden időben; de elbűvölően meglepő és elragadóan szép volt naplemenetkor, midőn a Hargita felett lebegő nap rézsut szórta rá sugárözönét, megaranyozva, élénken kiszínezve a tájak legszebbikét, legregényesebbikét, midőn aranylepellel voná be ezen eszményileg szép vidéket. Alig tudtunk megválni e vonzó, e delejes gyönyörrel lelánczoló lát-

ványtól, mely a nap hanyatlásával minden perczen váltakozott, minden perczen szebb, költőibb színezetet öltött, csak a közelgő est hosszú árnyai kergethettek le a minden figyelmünket elfoglalt Foglalás-tetőről és lelejténk a fennről bámult szép térre, melynek szélén vártalapul teremtett önálló csúcsocska emelkedik, melyet Vasfuvónak hívnak; mondják, hogy régen vasművelet folyt ottan.

Az Olton, mely itt még csak lassan folydogáló kis patak, átszállva, s Csík-Szeredán átvonulva, félóra alatt Csík-Somlyón voltunk.”

XIV. Csík-Rákos és vidéke

„Szép és elragadó kilátás nyilik a hegyfokról, mely épen sarkpontját képezi azon két hosszú falusornak, melyek egyike a Bogáton felül egybeszükülő Olt völgyén egész Sz.-Domokosig, másika a fenyves koszorúzza Kód alján egészen a gyimesi szoros torkolatáig nyulik fel. E faluknak sorvonala itt e szorosnál csaknem egyenes szögletbe ütközik egybe. Mindkét sorozat felett magaslatra épített régi egyházak ódon várszerű tömege, ott a karczfalvi, itt a rákosi templom, továbbá látszik innen Felcsíknak már átutastuk része egész Szeredáig és a Kárpátok alatti másik falusor le egészen a fényes templomu Somlyóig, és ott e gazdag színpompában ragyogó téren az Olt fényzalaga vonul, a mint a berkek és festőileg sorozott faluk közt szeszélyes kanyargásával csillámló arabeszkeket ír le. A minő szép, a minő változatos e tér, ép oly összhangzatosan szép és nagyszerű annak havas kerete; hátunk mögött a Hargita roppant

tömege, szemben a határszéli Kárpátok tarka színezetű láncolata, fenn szt.-Domokosnak sziklacsúcsai, lenn a szt.-Anna tó, Büdös kéklő bércei.

De ezen röviden körvonalozott körlátvány bővölete ne feledtesse velünk a gyönyörünk álláspontjául szolgáló vár keletkezési korának kutatását. Fájdalom e kutatásainkban a történelem utmutatását nélkülözni kelletvén, legfeljebb sejthetjük, hogy itt állhatott az Upolet anyja által 888-ban épített áldozati ház, mely e harcias idők szellemében csak is vár lehetett. A csíki krónika utmutatása is igazolja e feltevésünket, mert e szerint is ezen áldozati hely Vacsárkon innen nem messze épült a víztől.

Losteiner szintén említi, hogy a rákosi torony volt a felcsíkiaknak védelmi központja, miből azt kell következtetnünk, hogy e torony alatt nem az egyház tornyát, hanem ezen, vagy odább a Hargitában feküdt másik rákosi, ugynevezett Pogányvárban állott zömtornyot vagy toronyerődöt értette. És most a Bogáthnak ismerete után felhatolunk a Hargita rengetegeibe, hogy Rákosnak említett másik várát, a szintén teljesen ismeretlen Pogányvárát is felkeressük.

A Hargitának — úgy Csík mint Udvarhelyszék felől nézve — három fő csúcsa van; az alsó, mely Bélhavas, Asztalkő és csicsói Hargita név alatt ismeretes; a közép csúcs, mely madéfalvi Hargita nevet visel; és a legmagasabb Galusatető vagy rákosi Hargita. Ezen utóbbinak keleti oldalába, messze fenn a főcsúcs alján, Bogáttól 3 óra távolra egy a Várpatak és Szilaspataka közti büszke trachytsúcs emeli fel festői szirtormát, ennek tetejét koronázzák a Pogányvárnak festői omladványai.”

Marosszék előismertetése

„Említém már e munka ezt előzőtt köteteiben, hogy a Székelyföld közepe tájatt a Hargita és kifutványainak hatalmas cserkő (trachyt) láncolata huzódik keresztül északról délnek. Ezen hatalmas, egész Európában páratlan ős sziklahegység különíti el Udvarhelyszéket Csíktól, valamint Marosszéket is legalább részben Gyergyótól. E havas legmagasabb csúcsai, mint a Bucsintető, Cserepeskő, Mezőhavas, Keresztes kívül esnek ugyan Marosszék keleti határvonalán, de nyugatra lesarjadzó kifutványainak egyik hatalmas zöme Marosszék keleti részébe is áthatol; miért Marosszék ezen része havastáj jellegét viseli.”

XIII. Selye és a Bekecs

„A Bekecs az Marosszéknek, mi a Hargita Udvarhelyszéknek, mi a Nemere Háromszéknek; mert bármely pontjáról is e törvényhatóságnak látszanak annak büszke magas ormai, azért ha a marosszéki székely az idő iránt tájékozni akarja magát, oda tekint az ős Bekecs ormaira; midőn derült annak homloka, jó időt vár; de ha fellegekkel vonta be sziklás csúcsait, akkor jó időt igénylő mezei munkához nem igen kezd.” (...)

„Minden havasi népnél megvan a magas hegyeknek, a vihar e büszke székhelyeinek, ezen nagyszerű kilátást nyújtó bérczóriásoknak kegyeletes, mondhatnók vallásos tisztelete; megvan ez a székelynél is, s azért látunk, azért találunk magas bérceinken (mint a Bekecstető, Hargita, Kápolnahegy Csíkban, Firtos, Sziklódi tető stb.) kápolna

romokat, kolostorokat, hová búcsúra sereglett a nép; azért koronázzák büszke havasaink és bérczeink ormait titokszerű várromok, mert a székelly szerette, kegyelte a havast, hol az ember felmagasztosulva érzi magát, hol nagyszerű látvány gyönyörködteti és emeli fel a lelket.”

XIII. A Hargita

E havas hosszú lánczolata csak nem párhuzamosan vonul el a határszéli Kárpátokkal, egy sokkal szilárdabb és nemesebb anyagu (trachyt) belső védfalát képezve a hon keleti határának. Lánczolata északra Gyergyó mellett felnyulik egészen Erdély északkeleti határáig, míg délre egészen a Barcaságig ágazik le. E nagyszerű havas zöme az egész székellyföldet, s fél Erdélyt befutó hegylánczolatoknak, onnan mint középpontból oszlanak szét a hegysorok minden irányban, onnan erednek a völgyeket termékenyítő patakok, ott teremnek a drága érczek, ott tenyésznek a sudar fenyvesek, de annak az ég felhői közé felnyuló tetején szülemlik a vihar, onnan támad a mindent elsodró szélvész és árvíz is, azért a székelly félelmes tisztelettel tekint mindig ezen három csucsos ős havasra, melynek tetejét hó ezüstözi gyakran még akkor is, midőn alatt ért kalászt lengetnek a szellő fuvalmai. Nevét Benkő, Neugebauer s mások is *Hara* (fekete) és *Gétá*-ból származtatják. Szerintük Hargita *Fekete Géta* hegyet tenne, de ezen ethimológiát nem látom eléggé indokolva. Néveredete bizonyynyal ős Székely, melyet a hagyomány, a népek ezen hű okmánytára sem tudta megvédeni; a csiki krónikában *Héthavas* néven szerepel.

Ezen havas egészen székely, s én mint olyan valódi székely gobé, nem állhatok ellent a vágynak, hogy annak e bérczes kis hazába mindenüvé ellátszó viharos te-tejét meg ne másszam, annál is inkább, hogy ezen sok tekintetben érdekes havas még senki által kellőleg megvizsgálva és ismertetve nem volt.

E tervemet létesítendő, királybíró atyánkfia *Bot Károly*hoz mentem. Ő Oláhfalu esze és vezetője, kinek szava törvény a két faluban, s ezen hatalma nem erőszakon, nem hivatali tekintélyén alapul, hanem a bizalom, a szeretet kifolyása, melyet becsületessége s szellemi felsőbbbsége által nyert ki; ő pátriarchája e népnek, atyja, kihez mindenki fiui bizalommal viseltetik, ő oraculuma ezen egyszerű erkölcsös népnek. (...)

Bot Károly, mint ismerősöket szívesen és vendégszeretőleg fogadott. Különben még arra sincs szükség székelyföldön, hogy ismerős légy, mert itt az ősi erények honában bárhová térj be, még a legszegényebb földész is szívesen lát, s megosztja vendégével utolsó falatját is, miért ha pénzzel akarnád jutalmazni, sértve érezné magát.

Fürge havasi lovakra ülve indultunk el. Vezetőnk egy értelmes suhancz karjára akasztott baltájával gyalog követett minket, s értelmes józan feleleteivel büszkévé tett népünkre, melyet a teremtető annyi természetes észszel nemes lélekkel páruzt értelmességgel ruházott fel.

A hosszú falunak köves, patak átzugta utcáján vonultunk fel, hol csaknem annyi fűrészmalom van, mint ház, a falun túl kopár kő borította vidék, melyet csak a szorgalmas székely keze tud termékennyé tenni, a mezőn messze terjedő, deszka kerítésekkel körülvett zab,

árpa és pityoka (burgonya) földek területnek el; ezentul közvetlenül a Hargita előlépcsőzete, a *Csonka* emelkedik fel, melynek tetőlapján, egy fenyvesektől körül keretelt terecskén bővizű forrás, a *Deszkás kut* buzog fel, s idéz elő dus tenyészetű gyepet, hol vad, még emberi fegyelmet nem ismerő lovak legelésznek, s az utas közelédtére farkokat felcsapva tova tűnnek a rengeteg sötétjébe. Ezen már néhány ezer lábnyi magas hegylépcsőzetről gyönyörű panorámai kép tárul fel.

Mi kéj érzettel legeltetők szemeinket a szép tájékon, mig a forrás partjain reggelinket elköltöttük, azután pedig folytattuk az előttünk lévő s már *Csihányos* nevet viselő hegy meghágását. Negyedóra alatt szép fenyves erdők környezte térségre jutánk, mely *Havasbéli kertnek* hivatik, s e nevet valójában meg is érdemli, mert a felfakadó források által nedvitett terecskén a legszebb szinpompában ragyogó s harmat gyémántban tündöklő virágok tenyésznek, s valami regényesen szebbet, meglepőbbet képzelni nem lehet, mint a szorgalmas természetnek ezen zugó fenyvesek közé rejtett szép kertecskéjét.

Ezen felül, innen negyedóra távolra *Oltárkő mezejét* éri az utas, egy terjedelmes irtást, melynek keleti oldalán szeszélyes idomu, első felötlésekor várromnak tetsző sziklacsoportozat tűnik fel, oly festői szirthalom, mely a legmeglepőbb alakzatokat mutatja fel, itt erkélyszerűleg szökelve ki, ott rovátkos bástyaként magasulva fel, keleti oldalán hosszú szirtfolyosó vonul el, tetőormán pedig fenyőfák lengő sudarai mint őrt álló óriások kopja hegyei tűnnek elő. Oltárkőnek hivatik, mert a hagyományok szerint tatár dúlások alkalmával az ide menekült nép itten tartott isteni tiszteletet, s ennél szebb és

nagyszerűbb áldozó oltárt bizonynyal nem választhatott volna.

A sziklahalom teteje megható látványt nyújt; a nagyszerű távlati kép lépcsőlegesen kiszélesül; innen már felötlík az Olt átragyogta Erdővidék a távol ködében derengő déli Kárpátok roppant havasaival; előttünk a Hargita csucsai, melyeknek még alig értünk aljába, alattunk a mély *Vargyas loka*, hol sűrű fenyvesek árnyában törtett le a Galusa aljában eredő pizstrángdus *Vargyas pataka*.

A szélmozgatta fenyveseknek tenger moráját utánzó zúgása hallatszik fel a mély völgyből, mely közé néha félelmes zörely vegyül, egy-egy tova törtető medvének, egy-egy zuhanó fának, egy-egy leguruló sziklának bérceket visszahangoztató dördülése. E félelmes magányban buzog fel, csak pásztorok és erdőlöktől ismerve a *Jó borviz*, mely egyike jobb és erősebb ásványok vizeinknek, helyben oly erős, hogy üveget, s gyengébb korsókat is széthány, s nevét teljes joggal kiérdemli.

Az *Oltárkő*, mint az egész Hargita lánczolata egészen trachyt, mely quarzdus trachyt porfyrrel keverve jön elő. Neugebauer szerint Erdélyben csak a Hargitában s a belőle kifolyó lánczatokban (Gyergyó és Csik nyugati havasai és a Büdös) jön elő az első képződésű trachyt, a többi, eddig annak tartott hegyek mind szürke porfyrból vannak, azért a székelyföld közepén feltornyosodó ezen roppant trachyttömeg geonosticai szempontból is igen nevezetes, s megérdemlené szaktudásaink figyelmes észlelését.

Utunkat szép sziklaszegélyzetű hegyélen folytattuk, mely *Mita kutjá*-nak, fennebb *Sugó fejé*-nek hivatik. Itt van az asztal alakú *Ebédlő kő*.

A *Mihály havasa* nevű csúcs alatt és a *Bagoly kő* nevű szép sziklaszál alatt elvonulva a *Bagoly kő tetőre* értünk fel, hol a bámulat miatt leszegeztetve állapotdunk meg, mert egyszerre váratlanul, egy tulvilágian szép látvány tárult fel előttünk. A Hargita főlánczolatának tetőlankájára, a *Délő-domb* tetejére értünk.

Közvetlen közelünkben a Hargita három főcsuca, közből a roppant tömegű *Galusa tető*, jobbról a gyönyörű sziklaszegélyzetű *Bélhavas*, balról a büszke *Kereszt-hegy* tornyosul fel.

A Galusa és Kereszthegy közti nyilaton felötlött Felcsiknak gyönyörű, a fiatal Olt által átkanyargott, faluk hosszú sora által beépített tere, fel a szt.-domokosi és Gyimes melletti havasoknak szikla óriásai, ködfátyolként elmosódó képletek, sugár özönben ragyogó, azur kék lepelbe öltözött nagyszerű tájkép, melyet a Hargita csucsainak sötétzöld függőyei kereteltek be. Bűvös látvány, mely elragadja a legkönyösebb lelket is.

Elhatároztuk mind a három csucst megmászni s erőt gyűjtendőek e nem éppen könnyű válllathoz, egy szép forrás mellett kinyugodva magunkat, megebédeltünk, s azután a legközelebb levő Kereszthegy meghágásához kezdtünk.

Kereszthegy? de hát honnan e név? miért a tető csucsán lévő két nagy kereszt? Azért, hogy szent és tisztelt e hegy, melyen régen istennek szentélyt emelt az áhitatosság. Kápolna bércznek is hívják e hegyet arról, hogy tetején kápolna állott, (1643-ban aug. 29-én) VIII. Urbán pápa által Sz.-Péter és Szt.-Pál napjára engedményezett bucsuk tartattak, de mivel a viharok e kápolnát megrongálták, a távolság és rossz idők miatt kevesen látogathatták, 1721-ben máj. 13-kán XII. Clemens pápa

engedélyéből (a hargitai bucsuk) áttétettek az innenső Oláhfaluban épített új kápolnába, hol egész mai napig megtartatnak, s ekkor keletkezik e falu Kápolnás melléknéve is, mely addig minden régi okmányokban Alsó-Oláhfalunak neveztetett.

A hargitai kápolna említve van azon perfolyamban is, melyet Oláhfalú a 17 falu, s Csik több faluival a hargitai határvonalak felett folytatott, s mely egy Regnicolaris bizottmány kiszállását vont maga után.

Ezen bizottság munkálatában (metarum reambulatióban,) a kápolna sok helyen előfordul, említve van e kápolna egy még régibb 1622-ben költ Inquisitoriában is, miből azt kell következtetnünk, hogy a kereszthegyi kápolna már az 1643-ban engedélyezett bucsuk előtt jóval létezett.

E kápolna vagy legalább maradványai felkeresésére indultunk hát, s azt meg is találtuk, nem a tetőn, hol a keresztfák vannak, hanem egy kissé alább a Kereszthegy délre kiszökkelő előfokán.

A kápolna alapfalai, szét szórt szép lapos kövei még megvannak. E szentély kicsi volt, alig 12 lépés hosszú és 10 lépés széles, keletre fordított félkör íves apsissal, mi mutatja, hogy az a románkor, tehát a XII. század műve. Istennek szebb és nagyszerűbb imaházát nem állíthata ember, mint ezen fellegekkel csókolódó csucsnak tetején, mint ezen nagyszerű havas ormán, mely már magában is jelképezi azon nagyszerű fogalmat, melyet a mindenség teremtményéről és uráról alkotnunk kell. Itt valójában istenhez hiszi magát közel a természet nagyszerűsége által meghatott, a világ semmiségei fölé emelkedett ember, itt minden érzés isteni, minden gondolat

ima, minden eszme ihlettséggel határos, egy ily pontról való széttekintés, a természet roppant nagyszerűségének szemlélése lehetetlen, hogy költői gondolatokat ne ébresszen, és mi az ima, ha az a költészet eszményvilágának színvonaláig nem emelkedik fel, ha az Isten eszméjét a természet nagyszerűségével nem pártítja, ha ihlettség nem hatja át a szívet? E nélkül az gépies számozgatás, mely semmi erkölcsi becsstel nem bírhat. Tehát nézés és tekintet által is lehet imádkozni, tehát a nagyszerű látvány előidézte fellelkesülés, a természet mindenható nagyságának bámulata, a lélek felmagasztaltsága is lehet a teremtet előtt kedves ima, s én ez értelemben imádkoztam is a Kereszthegy tetején.

És e nagyszerű vadonban Isten eszméje mellett közvetlenül megjelenik az ő legnemesebb teremtménye, az ember, mert a *Délő domb* tetején számos forrás által öntözött buja gyepek van, hol furulyáló pásztorok gondnoksága, s ugató kutya őrködése alatt nyájak legelésznek, melyeknek kolompzenéje hangzik e költői magányban. Mily megható képe ez a nyugalom- és boldogságnak, s itt valójában szabad, független és boldog az ember; csak itt, a jótékony természet keblén, találja fel a békességet, nyugalmat, melyek az emberlakta vidékről már régen elköltöztek. Fájdalom, hogy az, minek mindenütt lenni kellene, csak itt található fel. Hogy pedig régen ezen most rengeteg havasokon emberek laktak, vagy azon át közlekedtek mutatja a *Rakott ut*, mely kővel burkolt ut, itt ott megszakadva a *Fenyéd oldalán*, *Mihály havassa sarkán*, és *Sugó fején* fel a kápolnához mindenütt követhető. Ez ut a hagyomány szerint akkor készült, mikor a Bélhavas tetején Bélavára állott.

A Kereszthegy oldalából számtalan forrás buzog fel; ilyen a *Kereszthegy* nyugoti aljában felbuzgó *Gyöngyös-kut*, melynek bő forrása gyöngyözve fakad fel; odább a *Mihályhavas* aljában a *Király kutja*; talán azért neveztetve így, mert a Hargita forrásainak legszebbike és legjobbika.

A Kereszthegyet sok ingoványos hely környezi, melynek vizes mocsárjaiba könnyen bele veszhet, ki a járást nem tudja. Egy ily nagyobb ingoványt *Feneketlen tónak* hívnak, s mondják, hogy régen ott tó volt. Ezen ingoványok forrás fejei a nyugatról Küküllőbe siető *Sugó patak*nak, és a keletről Olt felé nyargaló *Szökő patak*-nak. Neve ez utóbbinak onnan ered, mert eredetétől néhány ezer lépésnyire, egy alig megközelíthető mély völgyben gyönyörű zuhatagot alkotva szökik le egy 10–12 öl magas sziklafokról. Ezen ismeretlen természeti tünemény bizonynal legszebb vizeséseink közé tartozik, mindkétfelelől szép szikla erkélyek emelkednek, melyekbe sötétlő barlangok mélyülnek. E barlangokban egykor kincset kutattak az emberek, most roppant jégdarabok zárják el a kíváncsiak lépteit, az e barlangok felett kihajló lépcsőleges szikla élen ezüst habbá törve rohan le a patak; szétgyöngyelő cseppjei oly buja, csodás növényzetet fakasztottak, hogy abból alig látszik ki az ember. A zuhatag mellett csudás alaku sziklák emelkednek fel, mint kövesült óriások visszariasztó alakjai, alatt a patak által sodort roppant szikla-zür, s ki beküzdé magát e rejtett, ez elzárt sziklamederbe, bizonynal nem fogja fáradalmát sajnálni.

A Szökő-től megtérve, a Hargita legmagasabb csucsa, a *Galusa tető* meghágásához kezdtünk.

A gyepek csakhamar eltűnik, mohabuczkák (mit muh-nak neveznek a benn szülöttek) csucsosulnak a talaj felülete fölé, melyek között csak gyalog és nagy bajjal tudunk odább hatolni, a hegy csakhamar meredékké lesz, a sudár fenyők kis apró bokrokká törpülnek, míg fennebb összevisszahányt trachytdarabok zürjén (khaoszan) lépdel a vándor, melynek felületén az ezred év óta egymás fölibe nőtt moharétegek Perzsia szőnyegével vetekedő, lágy finom leplet képeznek.

A lichentelepek közé kék áfonya (*vacinium myrtillus* és *uliginosus*, mit a benszülöttek havasi meggynek neveznek) és veres áfonya (*V. vitis idaea*, mit kokojzának neveznek) örök életű gyapárok, aranyszínű árnikák, saxifragok, zuzmók vegyülnek szemgyönyörködtető szinpom-pában, e vadonban is bámultatni engedvén a természetnek minden parányban nyilatkozó költészetét.

Áfonyát, az Alpoknak ezen izletes gyümölcsét, szedeggetve s az éltető, éleny-dús léget egész tüdővel szíva léptettünk fennebb fennebb, míg pontban 5 órakor a Hargita legmagasabb ormán, a *Galusa tetőnek* csucsán voltunk. Egy csomó trachytszikla, széthányt gulának tömegeként, annak éppen tetőpontján van összehalmozva, mi azok közé helyezkedtünk el az itt örökké lengedező szél ellen fedezendő magunkat, s ezen 5573 láb magas sziklapáholyból bámultunk el azon nagyszerű, s leirhatatlan körlátványon, mely innen feltárult előttünk.

Azt elbámulni, annak mindenható nagyszerűségét fel-fogni inkább tudám, mint leírni, mint a szó kifejezésnek gyenge ecsetével azt lefesteni; azért legfelebb silány körvonalozás az, mit itt nyujtok.

Nyugatra egész Erdélynek hullámzatosan egy más fölé rétegesülő hegyláncolatai, melyek felett a lehanyatlásához közelgő napnak rézsutos sugarai aranyos sugár-fátyolt szőttek; tul ezen fokozatosan emelkedő, ezen a folyók ragyogó vonalától elválasztott, ezen egymást keresztül-kasul szelő, s még is szerves összefüggésben lévő hegysorokon, a nyugati Kárpátoknak a távol fantáscus szinezetében derengő láncolata tűnt fel, roppant sziklatömeg, mely minden tömörsége mellett is lehelletszerű lengő tüneménynek, az ég ezüsttel eredzett szép csipke szegelyének tetszett.

És ha figyelmesebben részletezém azt, felismerhetém azoknak minden egyes csucsait a *Retyezát*-tól kezdve fel az Aranyos széki *Székelykőig*, mely a Székelyföld ezen távoli gyarmatának dicsőségét őrző sziklagulájaként emelkedett ott fel, várromkoszoruzta magas csucsával, legalább láttani összefüggésben lévén az anya Székelyföld ős havasával, a minden havasaink közt legnemesebb kiadásu Hargitával; láthatók a székely dicsőség e szikla emléke közelében a *tordai hasadék* bámulatos hegyszelvényét, a *topánfalvi*, *gyalui* és *szilágyi* havasok elnyuló sorát egészen az északnyugoti szögletben pompálkodó Cziblesig. E volt ez oldálnak nagyszerű háttere, azzal öszhangzatosan szép eltőrében pedig egész Udvarhelyszéknek madártávlati képe terült el.

Északra a Hargitát Gyergyó hegyeivel egybekötő *Ostoros*, *Csudálatoskő*, és a kopasz *Tárhavas*, melyekkel egyenes szögletben ütközik össze a Maros és Olt választó hegyláncolata, a *Fekete-Rez*, a Hargitával versenyző *Délhegy* és *Küküllő tömező*, vagy is azon hegyláncolat, honnan Erdély 4 királyfolyója: a Maros, Olt és két Küküllő fölbuzog. És ott a *Dél hegy* és *Fekete-Rez* köz-

Rez közti hegynyakon, a hősi csaták emlékével diszitett Geréczesén át feltűnt *Gyergyó* egyik szöglete, a szárhegyi kolostorral és a *Kelemenhavas* azurkék színbe burkolt büszke 9 csucsával.

S mily gyönyörű, mily pompás volt a keleti tájnak kiindulási pontja, vagyis a márvány fejérségű mészkősziklák azon nagyszerű zöme, mely *Szt. Domokos* tájékán mintegy hatásvadászólag összetömbösült. Az egymással szépség- és nagyságban versenyző *Nagy-Hagymás* és *Tarkó* és e kettő között diszgulaként felszökellő *Egygyeskő*, idább a szomorú emlékű *Pásztor bükke* felett a gyimesi szorosnak roppant sziklafalzata, a fogrovátkos sziklagerinczczel tetőzött *Naskalát*, *Bodorvész*, és a háttárszélnél őrködő *Apahavas*. Ezekkel összefüggve pedig a honunk védfalaként elnyúló keleti Kárpátok, ős apjokkal, a vészes lehelletű (szele oly romboló, mint a Nemere Háromszéken) *Borda havassal*.

Az ezen csak futólag körvonaloztam nagyszerű havas keretben foglalt Csik pedig ott terült el közvetlen alattunk, az ős Hargitának meredeken lehanyatló keleti alján, ott lapul el a virgoncz Olt átfutatta gyönyörű térség, melyet a hegyeknek két helytt való előszökélése, három egymást követő kerekded térre oszt; a zsögödi szoros, mely Alcsikot választja el Fel-Csiktól; fenebb a Naskalátból lenyúló *Kőd*, mely Rákosnál alkot ilyen zárgátot.

Szép e tér magában is miként az a teremtő kezéből kikerült, de mennyire felékesíté s kidiszité azt az embernek alkotó, szorgalmas keze! a fenyves koszoruba foglalt szép téren ott látjuk a művelet alatt lévő földnek roppant rakműhez (mozáik) hasonlítható sokszínű kocz-

káit, s azok közt a szeszélyes egybefüggésben elhelyezett faluknak tarka vegyületét. Szt. Domokostól le Rákosig 8 egymással összeépült falu hosszú sora nyúlik le északról délnek, mellyel másik (csak nem) összeépült öt falunak keletről délnek nyuló vonala szögelik össze, együttesen egy roppant 3 mfldet beölelő *L*-et írva le. Fejérlő templomaikkal, zöldellő kertek lombjai közé helyezett többszínű házaikkal hasonlítva egy a szép térségen megtörve elnyujtott virágfüzérhez. És hogy a természet és az ember öszhangzatos működésének hatása, a tenyészet, a béke és a szabadság áldásai által felékített táj jótékony harmóniája zavarva legyen, ott van az egybe szögelésnél a gyászos emlékü *Madéfalva*, mint ezen öszhangzásnak, az ember és természetnek ezen jótékony szövetkezéséből eredő szabadságnak, és a szabadságban fellelhető boldogság felforgatójának, a zsarnokságnak intő, véres ujjá. *Madéfalva* ártatlanok vérével megmosott szent temetője a székelynek. És mintha e szomorú történeti visszemlék mellett megakarna a valóság vigasztaló biztatóként jelenni, ott van mindjárt fénylő, ragyogó templomával *Csik Somlyó*, s mintha a hitben megerősíteni akarna, *Szereda* ódon erődjével.

Alább Alcsik szép tere, mely felett könnyű párázatok usztak; de csakhamar kisütöttek a napnak felhő által feltartóztatott sugarai, s feltüntették a változatos színezetű talajon szeszélyes rendetlenségben szétszórt falukat, tündöklő tornyaikkal, tul rajtok a déli láthatárt elzáró tusnádi és torjai havasok, a *Nagy-Haram*, a torjai *Büdös* és *Vártető* csucsokkal, egybefüggőleg pedig ezekkel azon havaslánczolat, mely a trachytközetek ezen végső ormait ósatyjukkal, a talapzatunkul szolgáló Har-

gitával csatolják egybe, míg végre hogy ez oldal távlati képe is tökélyesen kiegészített légyen, feltűntek a láthatár végvonalán a déli Kárpátoknak édig meredő ormai: a Csukás, Bucsecs, és Királykő.

Ez hideg előszámlálása a látott tárgyözönnek, ez életelen előrajza az innen feltáruló isteni látványnak; de azt kellőleg kiszínezni, azt élethűn lefesteni, úgy miként az a valóságban van, az emberi nyelv képtelen.

Miután lelkünk eltelt a gyönyör mámorával, elindultunk a *Bélhavas* (vagy *Csicsói Hargita*, vagy is a néptől *Asztalkő tetejének* nevezett déli csucs) felé, mely alatt meghálalni, s annak tetejéről a feljövő napot ellesni terveztük. Félelmes sziklák tömkelegén áthatolva, a tetőtől alig 150 lépésnyire felbuzgó szép forráshoz jutottunk, mely körül nefelejcs bokrok pompálkodtak, a forrást Vargyas fejének hívják, s a néphiedelem szerént minden hajnalban tündérek szállnak oda inni és feredezni, a szép nefelejtsek is az ők lábnyomaikon teremnek. Csudás természet, mely ezen roppant magasságban is életet fakasztasz és enyhet nyújtasz; dicső természet, mely még ezen vadonban is virágokat, a hűség és szerelem jelképét ülteted, a te titkaidnak, a te mindenhatóságodnak csak bámulója, de megfejtője nem lehet a véges emberi ész!

Itten lovainkat megtalálva a köztünk és a *Bélhavas* közti *Tetőfenyőt* vagy *madéfalvi Hargitát* (e hegység egy kisebb csucsát) az ugynevezett madéfalvi *Csapáson* kerültük meg. Csapás nagyobb erdei utat jelent, melyről nem kell azt hinni, hogy az valamely jó szekér ut, hanem inkább erdei vadak és legelésző juhnyájak nyomadéka által alkotott ösvény, mely rengeteg erdőségeken,

iszonyatos kőhalmazokon: meredek lejtőkön hatol át, a kisebb ily ősvényeket vagy a fő csapásokat egybekötő sikátorokat *Zseréb*-nek hívják.

A mi madéfalvi csapásunk, bár talaja oly szirtes volt, hogy lovainkat nem igen használhattuk, de azért elég ügyes mérnöki kiszámítással kerüli meg a Tetőfenyőt, közölve a mély örvényeket s meredeket, nagy kanyarulással vezet elő a hegyháton. A Tetőfenyő déli aljában egy csudás sziklaszál, a *madéfalvi Csompó*, ragadta meg figyelmünket. Ez egy a fenyvesek közül több száz öl magasságban kiszökkelő conikus szikla, mely a legélénkebb színű zöld moha és folyondár lepellettel van betakarva.

Innen rövid félórára van a *Hátulsó mező*, egy a *Bélhavas* sziklaormos csucsa alatt elterjedő nagy mezőség, hol szétszórt kövek közül számtalan forrás (a Halaság patak forrás feje) buzog fel, s termékenyíti ezen vidéket, hogy az emberi használatnak átadhassa. Alig érkeztünk meg e vik-vok (hápa-hupás) térségre, hogy a pásztoroknak éber előőrei, a minden oldalról dühösen előrohanó s minden hangon a legmélyebb basso profundotól a legvékonyabb szopránóig, csaholó kutyák támadtak meg, erdőket visszhangoztató ugatásaikkal értesítve gazdájokat, hogy idegen közeleg. A békésen legelő juhok és szikláról sziklára szökdécselő kecskék mekegéssel feleltek éber őreik ugatására, s ez a minden hangot többszörösen visszhangzó, s zengedelmessé tevő fenyvesektől kertelt téren nem megvetendő hangversenyt alkotott, melybe kiképzett prima donnaként bele trillázott egy-egy felröpülő havasi rigó.

A diszitmény gyönyörű volt, a napnak, mely már az alantabb vidékeken rég leáldozott bucsusugarai lebeg-

tek e fennvidéken, megaranyozva a lengve-zúgó fenyveseket. Hátunk mögött a gyönyörű alakzatu Hargita csuca meredett fel, Istennek aranyos trónjaként ragyogva a nap bucsucsókja alatt, körülünk amphitheatraliter kanyaruló hegyek karaja zárta el a láthatárt.

A minden oldalról előrohanó kutyáktól körülugattatva, s általok kísértetve érkeztünk meg az *Esztinához*, mely egy igen gyenge, ideiglenes, fakéreggel fedett házikó. A kutyáknak itt még dühösebbé vált ugatására ki állott a major, egy valójában patriarchális alak, vállig omló ezüst fürtökkel, borzos kucsmája alatt ragyogó fekete szemekkel, s „*Hozta isten jó uramékat!*” mondá ő; a kutyák uroknak barátságos hangjából megértve, hogy nem ellenséggel van bajok, farkot csóválva örömnívógással ugráltak körül, mintha ők is kiakarnák fejezni vendégszerető örömeiket. „*Áldja Isten atyafi, hát ad-e szállást az éjjelre nekünk?*” kérdők tőle, „*Isten-é a szállás*” felelt ő, s miután meggyőződünk, hogy a füstös és piszkos kalibába (kunyhó) nem tanácsos telepednünk, onnan csekély távolra, egy forrás mellett zöldelő gyepen ütöttünk tanyát, s megtelepedtünkkel csakhamar kies otthonunk berendezése után néztünk. Az ily berendezéshez szakértelemmel bíró vezetőnk legelőbb is néhány fenyőfát döntött egybe, s tanyánkat illatos zöld kerítéssel fogta körül. Eleinte ezt csak a szépészeti ösztön kifolyásának hívók, de később meggyőződünk, hogy mint szél elleni védfal gyakorlati hivatással is birt. Egy ágasbogos fa fegyverfogássá idomult, s közös erővel munkához látva, oly halom száraz fenyőfát hordtunk össze, hogy azzal egy városi család kitelelhetett volna; mi sokkal vesztegetőbbek voltunk, mert csakhamar oly

tűzmáglyát élesztettünk, hogy lángüstöke a fák teteje felett koválygott.

A tűz körül illatos és ruganyos csereklye (fenyőrügy) pamlagok lettek rögtönözve, s miután szerény vacsoránkat dicséretes étvágygyal elfogyasztók, pompás fekhelyeinkről addig gyönyörködtünk tűzünk fantasztikus lángalakzataiban, s vezetőnk tündérregéiben, míg álom nem csuká le szemeinket.”

Hajnal hasadtakor vig madárcsevegés ébresztett fel, s mi azonnal utnak indulva, 5 órakor a tetőn voltunk. Köd borongta az alanti vidéket, míg a köd vonalán felül emelkedő Bélhavas úgy nézett ki, mint hullámok által körülzajlott sziklasziget s ott, a köd titkos leple alatt, tengerszerűleg is zajlottak a láthatatlan fenyvesek.

Ezen csucsnak gyönyörű alakzatu, függőlegesen lemetezett szikla-ormózata van, melyről *Asztalkő tető* mellékneve ered. Mi annak egy erkélyszerű kiszökellése alá telepedtünk le, s ezen közel 6000 láb magas, földképződés által idomított baldakin alól, két óráig bámultuk a fel-felmerülő nagyszerű látványt, s ellestük a természetnek köd-alakító működését.

A főcsucs (Galusa) körül táborozott a ködnek zöme; átláthatlan sűrű tömegekben volt leszorítva a légnyomás által; csak is kisebb foszlányokat szakított el a szélnek egy egy lebbenése, mely mozgásba hozatván, körülkanyarogta a Tetőfenyőt, honnan aztán egy sebes oldalmozdulattal a Bélhavast kerülte meg, s mi láttuk sziklapáholyunkból, miként nyargalá körül e csucsot, a nélkül azonban, hogy minket érinteni mert volna. Az így hullámzó ködlepel elvonultával, felöltött percnyire mint tündér ködfátyolkép, mint varázs panorama, a regg ho-

mályban derengő tájék, míg a következő perczben már ködfátylát borítá reá a velünk enyelegni látszó természet.

Végre kisütött a határszéli Kárpátok megül fényesen kiemelkedő nap, erre a Galusa-csucs körül táborozó köd zöme is megindult, s elnyult hosszan a bérceken, nap-sugarakban ragyogó ezüst pánczéllal vonva be azoknak ormait. Lassanként azonban elvonultak vagy feloszlottak azok a napnak ellenök küzdő sugárai által; a regg derűje kimosdatá a tájat, de mi már ekkor a tetőn voltunk, onnan bámultuk az előttünk feltáruló dicső, magasztos körlátványt, minőről csak annak lehet fogalma, ki már látta havas tetőről nézve a napot felkelni.

A keleti láthatárról nem szólok, mert az kevés változattal ugyan az volt, mint a melyet a Galusa tetőről bámultunk, azzal a különbséggel, hogy az akkor alkony homályában derengő Csikot s a ködlepel borongta határszéli havasokat most a napnak szétömlő sugárözöne sokkal szebb, élénkebb színben tüntette fel, és hogy a tegnap részben fedett Al-csik egész terjedelmében terült el úgy, hogy annak minden egyes faluját és tornyát megkülönböztethettük, de a nyugat- és déloldali láttér az előzőtt alkonykor látottnál sokkal nagyszerűbb és terjedtebb volt. Közvetlen a Hargita alján az oláhfalvi láz terült el, fenyvesek közé foglalt dusszinezetű szántói- és kaszálóival és terjedelmes két falujával, melyek innen madártávlatból nézve, a hogy a köztük letörtető folyók szeszélyes kanyarulatait követik, hosszú, vékonyan elnyuló háztömegeikkel egy nagy S és Z-t irnak le, az apostrofált szent-nek óriási kezdő betűit, még a pont sem hiányzik, a mennyiben azt Kápolnás-Oláhfalunak egy önálló házcsoportja képviseli.

A láz alján hegyek közül kitörtető folyamok, völgyek, a két Küküllő és Nyikó völgyei, hol bizalmasan elterülő városok és faluk váltakoznak, míg némely más falu, mint Oroszhegy, Sükő, Pálfalva, Firtos-Váralja, Agyha hegyormokra helyezkedtek, mintha azok a többiek nyugalma és biztonsága felett őrködő előőrsök lennének. Ezek felett még magasabb hegycsucok, melyeken egykor büszke várak (Firtos, Tartod, Rabsonné, Kadács, Zéta, Bud várai) trónoltak. És a közelveidék e vonzó képleteit egymásföle hullámzatosan emelkedő hegylánczolatok követik, melyek felett mint elmosodó párázat a tordai hasadék, topánfalvi havasok, a *Székelykő*, *Csákszirtje* és az eget nyulánk oszlopkánt támogatni tetsző *Kecskekő* tűnik fel. Erdély nyugoti határ-havasai intének reggeli üdvözetet a keleti Kárpátoknak, s a feléjük igyekvő napnak. Délre a két *Homorod* kies völgyülete, az őrszemként dombra ült *Bágygyal*; s roppant, alig átpillantható erdőségeken tul azon nagyszerű hegyrepedés, hol Almás csudás kőlyuka van. Ezen, s a Rika zöldelő lánczolatán tul egyfelől Erdővidék a felénk folyó Olttal, le egészen a Barcaságig, másfelől a hévizi völgyület a tőlünk eliető Olttal le egész Fogarasig. S a láthatár végpontján a brassai és fogarasi havasoknak félelmes, innen tekintve még sokkal magasabbnak tetsző lánczolata, szép hazánk déli határainak büvszegéye.

Miután jól kibámultuk magunkat, miután lelkünk el-tölt az élvvel, a Bélhavas tetejét tettük vizsgálódásunk tárgyává. Ennek tetőlapján több száz hold kiterjedésű, délre lejtő fennlapály terjed el, hol az örökké uralgó szél és hideg miatt csak rideg tenyészet van, az islandi

lichennel vegyült mohatelepek lágy szőnyege bevonta talajon már a borsika, ezen élődi fa is csak alig arasznyira nő fel, egy egy árva virág, s néhány diszes saxifrága-telep szinezi ki az áfonyaágyaknak sűrű, tömör tábláit.

Ezen egyenes felületű fennlappból az Asztalkótól vagy ezer lépésnyire, egy kerek idomú, alólról is felötlő sziklacsucs emelkedik ki egyenesen elcsapott fennlappal. Itt volt a hagyományok szerint *Béla vára*, melyről a Bélhavas neve is eredne. Ugyan is midőn a világ rendítő hun birodalom össze omlott, s a hóditott népek a boszú fegyverivel kezdték üldözni a hunok megmaradt töredékeit. Azok, kik e vérrel szerzett hazától megválni nem akartak, vagy ide szorulva távozni nem tudtak, s a felzúdult népek alattvalói lenni sem akartak: Erdély keleti oldalának természet által is védett rengetegjei közé vonták meg magokat, hol az őserdőktől köryezett legmagasabb hegycsucsokra várakat építettek, s függetlenségök megvédése és egymás oltalmára szövetkezvén, elhatározták, hogy midőn valamely várterület lakóit vész fenyegeti, ott lármafa gyújtatván; a többi vár lakói a megtámadottnak oltalmára siessenek.

Ezen egymással egybefüggésben, s láttani összeköttetésben lévő várlánczatnak középpontját képezé — a hagyomány szerint — ezen a Hargita tetőn épült, legmagasabban fekvő Béla vára, honnan egész Csik, Udvarhelyszék és Erdővidék végig pillantható volt, s midőn itt vész-tűz gyújtatott fel, akkor vész fenyegette a rabonbánok honát, s mindenki fegyveresen tartozott a fenyegetett haza oltalmára sietni. E vár a hagyomány szerint még a mongol dúláskor állott. Most annak semmi látható nyoma nincsen; a hegycsucs körül mindenütt

nagy halom szabályszerű lapos kő halmaza hever, mi a néphit szerint a leomlott várfalak maradványa lenne.

De ha semmi más észlelhető nyoma nincsen is e várnak, azért nem tagadhatjuk meg a hagyományoknak ritkán tévedő feltevéseit. Ezen vihartól csapkodott hegytetőn a föld felülete inkább ki van téve az átalakulásnak, mint másut, s még akárhány történeti biztossággal létezett vár is (mint a feketehalmi, sz.-léleki) jutott napjainkban oly állapotba, hogy annak semmi vagy igen csekély nyomaira tudunk akadni. Azért hagyjuk meg a Hargitának ezen őt érdekeseítő monda költészetét. Közel buzog fel a várral összeköttetésbe hozott *Király kútja* is.

Hogy a Bélhavas szemet gyönyörködtető idomzatos (symetricus) elrendezéssel birjon, déli szögénél is az északi fokon lévő Asztalkővel festői ellentétben egy gyönyörű sziklaszálba végződik. E sziklametszetnek sokféle neve van, mint *Mita köve*, *Menyitő kő*, *Sólyom kő*, s egyike a legszebb sziklaképződéseknek.

Miután megjártuk e csucs tetejét, miután jól kibámultuk magunkat, visszatértünk tanyánkra, hol a székely vendégszeretet szabályai szerint a major friss zsendiczével jól tartott, s azután lovainkra kerekedve, visszatértünk Oláhfaluba, nem a jöttünkkor követett uton, hanem a *Tekeredő kőnél* (egy csiga alaku szikla csucs) és *Málnavész mezején* a Vargyas völgyébe lekanyargó szeruton.

Thaly Kálmán

(1839—1909)

A Hargita

Székelyek honában nincs híresebb hegy a
Hármas Hargitánál:
Közel érezheti magát az egekhez,
Aki a kúpján áll.

Büszke megvetéssel néz is ám le az el-
Törpülő hegyekre:
Mint némely mogorva kevély öregember
Az apró gyerekre...

Nagy hegy a Hargita, hármas tetejével
Hétországra látszik;
Le Bukovinától Fogaras-földéig —
Az oláh határig.

Nagy hegy a Hargita, s mellett székely hegy,
Tősgyökeres székely:
Körüle el messze mind ez ősi fajnak
Nemzetsége székel.

Alatta Csíkország, ő a koronája —
A felhős Hargita;
Büszke öntudattal tekint is a székely —
Megőszült ormira.

S midőn az oldalán keresztül vágott nagy
Hágóra felérne:
Letekint még egyszer Csík felé, s azt mondja:
Kíérttem Erdélybe!

De míg utaztában a Hargitának csak
Kis csúcsát is látja:
Vígán van, csak midőn ez eltűnt: tűnik el
Kedve is utána...

Hej, sok székely emlék van is ám csatolva
A nagy Hargitához!...
Őseink áldoztak a Napnak, ormán — hol
Most le a nap áldoz.

Még most is láthatni az őserdők között
Nagy oltárköveket,
Melyeken a régi rabonbánok tüze
Lobogva reszketett.

Széthányták az oltárt, kihunyt a szent parázs;
Áll a bérc sötéten;
De midőn kigyúl rajt' a pásztorok tüze
Homályos estéken:

Fájó sejtelemmel borong el a székely,
S néz a Hargitára;
Majd végre elpihen s nyughatlan álmiban
Nagy őseit látja.

— Lenn a bérc tövében ott zúg az Olt vize,
Ott áll Madéfalva — —
Feledjük e nevet: emléke véres, és
Székelyek siralma...

Míg bosszulatlan lesz az a nagy sír, ottan
Madéfalva végén:
Szüntelen zúgnak a Hargitának fái —
Haragtól remegvén ...

Mert fáj e hegynek a székely nép balsorsa,
S boldog csak úgy leszen:
Ha majd szabad székely szabadon tanyázhat
Szabad erdőiben! —

Márévára a Hargitán

Az ős Hargita a székelyek Olympja;
Hová búsan borul az égnek föllege:
Kopár ormózatán lakott hajdan Hadúr —
Mint mondja a rege;
Míg lenn szent berkiben, hol hús forrás csorog:
Áldoztanak kegyes gyulák és áldorok.

E bérctetőn adá a kardot nagy Hadúr
Etelnek, amidőn hódítani indula;
Innen vezérelé világverő hadát
Az isten ostroma...
S itt vont a meg magát utóbb a hős csapat,
Mely a dúló testvércsatákból megmaradt.

Itt várt be jobb időt, és küldte vészfutárt
Az őshazába el — hol zúg Aral tava;
A megfogyott fajért itten fohászkodott
A bujdosó Csaba.
S hogy aztán a „hadak útján” segélyre jött:
Mindig itt szállt alá, e hármás bérc fölött.

S szent lőn a Hargita: e nagy pogány oltár;
Sötét erdőinek homályos árnyiban
A lélek még ma is megfejthetlen varázs
Bűvétől telve van...
És ámbár őshitét a nép elhagyta rég:
Itt minden fű, fa, kő híven azt vallja még.

Az áldozattűz is fellángol néha rajt'
Borongó estidőn, homályos éjfelen,
S az erdőárny közül nagy messzi elragyog —
Pásztortűz képiben.
A forrás folydogál, s magános éjszaka
Föl-fölzeng olykor még a táltosok dala...

S gyakran hold fényinél, szent berkekben, hol a
Fehér oltárkövek szétszórva fekszenek:
Az áldozatra szánt toporgó harclovak
Föl-fölnyerítenek —
Sőt pásztorgyermekek látják is, mint rohan
Egy-egy hósínű mén a fáknak árnyiban... —

— Ezen regés hegyen terülnek a romok:
Márévár romjai, magános kúp felett,
És róluk szent csodás regét teremte a

Rajongó képzelet.
Itt áll a vár; körül sűrű, vad rengeteg:
Sötétkék szirtek, és sötétzöld fenyvesek.

Irtózatos magány; a dúlt falak fölött,
Hol nyolcszáz éve már repkény és moh tenyész:
A napsugár sűrű, sudár fák árnyinak
Lomberdejébe vész.
A szélső bokrokat ha szél rendíti meg,
Ha künn vész dül: belül a lomb alig remeg...

Ki alkotá a várt e bús, rideg helyen?
Minő sorsüldözött voná meg itt magát?
E zord vadon között mily kétségverte szív
Óhajthatott tanyát?...
Máré vitéz volt — a végig nyakas pogány —,
Ki várat alkotott ez erdős bérc fokán.

Gézának köréből jött a vén hős ide,
Mikor már a kereszt megnyerte a vezért:
S később — István alatt — Gyulának harciban
Küzdött az őshitért.
Zászlójuk elbukott — győzvén a szent király,
De fent a Hargitán még állt az ormi vár.

S midőn a nép hajolt a harcnak vesztivel,
Legtöbbje fölvevén a győztes új hitet:
Márévárban néhány öreg makacs pogány
Lelt végső menhelyet.
S a vár vitéz urát ismerve a vidék:
Békében hagyni őt jobb lenne — úgy hívék.

Legföljebb száz öreg; rövid pár év alatt
Kihalnak lassanként, addig csak éljenek:
Új ágat oltni vén, avult vadfákba már
Különben sem lehet.
De bántatván izmos vészedzett törzseik:
Az irtó fejsze is bennök kitörhetik!

Így éltek ők tehát, nem bántva senkitől;
A bérc szent berkiben békén áldoztanak:
Míg éveknék során porrá nem lőn a test,
S szellemé az alak.
Egyenként hunytak el — végül maradt a vén
Máré ősz fűrtivel, száz éven túl levén.

Ő őrizé itten az ország zászlaját,
S melyet egykoron Gézától elhozott:
Midőn az új hitért az ősz, regés magyar
Címer megváltozott.
S lőn a kettős kereszt — turulmadár helyett —
S hármas bérc, négy folyam szegvén piros teret.

A régi őscímer: a nagy fehér turul
Véres mezők fölött amint repülve száll,
— Ábrázolván: miként vezette őseink
Hadakban e madár —
Járván előtted, óh Álmosnak tábora:
E régi őscímer száműzeték vala.

S az ország zászlaját — melyen az festve volt —
Máré hős elhozá, s várában őrizi
Most már csak egymagán; s késő halálakor,

Miként a nép hiszi:
Keblére kulcsolá, s lezárulván szeme —
E zászló lengeteg lágy selyme fődte be...

S imé hetednapon, hogy meghalt a vitéz:
Nagy förgeteg riadt, zúgott a Hargita —
Ormára szállva nagy, tornyos föllegzetek
Sűrű borulata...
És a sötét felhők ködéből szép fehér
Királyi keselyű csapott le, mint a szél...

Majd ismét felröpült a fenyvesek közül —
Piros zászlót vivén karmával fölfele:
Az ország zászlaját... s nagy gyorsan elmerült
A föllegek közé.
Ez volt az ősmadár, a szent, mesés turul:
Ember nem láthatá többé már azontúl.

A nemzet zászlaját — rajt önnönképivel,
Őscímerünkkel — hogy hová vivé? — titok!
Örökre eltűnék? Vagy sok száz év után
Még visszatérni fog?
Nem tudja senki sem. De sejti a rege:
Hogy Ázsiából még új rajt vezérl vele...

— És a vár romban áll az erdős Hargitán;
Kiholt lakóiról a hír alig beszél;
Máré nevét nehéz nyolc század fődte bé —
Hamvát haraszt, levél...
De várán — hol pihen — borostyán és moha
Sírján zöldelleni meg nem szünend soha. —

Tarcsafalvi Albert

(1856—1926)

A Hargitáról

Nem tudom, hogy milyen idők járnak,
Mi baja lett a vén Hargitának?...
Száll köde a Küküllőre, Oltra,
Éjjel meg a csillagokat oltja.

Szomorkodik jegenyefenyője,
Szélviharra mindjárt kettétörve,
Puha belű manapság a fája,
S égbe nyúlni lomha lett az ága.

Zöld levele panaszol az érnek,
S titkos és bús hangokon beszélget,
Mintha már mi sem fordulna jóra
S valakinek temetése volna.

Maga a hegy ide-oda bámul,
Vágyik messze ebből a határbul...
Király volna, s szörnyű szégyen érte:
Országának bujdosik a népe.

Búslakodva messzi tájra néz el:
Idegen föld foly-e tejjel-mézzel?
S hol nem mozdul senkinek egy ujja:
Legelész-e vadon ménes, gulya?...

S ahol nincsen eke szarva kézben:
Hullt-e áldás csak — Isten nevében?
S hol nem kötöz venyigét agg, gyermek:
Nézi, vajon ott is szüretelnek?...

S mikor látja, hogy másutt is munka
Egyedül a boldogulás útja
S ő maga csak szégyenszemre áll ott —
Átallépné akkor a világot.

De mivel hogy lába messzi ér be,
A földgolyó kellős közepébe,
S nem hagyhatja völgyét, csacska érijét,
Iszonyúan megrázza sörényét.

Zúg az erdő, ropognak az ágak,
Nincs vége a fenyves sírásának:
A természet beszélget egy néppel:
Kelj föl, kelj föl, rég alszol már, székelj!

Tompa László

(1883— 1964)

Magányos fenyő

Hogy görnyed, nyög, mint aki bűnt lakol,
Az őszcibálta bús bokor!
Az ágakról levert levelek
A szélben föl s le kerengenek.
Haraszt röpül, vén fűz nyikorog —
Minden csupa gyász, lom, pernye, homok.
A végét várja minden e zord vidéken —
Csak én nem!

Én, amíg minden omlik, összedűl,
Gyökereimmal e kopár fokon
— Magányos fenyő — megkapaszkodom,
S állok, daccal, társ nélkül, egyedül.

S míg havat dob rám, hóköpenyt,
egy szeles nap vagy egy vad éj,
Így biztatom magam: ne félj,
te tovább tartasz, mint a tél!
A gúnyos holdnak, mely nekem
halált s hasonlót emleget,
Így szólok: „uram, láttam én
már karón varjat eleget!
Görnyedtem én még máskor is,
némultan, hó és jég alatt —
De törzsem, ágam akkor is,
a hó alatt is zöld maradt.

Kibírtam én már sok telet,
Míg jöttek jégtörő szelek,
S gallyaimon, mint húrokon,
Új fuvalmak zenéltek!
Így múlnak, újulnak évek...
Én az időkkel bátran szembenézek!”

Havasi tájékon

I

Míg mind tovább föl, fölfelé haladtam,
Magam számára, sziklák oldalában,
Utat keményen tusakodva vágtam,
Most fönt kevély kúp, alatt sziklakatlan.

Még néha-néha szédít e szokatlan,
Merész magasság, botladoz a lábam,
Hogy hamar ismét haladjak szilárdan,
A lenti léttől, rögtől elszakadtan.

Itt nincs virág már, csak egy-egy gyopárszál.
Fent a fenyőknél fentebb sasmadár száll.
Lent zuhanó víz csörtet vad zúgódba,

De csak tovább, föl, ösztökél a próba!
Magam magamért, hadd lám, meddig ér el,
Ha nekivág egy konok, ősi székel?

II

Sziklák kövéből, magas sziklaszálon
— Míg vihar zúgott alattam, felettem —
Kivert magamnak kunyhót építettem.
S most itt lakom. Itt mélyül el magányom.

Körül a tág úr, felhők lomha rendje.
Kopasz kövek közt kanyarog a vadnyom —
Erdők zúgásán edződik a hangom,
S szavam az eget veri néha zengve.

De most még várok, tudva: nemsokára
Egy nap fog jönni, friss, hajnali széllel,
Mely ködöt űz, s a kapukat kitárja.

Addig csak várok. S olykor-olykor éjjel
— Éh-csikasz ellen élesztgetve lángot —
Egy-egy csóvát az éjbe belevágok.

Fiatal fa a hegyen

Az a fa vonzza most a szememet,
Mely ott a tetőn a tavaszban remeg.

Oly ifjú, merész, egyenes, derék — —
S fölötte kéken a végtelen ég!

Fény ütközik ki gallyai hegyén —
Oh, bár lennék e fiatal fa: én!

Feledve mindent, mi kedvetlenít,
Szívhatnám a föld áldott nedveit.

S duzzadva tőlük, minden hajnalon,
A szabad úrbe nyúlna száz karom.

Tövemmel földben, amely éltetőm,
Földieken túl látnék e tetőn.

Derűsen túrnék — akár hópalást,
Akár lomb földjön — minden változást.

Viharban, éjjel, mint egy nyugtalan
Őrült üstöke, lobogna hajam.

S rá a reggelbe repesve zengenék:
Fuvalom-halk, s rejtelmes-mély zenét...

Mint lombtalan téli erdő

Mind jobban érzem pihegő közelét a percnék,
Mely lehánt rólam mindent, ami fölvelt,
A mezt s a mázt, amit ma még szokás,
Hagyomány, balhit, gyöngeség viseltet.
Lepattogatja lelkem húrjait is,
Mik arra kellettek, hogy lelkem hárfaként
Zenélve zengjen minden kicsi szélre.

Ezentúl ennek már mind vége lesz!
Örök megújulásban alakot váltva —

Mez s húr nélkül fogok állani már én,
Mint lombjait elhányt, ős téli erdő,
Mely nappal hallgat a súlyos hó alatt.

Csak néha — szürkület idején — hangoskodik,
Ha taposatlan belseje mélyén
Ordas ordítja, vontatva, éhét — —
S ha zeng olykor éjjel — nem ajzott húrokon zeng.
De zúg, süvöltöz, jajong egész maga.
Így löki fel hidegen, komoran
A föld fájdalmát a hideg csillagokig — —

Földes Zoltán

(1884—1956)

A napba néző sas

A Hargitán a fellegek borongva
Sátrat vonnak a hármasszent oromra.
Sudárait — mind ősi kopjafák... —
A szürke sátor leple fogja át.

A gránittalpú lakban áll a székely,
Fölnéz öröklött szittya büszkeséggel
A gyászos fodrú fellegekre ő —
S vészen-borún át lelke mennybe nő...

Meg nem torpanhat ősi otthonában,
A székely érzi jussát e hazában!
A rengő sziklán lábát megveti —
Felülről biztatója van neki!

Óh, Hargitának drága vérű hunja!
Ki hinné róla, hogy szemét lehunyja,
Boruljon el bár fönt az égibolt —
Napot néz, mint Turánba' szokta volt.

A fellegen át csak napot figyelve,
Sugárt epedni: másíthatatlan elve.
Hunnak-magyarnak már ez végzetünk:
Vagyunk s élünk, ha napba nézhetünk.

A nap hun csillag. Nagy, tüzes korongja
Az őserőt, a fényt magából ontja.
S a fénynek útja biztos, mint a nyíl,
És nagy jel az, mit a magasba ír.

Kék égi táblán egy szent gondolat van,
Sokszor-száz éve nézegetjük ottan.
Borong-dereng: az édes-egy nekünk,
Mert csak napot lát sастekintetünk!

S te Nap fölötti, Isten, Változatlan!
Ki tükröződöl égi tűztavadban!
Őrizz... És akkor, óh, e nép — tudom —
Megáll a gránitfundamentumon!

Petres Kálmán
(1887—1927)

Őrszem a Hargitán

Téli zimankóban
A Hargita ormán
Állok kemény hóban,
Dér lepi be orcám.
S míg fagyos haraggal
Ver a vihar szembe,
A magyar jövődő
Villámlik eszembe.
Istent látó szemmel
Tépem föl a felhőt,
S kiáltok Erdélybe
Boldog új esztendő.

Édes egy-testvérim,
Szomorú magyarok,
A szívetek vérin
Mi virág fakadott!
Kalász ringása volt,
Amikor jártatok,
Morajlott az erdő,
Hogyha nótáztatok.
Hallom-e még soká
Hangotok, a csengőt?
Ó, ad-é az Isten
Boldog új esztendő?!

Kondul-e még hangja
Magyar harangoknak?
Új esztendő napja,
S akkor szólni szoktak.
A Hargita-tetőn
Ha hallgatok széjjel,
Hallom-e dél-imán,
Vagy hallom-e éjjel
Isten szava módján
Szavukat, a zengőt?
Hirdetni malasztos
Boldog új esztendőt.

És él-e magyar szó
Áldott muzsikája
A kereszten sajgó
Magyar iskolába?
Drága anyanyelvünk
Gyöngyöző beszéde
Mint oltár-imádság
Az Isten elébe,
Mit viszünk, mint csodás
Veronika-kendőt
Esdve enyhet adó,
Boldog új esztendőt.

Mi ha nem úgy lenne:
Inkább köd leszálljon,
Hazavivő utam
Hargitán megálljon,

Szótlan omoljak el
Vándorló botommal
S játsszék az örök hó
Tűnő nyomdokommal.
Hol az embermezőn
Magyar virág nem nőtt,
Úgyse tudnék érni
Soha új esztendőt.

Farcádi Sándor

(1889—1952)

Fenyő a Hargitán

Mi nem vagyunk dús lombú cser,
Sem — melyre mindig nap nevet —
Hatalmas hárs a park felett.

És büszke bükkös sem vagyunk;
Csak fent — a hegy, hol szirtbe nő —,
A bérci lankán kis fenyő.

A földünk zordon és kopár!
Egünk se mindig oly szelíd –
Kékjét barnább felhők szelik.

De mások sokkal jobb sorát
— A mienk bármily mostoha —
Rossz szemmel nem néztük soha.

És el nem vettünk más elől
— Ha sorsunk néha kedvezett —
Se jobb talajt, se szebb eget.

S lám, mégis, ellenünk, a föld
Minden zugából zordonul,
Ma, irtó fejszés-had vonul.

— Mi büszke bükkös nem vagyunk,
Sem — melyre mindig nap nevet —
Hatalmas hárs a park felett.

És óriás-cser sem vagyunk —
Csak bérci lankán kis fenyő,
De lábunk mélyen szirtbe nő.

Jöhetnek hát a vésztevők!
Minden fejsze, mely ránkcsapott:
Csak frissebb tőnek tár napot!

Mert — rójon ronccsa bár a ma —
A szirtbenőtt gyökér marad
S kihajt, mint győztes sarjadat!

Hun hegyek között

Ott álltam, fenn, a Hargitán,
Kis népem mondás, szent hegyén;
Alulról apró gyémánt-gyöngyszemek:
Székely falucskák csillogtak felém.

Közöttük, mintha gyöngyfüzérre
Fűzné fel őket, négy ezüst szalag,
Négy ősi, szent folyónk: az Olt, Maros,
S a gyors Küküllő-pár szaladt.

Vetésidő volt épp; tavasz suhant
Végig a mély völgyek felett,

S hol elhaladt, virágmezők
Tarkázták lenn a zöld gyepet.

Moccant a bérc is; jól látszott, amint
Itt-ott a barna oldalak
Hupás hátán barázdáló tinók:
Fehér pontocskák mozganak.

És bércet, völgyet, magvetőt
S mindent, mi lenn van, él, örül
— Mintha a szellőtől is óvták volna —,
Hegyóriások láncoltak körül.

Kéktestű, vén hegyóriások,
Melyeknek dárdás, hófehér fején
A napsugáros délverőben
Ragyogva szikrázott a fény.

— Lelkem megfogta ennyi szépség,
Szívem föltelt gyönyörrel és
Hitem magasba ívelt, mint egy
Örömtől ittas szárnyverés.

S már nem féltettem kis hazámat
— Megtorpan itt minden vihar! —
Sem rögszegő népem, ki ím,
A sziklából is életet csikar.

S míg csordult lelkem áldva szállott
Népem s csodás-szép földjén szerteszét:

Magamban megcsókoltam érte, hogy
Én is székelő vagyok — a Jóisten kezét!

Téli képek

I.

Körül fehérülő fejjel intnek
Le ránk az ős határhegyek
S derük a sík lankák felett,
Lent is, mindent fehérre hintett.

Fehér lett rög, fehér gyöpű.
A földből jégcsaptemplom áll ki.
S a város: sok-sok óriási
Fehérre mázolt méhköpű.

Odébb — e szűzi tiszta képen —
Egy úttipró ember mozog;
Különben semmi folt, mocsok.

De merre ő jár, nagy sötéten
Ott marad — lépjen bárhova!
Fekete, bűnös lábnyoma!...

II.

Szép téli fényű csendes éjjel
Egész föld hallgat és ragyog.

Csak éppen fent a csillagok
Zenélnek nesztelen zenével.

A Göncölrúd éjfél mutat.
Elült a város mély zúgása.
S ott, kint a hófehér határba',
Ott sincs egy hang, egy mozdulat.

— De hallga! — mintegy rémes órsíp —
Kuvik rikkant s hogy füttye zeng:
Álmából felsikolt a csend.

Épp ekkor húz a hold előtt is
El egy foszlott felhődarab
S a táj bomlottan megszabad...

Kacsó Sándor

(1901—1984)

Ó, Hargitám

Ti délceg fenyői a Hargitának,
Szépek vagytok, szívem repes felétek,
De mért van, hogy elszorul, ha közétek
Megyek — engedve sürgető vágnak?

Azért talán, mert már könnyű szélben
Nehéz sóhajtás száll ki belőletek,
S úgy érzem, hogy daliás törzsetek
Jobban remeg, mint fagytól szörnyű télben?

Tudom: sziklán nem száll mélyre a gyökér,
Nem köt a föld sem, hol szűk a televény,
S gyökérrel fordul ki sok fenyő-legény,
Ó, Hargitám, te — láttam —, nagy vihar ha ér.

Köd ült a Hargita lábaihoz

Félig öntudatlanul kerülgette a locsogó tócsákat.

Úgy történt, hogy a háromnapos eső után már nem felhőket küldözgettek a hegyek, hanem fehéres sűrű ködbe takargatták a falucskát. A köd pedig húséges volt: ragaszkodott a fölhöz s úgy odaült a Hargita alá, mint nagyanyám a rokkája mellé. És azután fonta, pődörgette csendes dobogással az elnehezülést az emberek

lelke körül. Éppen, mint nagyanyám orsójára a szíjas kenderfonalat.

Az utcácskában tovább bandukolt egy-egy subába takaródzott vén székel, s subája szélén csepegett a víz, mert ha eső nem is esett, de a köd hozzáragadt az emberhez s ragaszkodásával reálopta az ős nedves, hideg leheletét.

Pista elárvult magában nézegette az ablakon keresztül a meghalványodott világot. Mellette könyv hevert sután félredobva.

— Minek már ide könyv? Minek ide tanulás? A világ ködbe öltözött a Hargita alatt s én innen sehová se mehetek, mert ide köt apám nyugőző akarata.

Be se fejezte még, előtte termett az apja. Kicsiholták már egymásból a nehéz szavakat. Rég gyakorolták. Lapos pillantást vetett a vénember a könyvre s recsegett a hangja.

— Így nem élünk meg!

— Nem, *itt nem*, az igaz.

— Máshol tán meg? A világ mindenütt egyformán változott. Tudod, mit mondok? Amid van, ahhoz kapaszkodj. A könyveket szemétre vetheted, de ez a föld, ami még itthon van, az jó száraz kenyérre. Ha meghalsz, akkor is jut sírgödörre való.

— De értse meg apám, már elnevelkedtem a földtől. Maga nevelt el. Ha itthon maraszt, most vágyam, álom semmi volna. Húznám az igát, mint többi atyámfiái. De most! Sokat láttam, tanultam, a nyomorúság csúf, nem nekem való!

— Nem-e? Hát apádnak való?

A fiú visszatörpant. Már csak a jóakaratot vallatta.

— Nézze édesapám! Ha már tanultam, mért vesszen kárba. Itt nem, az igaz, itt nem megyek vele semmire. De nagy a világ, ahol még megbecsülnek.

— Elmennél?

— El, édesapám.

— Nahát eredj, vissza ne jöjj többet, még csak ne is kíváncsozz. Ez a birtok halálomig eltart engem, azután a faluvégi cigányoknak, vagy az egyháznak hagyom. Te megtagadtad őt, ő is megtagad téged.

Bevágta maga mögött az ajtót, hogy a két ócska porcelánszent az almárium tetején összecsókolózott.

A fiúban megriadás nyöszörgött, hogy belesápadt a homloka.

— Édesapám! — kíváncsozott ki belőle a hang, de a vénember már eltűnt, alakját felszívta az odalustult köd.

Megdöngette a homlokát.

— Hát ebből semmi egyéb se lesz!

Aztán megszibbant benne a keserűség s szomorúság lett belőle, csendes, de a szívét ezerszer jobban szorító. Tétován nyúlt a köpenye után és kilépett a nedves sűrűségbe. Végigmérte a falut s a végén az ösvényre fordult.

— Élet, ha van a szívben, belényuvad ebbe a nyirkos tanácstalanságba.

Így kerülgette, félig öntudatlanul a locsogó tócsákat. Előtte semmi, utána semmi és fölötte is semmi, csak a nagy, nyomasztó, irombán kódorgó ködrengeteg.

Azott bokrok alatt megcsendesedett fűszálak bújtak össze az ős nyirkos, rosszakaratú ölelése előtt.

Hideg cseppeket könnyeztek alá a bokrok és a fák is, s fölöttük lomhán léghajózott a ködben egy-egy szontyolodásig elunatkozott holló. Lassan és egyenként eregeltek a falu felé, s nyomukban sejtették a közeli telt. Ha otthagytak egy-egy fát, rugaszkodásuk nyomán új könnyeket kesergett alá a fa s a lehulló, súlyos cseppek alatt szomorú nembánomsággal hajlottak alá a fűszálak. A cseppek pedig végigeveztek lassan a fűszálak hátán, mint a könny az ember orcáján, s aztán megitta őket szépen a föld.

Utána nézett egy elszálló hollónak. Mocskos fehérnek látszott az a ködön keresztül.

— Fehér holló!

Összébhúzta magán a köpönyegét s utána borzongott az elszálló madárnak.

— Fehér holló! Hazug, fehérbe öltöztetett fekete kísértet: a rosszakarát... — szimbolizált.

Előtte nem messze széles, fekete sávvá mélyült a köd.

— Mi lehet az? — gondolkozott. — Vagy már az erdőig értem volna?

Szaporázta a lépéseket. A köd mögé települt sötétebb háttérből fényes oszlop halványodott elő, időnként.

— Ott tűz van és emberek. Oda megyek.

Elérte az erdőt.

Nyurga fák fogózkodtak a ködbe, s alattuk gyámolatlan szellőcske küzdelődött az otromba ködoszlopokkal. A tűz mellett emberek ültek: subás vállal, elhajló, kidudorodott hátakkal. Társalgásuk kiszaggatott gondolatcsomókból állott. Egy-egy eldobott szó egy gondolat közepéből, s a többiek utánaszótték, bogozták a gondolatot. Új szó: új gondolatcsomó. Utána pipafüst, csend,

tűzbe néző szemek, súlyos gondolatok. Pista oda köszöntött:

— Adjon Isten.

— Adjon! — fogadták kurtán, bizalmatlanul. Ez a hidegség elkedvetlenítette. Gyámolatlanul tétovázott.

— Mit dolgoznak? — próbálta kezdeni újból.

— Láthatod! Semmit.

— Melegedünk — morogták egynéhányan; aztán elhallgattak megint, s kitartóan nézték a tüzet. Ő is. Egy bozontos fejű, ősz hajú vén csendesen kémlelte féloldalról, a süvegje alól. Megszólalt azután:

— Én esmerem magát, öcsém. (Melegebben tűztek rá a szemek). Mit keres itt? Nincs ám most sétálni való idő.

— Nem sétálni jöttem én, bátyám.

— Valakit keres?

— Nem én senkit.

— Hát?

Szorongott. Miért is jött ide? Mit akar? Hová akar menni? Az öreg megpiszkálta a tüzet s várakozóan nézett reá.

— Ki akarok menni a ködből, bátyám — válaszolt csendesen. Az arcok kutatva fordultak feléje. Értelmetlenül... Csak a vén székelly nagy, szürke szemei fényesedtek.

— Üljön le öcsém! (Helyet szorított). Hát ki akar menni a ködből?

— Igen, bátyám! — válaszolt biztosabban, de azért nem mert rájuk nézni. Elkalandoztak szemei a fák közé.

— Hát értem, öcsém. Valamikor tanultam én is oskolákat. De kimenni a ködből nagyon nehéz.

A többiek meredten figyeltek. Érteni szerették volna ezt az elmélyült beszélgetést. Az öreg tovább folytatta, felemelt hangon:

— Mer' köd, öcsém, sokféle van. Lehet köd a fájás is. Az itt terem. (A szívére mutatott). Az elől pedig nehéz elfutni, mer' az mindenütt kísér. Magának is ott van a köd, a szíve fölött.

Az alakok megmozdultak. Értően csillantak utána a szemek. Bólongattak.

— Úgy igaz a! Úgy a!

Egy fiatalabb ember a térdére állott, s szemet tett a pipájára.

— Igaz! Velem is ott volt Szibériába... mindig.

— És lehet köd az átok is — tódította egy másik.

— És az öregség — folytatta a harmadik.

Szikrát fogott e néhány szóból a lélek, s árkot vágott a homlokukra a súlyos gondolatok eltemetése. Mert a székeleynél a nagy hallgatás mindig csak temetés. A gondolatok temetése.

Későre vette fel a szót a szürke szemű vén.

— Maga még fiatal, öcsém. Jól hámlik a hársa. Maga előtt még csak ez az egy köd van. Azt is ki akarja kerülni?

— Ez a legnehezebb köd, bátyám!

— Igaz, de nekünk ez is háromszorosan van meg. Mégse futunk, mégis maradunk.

— De én nem tudok maradni, bátyám!

— De futni se tudsz, öcsém! Mer' az a köd, amit a Hargita pipál, az övé is, de a tiéd is. Amit pedig a szíved terem, az a tiéd is, de az övé is. És a miénk is. Sokan próbáltak futni, nem lehetett.

— Én nagyon akarom, bátyám!

— Próbáld hát meg öcsém, ha olyan nagyon akarod. Gyere velünk. Fenyőt vágni megyünk a havasra. Egy olyan csúcsot mutatok neked, amék mindig kinéz a ködből. Estefelére odaérünk. Még akkor megláthatod a leeseő napot. A havasokat is tisztán, köd nélkül. Messze láthatsz onnan, egészen odáig is, ha képzelődöl, ahol már alatt sincsen köd. Ott osztán szorítsd meg a szívedet, s verd le róla azt a másik ködöt is. Ha osztán megszabadulsz tőle, akkor siess vissza és haladj gyorsan, mer' megint csak utólér, ha nem sietsz. Próbáld meg, öcsém! Ha visszafelé jössz, ne nézz senkire. És semmire se, mer' itt találsz megakadni valamelyik atyádfia lecsüngő bajuszán, húgaid szemén, öreg fenyők tövén. Megakasztnak a patakok kövei is, s még az ösvényen is, amelyiken mész, vigyázva lépdelj, mer' az is ott fog. Csak előre nézz mindig, s ki a ködből, hogy el ne veszítsd szemed elől a ködtelen világot, ahová igyekezel.

— Így haladj vissza, hogy semmit se láss innen, mer' mindenütt ott ül a keserűség. Az pedig nem ereszt el innét, mer' te is itt születted: neki születted. A keserűségnek.

A szürke szemű vén beszédje után lejjebb húzta a süvegét. Utánanyomkodta pipájában a parazsat a füstölgő dohánynak. A többiek egy-egy sóhajtást szültek a ködbe. A fiatalember, a szibériás, fejszéje élet vizsgálgatta szóltanul odahajtott fejjel. Összecsomósodtak újból a gondolatok a kemény koponyákban.

Valamelyik odább taszította, félig égett fenyőfa törzsét a tűzhöz. Fényes szikrák szaladgáltak felfelé, s lelket kerestek az irgalmatlan ködben. Átbukdácsoltak a

fák ágai között, aztán meghaltak rövidesen, nyomtalanul.

— A köd megöli a szikrát — mormogta az öreg. — De egy kicsit mégis világít. A szíved köde azonban minden szikrát megöl, ha menekülni akarsz tőle. Semmi se lesz, még egy nagy sírás se. Mer' sírásod máshol pityergés, amit kikacagnak, bánatod csak a te szívedet mázolja feketére; a többieké piros marad. Máshol a virág se a tiéd, a fa se a tiéd. Még a köd se a tiéd, ha van. Csak a szíved köde a tiéd, de az egyedül a tiéd, s az megfojt téged. Beléfulladás. Úgy hoz vissza a Hargita magához, mer' az övé vagy. Próbáld meg, fuss, ha tudsz!

— Elakadtak a szomorúságba' bátyám! — feleselt csendesen Pista.

— Elakadtunk... — mormogták az atyafiak.

— De meg nem akadtunk soha, öcsém! — emelte a fejét az öreg.

Összenéztek a többiek is, keményen.

— A szekér is sokszor elakad — tódította valamelyik.

— Mégis csak kiszabadítják, egyszer se marad ott... — vélte a másik.

— Kiszabadítjuk bizony — nyomta meg a szót a fiatal, s félig utána emelkedett.

— Mer egyszer minden kiszabadul. A ködöt is megissza a föld. A szikrák is tovább élnek, tüzet is foghatnak — beszélt az öreg. — Csak tartani kell a rudat, s nem kell elereszteni a fejsze nyelét. Ösvényt tapostunk a havas hátán, ott járunk a fenyőbe. Kivágjuk a fákat, s leeregéljük a völgybe. A fenyő nem fogy el a havas fejről, de egyszer csak elfogy az átok... a gyűlölet is. Akkor

elfogy szívetekről is a köd. Mer' változni kell a világnak, s egyszer már ideje, hogy tisztességesen változzék...

— Úgy lehet! — vélték az atyafiak.

Kivergette pipáját a vén. Felállott s lerázogatta a subájáról az odacsapzott nyirkot. Hasonlóképpen cselekedtek a többiek is. Karjukra akasztották a szerszámokat: a fejszéket s rávártak a készülődő öregre. Nedves cserjét dobott az a tűzre, s reá is taposott, mert ha nedves is az erdő, az óvatosság sohasem árt. Aztán rálépett az ösvényre.

— Indulhatunk!

Megérintette a Pista vállát.

— Maradjon mögöttem, öcsém.

Elindultak hosszú, egyes sorban. Legelől az öreg, s csak hátrább a fiatalabbak, mert tempóját kell tartani a menésnek. Így mentek hallgatagon a hallgató erdőben. Szót hiába nem vesztegettek.

A havas, a fejét földbe fúró patak, az egyenesre meredt fenyőfák sorban állott légiója, a nagymérvűség és nagyszerűség, a havasi világ sok titokzatossága régen szimbólumkováccsá oltotta a szívüket. Akármit láttak, a háta mögé néztek, s ott meglátták magukat úgy, ahogy a szívük közepéből élték a világot. Azt látták, ami eltemetve volt, de kikívánczozott szívük ködéből. És agyukban mesésen zengett vissza a havas rejtelmessége, s szemükben a megértés nyilatkozott az ágaskodó bokorra, a hosszában elfeküdt fenyőre, a ház nagyságú mohos kőre. Mesék keltek ki szaporán továbbhaladtukban, de csak az övék maradt a meseszó mindörökre, mert ajakra nem szedték. Talán nem is tudták volna odaszedni sor-

jában, hímesen, ahogy megszülettek. A szürke szemű vén fejében még a Pista ügye virágzott csendesen.

Fiatal, mint a sudár fenyő, de már megmarkolta a szívét a köd. Nekünk ilyen korunkban nem volt köd, sohasem, vagy ha volt, elvertük. Nekik így hozta az új világ, s ők el se verhetik, mer' a fa nem mehet el, ha odut talál alatta a farkas...

A vén fenyő kidől, s mi végiglépdünk a hátán a dolgunk után... Elmállik, de új terem a nyomán...

A szakadéokban örökkön kiabál a patak, mintha mindig májusi vecsernyét énekelne az Istennek. Vajon neki miért van szüksége az imádságra? Sze ahol ő imádkozik, oda még a köd se szállhat alá...

Annak a fának is hátára ült az öregség. Derékba rogyant, s úgy várja az első istenharagját, hogy keresztülfektesse derekát az ösvényen...

Ez az istenverte köd még a madarak torkán is odafojtotta a vigasságot. Mintha egy nagy ponyvát terített volna valaki az erdőre.

Így verte tovább gondolatait, s lépteivel az ösvényt.

Eszébe jutott az is, hogy mit ígért ennek a fiatal futamodónak. Olyan helyre küldi, ahol kimehet a ködből. De vajon a lelke ködét elvetheti-e?

Szaporábbra ösztökelte öreg lábait s botként használta a fejszéje nyelét. Így haladtak fölfelé s csendesen szuttyogott lépteik nyomán az elázott haraszt.

Pista szorongott ebben a megmerevült hallgatásban. Szíve dobogása törögette a csendet, s a vén Hargita meséi neki is csírázni kezdtek a szíve tövéen. Mert a mese mindenbe beleszületik a Hargita tövéen, s csak ködöt vár, hogy fájdalomná váljék, vagy riogatást, hogy a magasba

riadjon, s csillaghullást, hogy sírás legyen belőle. Az idegen ég fényes csillagai hulltak egymásutánban előtte, mert érteni kezdte már, hogy azok a csillagok nem neki fényesek, hogy egy sem az övé. Az övé a köd, ami a Hargita lábainál ül, s ami a szívére nehezedik. Övé a riogatás, hogy más is riadjon; és övé a csillaghullás, az idegen ég csillagainak lehullása, hogy másnak ne maradjon belőlük gyámoltalan ábrándkergetésre. Mert ő a Hargitáé, mint az odatermett fenyő, az ott bukdácsoló patak, a bokrok alján reszkető fűszálak s a kicsi virágok a dombok tetején. Ki is kívánczozott belőle a megriadás, de csak annyit tudott mondani.

— Bátyám! Ide esteledünk.

— Ne féljen, öcsém! Mi ahajt a tisztáson megállunk szállást csinálni. Maga csak menjen s egy negyed óra se kell, eléri a csúcst. Menjen föl rea. Kiér a ködből. Jó szerencsét, öcsém! Szeresse az Isten.

Pista elindult, de megtorpant benne a határozatlanság.

— Bátyám! — szólt vissza csendesen. — Itt maradok, mért menjek tovább?

— Előre csak, öcsém! Fele út nem út! Ne féljen semmitől. Itt kap, ha visszavágyakozik hozzánk. Csak fennebb!

Az atyafiak a vénember köré gyűltek megtárgyalni a szállásverést. Senki se törődött vele. Térdei még belebicaklottak az akarásba, de aztán csak megindult csendesen. Nemsokára már húzta-vonta magához a csúcs, ahova nem ér fel a köd, s ahonnan távol világok nemtörődöm örömei, napfényes mezői integetnek feléje. Ahol el kell felejtetni a szívet szorító ködöt, mert az ember

mindenütt csak ember, s ha itt magába fojt valamit, túl csillagfényes elfelejtés biztat. Ilyen az ember, vagy ilyennek kell lennie.

Előre a csúcsig!

Ziháló mellét nem tudta lenyűgözni a fáradság. Gyors lábakkal szaladt... szaladt a vágya, s ő törtetett utána.

Hahó! — riadt fel torkán a diadal.

Kiért a tetőre. A nap éppen egy messzi csúcsára készült lehajtani a fejét, de utolsó sugaraiban diadalmasan állott a csúcs, s tetején a céljához ért, kinyújtózkodott ember. Alatta tengerként hullámozott a köd, s csak egy-egy túlnőtt fenyő dugdosta ki csúcsát hullámaiból. Mintha apró, felhőre ültetett karácsonyfák lettek volna. Még aranyat is csókolt reájuk a búcsúzkodó nap. Pistából újból kiágaskodott a diadal.

— Hahó! Hahó! Ha!

Csak nem kell elveszíteni a bátorságot, csak előre, mindig tovább... mindig csak tovább...

Egy hatalmas sas repült fölötte méltóságosan. Majd gondolt egyet, s sebesen nyugatnak vágott. Egy pillanatra elfödte Pista elől a napot, mintha egyenesen beléje repülne, azután félrelibbent s villámgyorsan fogyott belé a messzeségbe.

Pista utána intett diadalmasan.

— Eredj csak! Testvérek vagyunk.

A sas azonban csak körözött. Pár perc múlva előtűnt újra, s visszaszállott egyenesen a csúcs felé. Libbent még egyet-kettőt, aztán leereszkedett mögéje.

— Hát igen — gondolta Pista —, vissza kellett jönnie, hiszen a hegyek termették. Itt a hazája, mit keressen másutt?

Eszébe jutott, hogy mit kiáltott utána az imént.

— Testvérek vagyunk! Csakugyan, hisz mindkettőnket a hegyek szültek. Csakhogy ő nem hagyja el a hegyeket.

Elgondolkozott mélyen.

Leült azután, s tüzelő homlokát simogatta. Szemben vele a nap már araszosokat lépett. Egy néhány pillanat még, s reáült a hegy tetejére. Aztán ott se volt jó; mögéje bújt. Egyszerre elfogyott az aranyos fény. Az alatt gombolygó ködtenger sűrű szürkességgé tömörödött, s a hegyvidékek boszorkánymeséi kacsingattak ki belőle. Mélyéről tompa fejszecsapások bugyborékoktak felfelé.

— Ott lent dolgoznak az atyafiak — gondolta Pista, s egyszeribe elébe állott a ködből a szürke szemű vén székel. Megmozdult alatta az erdő, szemei tágabbra nyíltak, s úgy vélte, hogy mesélni kezd most a Hargita, erőszakos, borzalmas meséket. Aztán egyszerre hangok is kezdtek átszűrődni a ködön a fejszecsapások mellett, s egy furcsán kanyargós székel nótá foszlányai vergődtek keresztül a sűrűsége. Kijajgatott belőle a ködbe fojtott szív vergődő ütése, dobbanása; a Hargita lelke, fenyők illata és minden, minden kimondhatatlan rezgése a panasznak, fájdalomnak, amit csak a Hargita világa: a köd, a fenyők, az estbe öltözködő csúcs tudnak utána színezní a gyámoltalan emberi hangnak.

A fiatal székel énekelte ott lent esteli nótáját, s utánadörmögték az öregek.

És a homályban testet öltött a kicsorgatott fájdalom, szellemkezével megfogta a fiú szívét, megszorította, úgy, hogy a szemén csordult ki bánata patakja és aztán húzta-vonszolta lefelé a nóta után, amit utána mondott a köd, utána énekelt a patak és utána zizegtek a fák. A székely atyafiak nótáját, íme, utána nótázta a Hargita, mert ő volt a mester. Ott lent csak tanítványai próbálgatták a szavát.

És ment... ment a nóta után lefelé, az atyafiak közé, részt kérni a fájdalomból.

Ott várta már a szürke szemű vén, távolabb a tűztől egy fenyőfa tövében.

— Bátyám — zokogott ki belőle az átömlött sok-sok fájdalom. — Tudom már, hogy az én szavam virága másnak nem virág, hogy sírásom másnak pityergés, amit kacagnak, hogy bánatom csak az én szívemet mázolja feketére. De ugye, bátyám, itt szabad sírni, mert ti is velem sírtok, s a ti szívetek is fekete. Mondd, mit csináljak?

— Fogd, fiam ezt a fejszét! Ezt a fenyőt neked szántam. Vágd ki, mert a munka a fájdalom imádsága. Ezzel verjük mi a ködöt. Régóta. Nézd! Gyérül is már. Hátha holnap tiszta idő lesz! Fényes napsütés.

Jakab Géza

(1904—1972)

Őr a Hargitán

Áll a tetőn: a naplementét nézi.
A hallgató völgyekben, ott alatt,
Már rég lement a nap.

Valami régi bűvölet igézi
Ott azt az egyet, hogy egyre áll,
Figyel és egyre vár.

Őr a hegyen. Magányos, mint az Isten.
Alatta a föld egyre dobban, —
Mindegy, harang szól, puska robban —

Ő és a föld: más semmi, senki sincsen.
Kiáltson?... intsen?... Miért? — ígézet áll
Fölötte némán, mint alatt a táj

...S a hallgató völgyekben, ott alatt,
Kis álmú népek túrják a földet,
Melyet megölnek,

Ám marad a rontás s marad a hant.
Azt ott... sohasem. Észre minek vennék?...
Áll a tetőn, s nézi a naplementét.

Ladó Lajos

(1907—1964)

Kicsi erdőőr feljegyzései*

Hadi szekér

Szeptemberben, az első vasárnapon, a falu gyermekei mind kimentünk a mezőre. Két részre osztottunk és verekedni kezdtünk. Foly a háború. Én akkor csak kőszedője voltam a nagyobbik fiúknak, de a bátorság megvolt bennem. Így foly a háború vaj három hétig, azután jött tényleg egy más háború, akire talán minden székely visszaemlékszik.

Csak hallani lehetett, hogy jön a román.

Minden ember úgy jött-ment, hogy mi lesz.

Eljött hétfő.

Csíkból menekültek.

Szerdán reggel mi is elindultunk hazulról, hogy elmeneküljünk. El is mentünk a falum határára és ott voltunk péntekig. De ezalatt mennyi csirkét ettem! Talán sohasem eszem egy évben annyi csirkét, mint akkor... Péntek estére hazajöttünk, mert azt hangoztatták, hogy nem jön a román.

És hát szombat reggel olyan homályban kel fel a nap!...

Az anyám testvére hozzáfogott, hogy kenyeret süsön. Tíz óra felé hát vaj hatvan román katona jött a falumba. Lejöttek a falu közepébe és akkor éppen a lepény sült. Ottan félig sülve ették meg.

*Ladó Lajos emlékező írását Tamási Áron tette közzé az Erdélyi Helikon 1931/4-es számában.

Azután megérkezett az egész ezred. Sok minden újságot lehetett látni. Nagy dárdákkal és kétszarvú csákokkal voltak felszerelve. A falu mellett lévő eger alatti dűlőben csináltak szállást és a papi lakot katonakórháznak alakították.

Én mindég ott voltam közöttük.

Egy hét múlva adott az egyik őrmester két darab húsz-banis és két darab tízbanis pénzt. Én rögtön megörvendtem és mingyárt hozzáfogtam egy szekér csinálásához. És csináltam egy szekeret. A tízbanisok az első két kereket, a húsz banisok a hátsó két kereket képezték. A szekér hamar kész van, és megrakom olyan játékfával és ott húzogálom az utcán. És akkor egy román katona egy olyan pofot adott, hogy a sáncba estem és sírtam.

Kértem anyám segítségét.

A katona a pénzt összeszedte és elvitte.

Nyolcéves koromban kaptam az első pofot a másbeszédű néptől.

Az első kaland

Egy szombat este (fent a Hargitán) egy kocsis megállt a házam előtt s hát három úr van rajta és négy kutya. A kutyákat mingyárt bérekesztem az istállóba, csak az egyik kutyát nem szabadott.

Az urak csíkszeredaiak voltak. Jöttek vadászni a banktól, egyik a főkönyvelő, a másik az intéző, a harmadik pedig a román pap Szeredából, és ennek volt a kutyája, amelyik véle hált s a neve Fluturic vagy Pillangó. Esti vacsorája fél kiló borjúhús, sütetlenül, és két csá-

szármsele. Én akkor mondtam: hát nagyobb becsülete van, mint nekem?!

Az urak vacsorája hideg sült, amiből én is kaptam. Később ittak valami erős italt. Adtak nekem is, a neve törköly. Egy másik üvegben Kenyeres-féle konyak.

Lefekszünk.

Reggel öt órakor talpon, és elindultam velük ki a nagy erdőbe, mint kalauz, pedig én sem tudtam ott a helyet és féltem is. Amikor kiérkeztünk a Hűvölgy oldalába, onnan meglátszott a hatalmas Hargita, melyet az öreg nagy fenyők borítnak körös-körül.

Ötpercnyi pihenés és tovább folytattuk az utat. Itten elengedtük a kutyákat és nekivágtunk az Ilosza nevű erdőnek. Félórai gyaloglás után a kutyák nagy csaholása hallatszott. A pap: pszi! vigyázz! — és óvatos előremenés közben egy mocsaras hely, ahová éppen a nap süttött szépen. Én csak annyit láttam, hogy a pap letérdepel és: puf-puff!

A lövés eldördült és a csorda felugrott.

Csak egy nem.

Én egy dombon voltam.

A sok közül egy, talán a legnagyobb, felborzatt hátgerinccel iramodott neki a papnak. Ennek láttára éles sikolyra törtem ki és szaladtam a fészivel. A főkönyvelő rálőtt hasba s a Fluturic rászökött a disznó hátára s a fülét megfogta, a paphoz három lépés, már a száját kitátotta és a nagy agyari úgy látszottak és a nyelve lógott. A pap céloz, szájába lövi, a disznó felbukkan, és ő rávágja:

— A miénk!

Én is odaértem a fészivel és még mindig sírtam. A pap: mi baj, Ladó Laji? Én úgy zokogva mondtam, hogy megijedtem, amikor a száját kitátotta.

A főkönyvelő ott maradt, én s a pap felmentünk a kocsi után, mert kettőt lőttek.

Felpakoltuk őket a szekérre és a muraközi lovak nagy nyegéssel húzták a szálláshoz.

Már délután öt óra volt, vagyis mingyárt setét. Nekem adtak pénzt és a húsból két kilót.

Így történt az első kalandom.

A csíksomlyói búcsún

Amint egyedül viszem a gazdaságot, egyszer kijön hozzám édesapám és azt kérdi, hogy én elmennék-e a „Csík-Somjai búcsúra”? Épp egy vasárnap volt.

— Én elmegyek, mikor lesz?

— Mához egy hét.

— Akkor csütörtökre jöjjön ide és én elmenyek.

Na, megörvendtem, hogy oda is elmehetek.

Eljött csütörtök és megmutogattam apámnak a major-ság kezelését. Már este átment a Hargitán az első kereszt-alja. Hová való kereszt? Szováta. Gyönyörködtem. Hát később megint éneklés van: jön a Küküllő-keményfalvi és a korondi kereszt-alja. Ezek ott meg is háltak nálam.

Még csütörtök éjjel megérkezett a zetelaki kereszt. Pénteken reggel már számos kereszt-alja érkezett. Akkor délelőtt egy oláhfalvi szekérre én is felültem, hogy útra keljek a „Csík-Somjai búcsúra”. A lelkem elfogódott volt, mert már előző este láttam a sok keresztet és a népek buzgóságát. A dobszó és csengő hangjaiba vegyült ének a legfásultabb lelkeket is gondolkodóba ejti s mindenki nagy kíváncsisággal várja az ünnepet.

A szekér kihaladt a Tolvajos-tetőre.

A nagy erdői út, szép időben, tavasszal, festői képzet. Az ember lelke megpihen a természet ölén és mindig visszavágyik abba a szép bájba, mely a Hargitának valami csodaszép különlegessége.

Amikor beérkeztünk a barátok kútjához, a kút előtt láttam, hogy egy nagy piros zászlót lenget a szél. Szépen fodrozta az udvarhelyiek lobogóját.

Estefelére beérkeztünk a szép Csík-Somjóra.

Azt, hogy a búcsú hogy telt, leírni nem tudom. Elég, hogy lezajlott a háromnapos ünnepség. Aki résztvett rajta, azt mondotta a végén, hogy csak álom volt az egész.

Nekünk kemény munka volt.

Pünköszt napján délután újból neki a Hargitának. Én gyalog vágtam neki. Az egész búcsú alatt a legszebb benyomások az utásháznál láttam, vagyis azt, hogy milyen ragaszkodása van a székely népnek a Csík-Somjai Máriához. Az úton nagy sár, nagy locs, a kereszttek a vizes fűre fektetve és a búcsúsok Somjó felé fordulva, az út közepén a sárban térdelnek, hogy még utolsó Istenhozzádot mondjanak a Somjai segítő Máriának, a székelemek védőasszonyának.

Kell-e ennél szebb bizonyság, mint amit a máréfalviaktól láttam?

A győzelmi énekből az emberek nem tudtak kifogni. Kezükben fenyő- és nyírfagallyakkal készített somjai emlék s a szívükben a szűnni nem akaró Mária-fohász.

Amikor kiértem a házamhoz, sírással váltam el a többi búcsúsoktól.

És még másnap is csengett a Hargitán a visszhang:
„Szép liliomszál, szüzek virága...”

A vidra fogása és eladása

Egy alkalommal egy kicsi eső lesz, éppen csak hogy a patak zavarossá válik. Fogom magam, veszem a csákányt és lapátot, hadd mennek halászni. Elmenyek és eldugok egy árkot, a vizet a másba csaptatom. Az árok végén kőkerítést tettem fenyőággal vegyítve. Fogok vaj 15 darab szép pisztrángot, és olyan nagyfejűt is fogtam 25 darabot, minek boti a neve. Már-már ott akarom hagyni az árkot, amikor megpillantok egy gátat és látom, hogy zavaros. Hamar a veder után megyek s hozom a hálót is. Felvetem a hálót és merem ki a vizet a gátból. Amikor kimertem felinél többet, fogtam vaj tíz pisztrángot, s ahogy merítem tovább, hát teremő Jézusom, egy nagy malac fut ki a vízből. Én hamar éles sikolyra törtem ki, ő visszafutott a gátba. Én is megállapítottam, hogy vidra.

Összeszedtem minden bátorságomat és tovább meritem a vizet. Mikor már csak kevés víz volt a gátban és a vidra háta is kilátszott belőle, úgy kezdett jőni-menni, mint a végvári szolgabíró az irodában.

Én csak tovább mertem.

Mikor már annyira volt, a hálóval bekerítem, s én reafeküdtem, hogy megfogjam, de a karomat megharapta. Nagy nehezen a hálóba belékerült és a csákány nyelét bédugtam a szájába. Hazaszállítottam, a cseberbe vizet tettem, elengedtem ott, de ő kezdte rágni a cseber oldalát. Más helyre kellett tennem. Bétettem egy pléh-fazékba:

— No, itt maradj!

A pisztrángokból vaj húszat a kantárosfazékba tettem. Az óra pont tizenkettőt mutatott, vagyis dél volt. Veszem a poharat és cukrot teszek belé, kimenyek a bokrok közi, megkeresem a Betyár nevű lovam:

— No, pajtás, menyünk Csíkszeredába!

Az ajtót bezárom, a kantárosfazakat a kezembe és felülök a Betyár hátára. Egyfertály két órakor a csíkszeredai Vas Géza-féle vendéglő előtt voltam. Megkerestem a román papot és mondom neki, hogy máma halásztam és ha kell, adok tíz darabot.

— Jól van, drága Ladó, nagyon szépen köszönöm és itt van száz lej: ezt én adom.

— Én is köszönöm szépen.

És ő kérdi, nincs valami hír odakint?

— Nincs, de máma mikor halásztam, láttam egy nagy szép vidrát — és én csak figyeltem a papot.

— Mit, te? Vidrát?

— Igen, vidrát.

— Te bohó csacsi, azt kellett volna megfogni, nem ezeket a halakat! Az megért volna négyezer lejt!

— Mennyit? — kérdem én is.

— Vagy négyezer lejt.

No, így én is tudom, mit kérjek most — gondoltam magamban.

— Tisztelendő úr, a vidrát nemcsak láttam, hanem meg is fogtam.

A pap elpirosodik és kérdi:

— Hol van?

— Otthon a pléhfazékban, él még.

Arra azt mondja a pap, hogy iszol valamit?

Megittunk két üveg Czell-sört és azt kérdi, hogy nekem adod-é? — Hát én éppen azért jövök bé a városba, hogy megmondjam magának.

— Hát osztán mennyiért adod?

— Egy jó vidra megér négyezer lejt.

— Ahán, te azért mondtad előre, hogy csak láttad, hogy én mit felelnék neked ezekre a látásokra?

— Úgy volna — mondom én kurtán reá.

— Háromezer lej elég-e — feleli a pap.

— Négyről volt szó.

— Többet ne szélhámoskodj! — mondja nekem a pap és én felelem:

— Legyen az úr szava: háromezer lej és egy üveg pezsgő.

Jól van, megkötök a vásárt, ő hozott egy vasketrecet, belétette a vidrát és indult. S én bizony a jó Istennek hálát adtam, hogy ilyen könnyen jutottam hozzá annyi sok pénzhez.

Zászló a fahegyiben

Ahogy a vendégek elmentek, mindgyárt felfedeztem, hogy egy dobozt ott felejtettek. Felkapom és futni kezdek. Jön egy szekér s kérdem: az autót hol látta?

— Eddig Oláhfaluban van — feleli ő.

No, akkor nem futok, hanem kinyitom a dobozt. Ki is bontom s hát mi van benne? Egy kicsi magyar zászló, egy zsebkendő és egy darab Elida szappan, s még valami kerek doboz és benne olyan finom lisztpor: megnyalintom, nem-e úri só, de se só, se liszt nem volt, hanem púder. S még volt egy fogkefe s olyan üvegformában va-

lami, ezzel a felirattal: „Kalodont”. Ezek voltak a dobozban.

Szépen visszaraktam mindent, csak a zászlót nem. Gondoltam én, hogy felszegezem a ház tetejébe. Mikor fel akartam szegezni, én is mást gondoltam: veszem a kis fészém, amelyiket muszáj-vágónak hívtam, elmenyünk ki a tetőre, oda, hol az a fenyőfa-deszka cégtábla volt.

De a Hargita felett valami nagy fekete felhő ott volt és igen borús idő volt: na mingyárt esni kezd...

Felmászok az országút mellett egy nagy fenyőfára, egészen a hegyéig, levágom a hegyét és a zászlót felszegezem, de jó erősen, hogy a vihar nehogy letépje. És avval lejtöttem félig és azon alól minden ágat ügyesen levagdaltam, nehogy oda senki fel tudjon menni.

Amikor az utolsó ágat levágtam, hát még a nap is kisüt, hogy megnézze, mit csináltam?

Az ágakat egy rakásba hordtam és búcsút intve, ott hagytam őt.

Mintha szellemek fújták volna, olyan szépen lengett az akkori napsütésben, s mintha kiáltotta volna fennhangon:

— Itt van Udvarhelyszék és Csíkszék határa, amely Erdélyország büszkesége!

Mi? Talán a vén Hargita!...

Hazaballagtam és elhatároztam, hogy pityókalevest főzök.

Három barát-pap

Október 25-én egy sötétkékre festett kocsi állt meg a házam előtt. Hát három barát vagyon rajta. Egyik soványabb, a másik kövérebb, az a barát még rendes volt, amelyik a kocsis állását töltötte bé.

Leszállnak és bójónek, vagy előbb koppantanak az ajtón.

— Tessék! — felelem én.

Bélépnek, elől a kövérebb és azután a más kettő.

— Jó napot! — hangzik.

— Az itt nem jár — felelem én. — Vaj „Isten áldja meg!”, vaj „Dicsértessék a Jézus neve”. Itt evvel kell köszönni.

Erre a feleletre a kövérebbik elpisolyogja magát.

— Te ki vagy? — kérdi.

— Én róm. kath. keresztény ember vagyok.

— Hogy hívnak?

— Kit?

— Hát téged!

— Engem Ladó Lajosnak.

— Isten éltesen!

— Isten fizesse! — feleltem én.

Közben hallom, hogy mondja a kocsis-barát: főnök úr, a zabot odaadjuk-e a lónak? Oda lehet, volt rá a felelet.

— No, már én is gondoltam: attól mégis látszik, hogy nagyobb rangú a többinél, mert hát kövérebb is, pirossabb is és szebb is, így hát lehet főnök.

Így elgondolám magamban s közben helyet adtam. Leültek és azt mondja az a főnök, hogy:

— Nézd, fiam, én a Csík-Somjai zárdá főnöke vagyok.

Felelem én is rea:

— Éppen volt eszemben, mert maga kövérebb és szebb és még finomabb az a derék-kötél is.

Erre esment kacagni kezd ő. Én kinézek az ablakon s hát a kocsis-barátnak olyan hitvány nadrágja van, hogy megsajnáltam. A főnök eléterjeszti, hogy miért jöttek és nem akarták elhinni, hogy ott én vagyok az erdőőr s elé akarom venni a felhatalmazást, hogy lássák. Amint kinyitom a kuferem, mert abban tartottam az iratokat, hát meglássa a barát a könyveket s azt kérdi:

— Maga szeret olvasni?

— Igen — mondom én kurtán.

— Adja csak, lám milyen könyv!

— A „Hős fiuk”, írta Rákosi Viktor.

— Az nagyon jó — feleli a főnök.

— Van még jobb is — és megmutatom neki a Nick Cartelt. A kövér arcája fellángol és kérdi olyan ijedten-formálag:

— Ezeket átolvastad már?

— Én kiolvastam háromszor — mondom —, és nagyon jó fiú lehetett az a Nick Cartel.

Kiszedi mind a ládából és kiveszi a gyufát és meggyújtja. A füzeteknek a füstje szétterjedt a házban és én sírni kezdtem. Meglássa ő és kérdi, miért sírsz?

— Én azért, mert nem mindennap akad ilyen vendégem, mint ez a barátfőnök, aki a kedvenc könyvem elégesse...

Erre neki is kipottyant a szemiből a könny és olyan lassú hangon kérdi tőlem:

— Láttál te már nagy vizet?

— Én nagyobbat, mint az Olt, nem láttam, vaj mint a Szent Anna-tó.

— No, az éppen elég nagy s ha te annak a közepében vagy és nem tudsz úszni, vergelődöl, hogy már mingyárt elmerülsz és meghalsz, s pont én akkor dobok oda egy nagy kötelet és téged kihúzlak: akkor én mit cselekedtem?

— Hát megmentette az életem.

— No, fiam, ez is úgy van: ez a könyv, amit elégettem, a pokoli úton vezet és én ettől megszabadítottalak téged. Hadd el, én adok annyi könyvet, amennyit elégettem s még többet, csak ne lássak ilyen füzetet nálad.

És evvel lefolyt a kaland.

A miénk, Laji!

(Laji a szeredai román pappal együtt kaptányokat állított fel az erdőben s azok négy rókát fogtak az egyik napon. Hármát megnyúzott s egy ilyen nyúzottat felállított a martban s hideg lévén erősen, az úgy fagyott meg, ahogy állott. Másnap történik a következő eset:)

Délelőtt már kint volt Wilk János, a nagy vadász.

— Na, mennyenk Laji áz erdébe vadászni! — mondja, mert ő szász volt s nem tudott jól magyarul.

Na elindulunk a Húvölgy oldala felé. Amikor elmenyünk egy darabig, meglássa azt a nyúzott rókát, hogy egy dombról néz béfelé. Egyszer csak: pszt! pszt! Letérdepel és céloz. Újra feláll, megint visszatérdepel és újra céloz. Közben a puska roppan egyet és a rókahús feldől s kiáltja Wilk úr, hogy:

— A miénk, Laji!

Odamenyünk és meglássa, hogy nincs bőr a rókán s azt mondja:

— Krucifix!

Azután azt kérdi, hogy ki csinált véle ilyen mókát, úgy-e tük, Lajos?

— Én erről semmit sem tudok — felelem én.

Ő nézi a nyomokat, a csizmanyomokat, közben eléveszi a méterest, megméri a kisebbik csizma nyomát és azt mondja:

— Auf a jobb lábadot!

S hát talál a méret s reavágja, hogy:

— Gé-czum tejfel!

Így lövődött meg kétszer is a róka.

Esztendőcsere a Hargitán

A téli erdő templom. A hatalmas bükkös és fenyős boltzata alatt az Isten lakik, aki ujjával mutatja a táplálékot a hidegtől reszkető lábú madaraknak és vadaknak. Nem lehet azt mondani, hogy ilyenkor nem szép az erdőn, vaj a vadonban. Csak irtózatos ott lenni. S mi csinál irtózatosságot? A nagy némaság és a nagy csend, hol az ember saját koppanásával, vaj árnyékával elijeszti magát.

Jött Szilveszter-este és én úgy akartam, hogy a szemmemmel lássam, vaj hogy ébren legyek, amikor az új év cseréli fel az óesztendőt. Hogy az hogy történik az erdő sűrűjében! Nézttem az órát. Tíz óra. Na még két óra van ebből az esztendőből! Imádkoztam és énekeltem és tovább jött az idő. Már fél tizenkettő. Na mingyárt új év! Felve-

szem a nagy bundát és meggyújtom a lámpást és a zsembembe teszem a dinamentet és a fegyvert is bétöltöm, mind a két csövét, és a kürtöt is magamhoz veszem. Kilépek a házból és a szemem végigpillant a nagy erdőségen. Úgy nézett ki, mint egy halott, amelyik le van takarva a fehér szemfedővel. Megnézem az órát. Na még csak tíz perc! Felnézek az égre és ott a csillagok mintha máma pénzért ragyogtak volna. A hó csikorgott a talpam alatt és a hold olyan halován színen, mintha tényleg ő búcsúznék az óévtől, de a csillagok ellenben nem törődve semmit, olyan szépen ragyogtak.

Egy perc és tizenkét óra!

Elveszem a dinamentet és a gyufával meggyújtom a zsinórt. Meggyúl és eldobom. Pont tizenkettő! Egy hatalmas lövés és egy nagy visszhang, talán nagyobb, mint a Tihany bércein történt volna. Minden hang csak nagy zajjal és későre jött vissza felelettel. Elsütöttem a két golyót is és beléfújtam a kürtbe, hogy:

Boldog új évet a Hargitán minden élő állatnak, vadaknak és madaraknak és az örökzöld fenyőnek is!

Bémenyek a pajtába és a kecskéket szerrefogom és boldog új évet kívánok nyulaknak és minden állatnak, továbbá a Hektor kutyának. Ő jött és ő egyedül üdvözölt engem. Na úgy akartam, hogy bémenyek a házba, amikor a hiból a kakas elkezdett kukurolni, mintha mondaná, hogy boldog új évet édes gazdám!

Bémentem és elévettem a pálinkát és töltök egy pohárral és elköszönöm:

— Istennek legyen hállá, hogy megértük élni az 1925-ik boldog új évet.

A jó Isten segéljen meg továbbra es!

Jóság

Egy júliusi napon, amikor már ebédeltem és leültem egy lócára, amit én csináltam nyírfából, s amint úgy elgondolkodom, hát egyszer elémbe toppan egy öreg úr. Egy kampós pálca volt nála és köldökig leérő szakála volt, fehér, mint a hó, és köszön, hogy „Isten álgya meg!” Az én válaszom „Isten hozta!” És mingyárt láttam, hogy szomjas. Kihozok egy üveg borvizet és töltök egy pohárral, megissza és adok neki egy sarkolat kenyeret, egy csirkecombot és szalonát. Megette és a száját megtörölte és ivott egy pohár borvizet, felállott és se jót, se rosszat, vaj félkalapot nem szólt, csak annyit, hogy „Jóság”.

Kiment az országútra és az irányt Csíknak vette.

Én pedig gondolkodtam, hogy mi az a jóság? Hiába, nem kaptam feleletet erre a gondolatra és a szívem úgy vert, mert szerettem volna megtudni; mi az a jóság? Kifutok az út szélére, hát már alig látszik az az ember, aki bennem felidézte a jóságot. Már-már nem látom. Kiabálok utána, felmászok a házam tetejére, hadd még lássam egyszer azt az embert, akinek búcsúszava csak ennyi: „Jóság”.

De már eltűnt. A deszkán szép moha látszott és megfutamult a fejemben, hogy a deszkafödeles házon ez a moha a jóság. Barna és napos színű a nyári időben, de nem ragyog, csak fogadja a fényt enyhe kedvvel és oly hű, hogy a hóval sem ment el tavaszkor. És olyan honszerető, hogy fel nem tudja ragadni az őszi éjszaka nagy szélviharja, és roppant nagy záporokban is ott marad künn a háztetőn. Talán ez a jóság?

Leszálok a háztetőről és még mindig gondolkodom afelől, hogy mi a jóság?

Tőled kérem, jóság, hogy ne óhajtsak elmenni vadászni hűvös alkonyatos erdőbe s ne kívánjam célba venni a törékeny szárú halk őzikét, aki nem tud semmit sem. Se a szegény sorsú nyulat, se az árva szajkót, se a tarka harokályt, se a riadó foglyot, se semmi más teremtetést ne kívánjak soha eltalálni. Vagy hogyha járok a zöld erdőben, nehogy vajegy élő levelet lecsípjek, vaj egy siető hangyát sarkom el ne nyomjon, mert talán ezekben rejlik a jóság!

Kérlek, jóság, diktáld és sugalmazd bennem örökösen, hogy szegények, szegények, akik nem tudnak a boldoguláshoz közel jutni. A szemök langy könnycseppet tud előadni, hát segítsd oda, te jóság! Mert mindennek kerül szíve a szerelemhez és az édesanya sajnálatához, és hogy nekik is rossz a nagy szél, és hogy mindent azért tesznek, mert a halálra vannak hivatva...

Már este van, az ágyam már meg van vetve és le kell csak feküdni és nem jön álom a szememre.

Jó éjszakát!

A hold odafent aggó mosollyal siet, mint a nyugtalan anya, hisz talán ő sem tudja, hogy mi a jóság?

Lefeküdtem és fordulok a jobb oldalamról a balra, de a jóság a szívemben és nem bírok aludni. Mindig az eszemben van, mi a jóság? Még ki sem virradt, már bent vagyok s gondolkodom. Jó reggelt örvendez a zöld fű és a harmatos falevél. Feljűk fordulva kérdem, hogy nem é járt itt a jóság? Mellettem a reggeli friss szellő elszalad, semmi sincs az ég alatt, vészeket süvölt fülembe az ég alja, mindenfelől jégérzés borogat. Oly vagyok, mint-

ha leégett volna testemről az élet. Jóság, magamban vagyok itt, mint egy bús remete: tehozzád kívánok beszélni. Bár volnál egy erős kéz, akit megfoghatnék én két kézzel. Bárcsak volnál egy hatalmas bükkfa, hogy odailleszthetném hozzád bágyadva oldalam és arcám húthetném rajtad és ölelnélek át a két karommal. Lám, mint a bolond, tegezve szólítalak, te csuda valami: jóság! Úgy fáj ittlétem, nem tudok mit tenni, jólesik ezenmód mondani, hogy kínlódás ez a magányosság...

Óh, jóság, maradj rajtam, mint ahogy olajfolt rajtamarad a zsákon; meg úgy, mint az aranyozás a keresztén. És légy bennem, mint a könyvben a betű. Úgy viselkedjek szépen, mint a gyászos úrfik a fekete szalagot a bal karjukon. Jóság, neked ajánlom a szívemet. Fogadd el, légy olyan jó, vedd fel ezt a szívet. Vedd át az én szívemet, nézzed csak, egészen elkékült a sok szorongatástól... Nézzed, már össze van zúzódva, mint az eltaposott körte... Vedd te a kezébe, jóság: gyógyítsd meg, csinálj más szívet belőle.

Még most sem tudom, mi a jóság.

Talán meg fogok halni úgy, hogy megtudjam, mi az a jóság...

Sütő András

(1927—2006)

Sikaszói zúzmarás levélke

Itt a kék arcú sikaszói téli este megint, László.

Azt kéred leveledben: írnék neked valamit róla. A lámpagyújtással kezdődő mesék idejéről. Amikor a puha röptű baglyokkal együtt a mi minden esti történetünk is fölszállt, hogy bátorságos kalandokban keresse elmara-dott győzelmeinket.

De hiszen magad is jól emlékszel: alig rikkantottunk egyet-kettőt a szikrázó fényben, jött máris az este, akár ez a mai. Észrevétlen bukkant föl a fehéren rohanó mélységből, ahol már csak a képzelet sejti Libán havas útját, a Pisztrángos-patak jégmadarait, s a ködbe dőlt kicsi házakat.

Hogy lement a nap: borzongás veszi kézhez a gazdátlan világot.

Ide-oda rebben a tekintet. Mintha semmi sem lenne már a helyén.

A hóba, jégbe metszett táj váratlan megmozdult, om-ló házait a gomolygó völgy két látomás között újból és konokul talpra állítja.

Küszködik a fagyban is Kőműves Kelemen.

A hegy hátán, hol az ölemben ültél, árnyak indulnak el szomszédolni. Nesztelen és alattomos jövés-menés kezdődik, semmi sem bizonyosan az már, aminek lát-szik. A róka kidugja hegyes fejét a málnabokorból, és oly hosszan nézelődik, míg ki nem adja páráját az óva-

tosságban; kint felejtett sapka lesz belőle. A nyerges hátú kő ellenben a forrás tájékáról, ahol a vízimalmocskád forgott, elindul bátran, kutyaugatással szemben, és igazi szarvasként kezdi csipegetni a mogyoróvesszót. A fehér mélységen túl pedig némán vonulnak — merre vajon? — a medvejárású havasok.

— Lámpát kellene gyújtani.

Jól emlékszel: ez Örökmécsesnek óhajba foglalt parancsa, hogy lehetőleg téblábolás és borzongás nélkül lépjünk át a nappalból az éjszakába.

Az emlékezés messzi nádasaiból, ahol egy lőtt lábú madár miatt időzött éppen, Nagyapa is felbukkan tehát a lámpa gondjával, elnézve hosszan a kékarcút odakint az ablak alatt.

— No milyen? — kérdi Örökmécses.

Az ugyanolyan persze, mint tegnap is volt. A háta mögött ugyanúgy settenkedik elébb kilenc fenyőfa, mint amikor együtt néztük volt őket. Káplánszoknyás alakjuk élesen vetül a holdas égre, amely kibőjtölt csodaként ma nem fenyeget újabb viharokkal. Már el sem hinné az ember, ha nem látná: anyátlan csillagot rezegtet a Hargita felett. Ennek örvendezni kellene, én mégis azt kérdem a káplánszoknyásoktól:

— Hát a gyermeket hol hagytátok?

Jót nevettél volna ezen.

Mintha nem tudnám, hogy amilyen közeliék ők itt a jégorgonás ablak előtt, te éppoly messze vagy most a Duna-völgyi télben, nem esik füled ügyébe a reád szabott nagyapadúdolás:

*Sikaszó harmatát, piros csizmád nyomát
hóval lepi be a tél.*

Hóval lepi be ez az erdélyi nagy tél a ráámátlan gumi-csizmád nyomát. Bujdosódalunkban csak a hó maradt igazi. A szattyánbőr csizma meg a kordován sárgasarkantyús, amiről csokros szegfű hullott: hamisítvány.

Képzeletünk ráadása arra, ami nincs.

De miközben gyufa után matatok, hogy lámpát gyújt-sak, összebékítem magamban a nagy telet a csizmahamisítványunkkal, és azt mondom: így is jó volt!

Narancsszeletnyi hold alatt bekalandozhattuk a kurucok hadi útjait, a csodás Indiát, a mordályos kedvű Afrikát, és felruháztuk magunk az oroszánok bátorságával.

Olyannyira, hogy még tán fejünkbe is szállott a dicsőség, amelynek rossz természete, hogy az ember mindennapi kenyerét, a félelmet elhanyagolja.

Csakhogya akkor: piros csizmád hólepte nyomán innen s a medveléptű hegyeken túl, a mesének agyaras veszedelmei között is sokan, vagyis ketten voltunk.

Te meg én.

S mi kellett ahhoz, hogy dühödt vadbika, toportyánféreg mordulására Toldi Miklósokká legyünk? Semmi egyéb: csak láthassuk egymást.

Ami Sámsonnak a nagy haja volt, és Antaiosznak a föld érintése: az volt minekünk az egymásra pillantás. Ág reccsent a közelítő félelem lába alatt? Összenéztünk. Szinte csattogott a tekintetünk, ahogyan megpendülnek a játékos őzek agancsai a viaskodásban. Ilyenkor azt kérdeztem:

— Félünk-e még?

Belekiáltottad a vaddisznócsörtetéstől megszeppent erdőbe:

— Ó, nem félünk! Nem félünk!

Igaz, hogy közben máris fölpenderültél a tárt karú bükkfára, ahonnan bizonygatásod szerint jobban lehetett látni az agyaras szürkecsuhásokat. Okosan tetted. Ésszel kell az ijedelmet elkerülni. Lám, Sámson bátyád is elaludt a Delila ölében, aki azután kopacra nyírta bizony a legyőzhetetlent.

Mindez régen volt. Nem csupán a Sámson veresége: a te félelemriasztó kiáltásod is. Alig-alig hallom már a nagy téiben, mit kiáltasz vissza a kiáltásomra: félünk-e még, gyermek?

Csend van odakint.

Meggyújtom végre a lámpát, és mintha riadalmat keltenék a fénnel: az ablak alól szétrebbenek a káplánszoknyás fenyők. A helyükre visszafutnak, sőt, zúgni kezdenek. Amily észrevétlenül jött a kékcárcú, ugyanúgy támadt föl a szél is, amely a viharok még csak óvatos előhírnöke.

Perceken belül meg kell állapítanom, hogy rosszul böjtöltünk bizony. A Hargitának anyátlanságát felhő borítja már, és üvölteni kezd a medveléptű havas. Vonnaglik az erdőrengeteg szélkorbácsoltan közel és távol: a Libán csúcsain, és itt a kicsi ház fölött, a hátunkon valósággal. Mi lesz ott kinn a kilenc káplánnal? Szegény papjaimat szeretném látni az ítéletidőben.

Megpattintom az ajtót: részeg zsákok dőlnek be rajta, majd levernek a lábamról, s kezdené a szél a házkutatást, ha nem tiltakoznánk ellene:

— Ki vele! — ad ki parancsot menten Örökmécses, de megrezzen ő is az ablaktáblának minden dörrenésére.

Kilépek az elmeháborodott időbe, s becsukom magam mögött erővel az ajtót. Megnyugszanak az ijedt petróleumlámpák.

Idekint látom: a borongós kékarcú színt váltott: alvadt-vérfekete már, minden irányból omlanak rá a sötét fellegek. Hegyoldalunkról eltűntek a szomszédoló árnyak, ki tudja merre menekült a sapkaróka meg a szarvassá lett bazaltkő — és a vízimalmocskád is. A völgy mélyéből elmenekült a köd, abbahagyta Kőmíves Kelemen az építő munkát.

Nem látszanak a házak.

Mi lesz ebből? Csíkországot elpusztítani tatár hordaként jön északnyugatról a vihar. A Dandárból jön, fekete fajdkakasok birodalmából.

Meg-megvillanó fehér örvényekben pörög a hó a földről az égbe vissza, és nagy reccsenéssel óriásfenyő fekszik keresztül az útra, mely a Bakó patakát kíséri.

Ennyi legyen bár az ellenállás a hordarohamban.

Mert egyéb aztán semmi.

Hóhérló kedvében szabadon garázdálkodik az idő. Kिलenc káplánunkat kegyetlenül megtáncoltatja, majd valatni kezdi őket. Nem tudom, mit kellene bevallaniuk a kék borongás titkaiból, csak azt látom, hogy szakállánál, üstökénél fogva szinte földig rántja le mindahányat, rugdosódván is közben, ahogy illik. Az embernek fáj a szeme a látványtól, de még a fejét is óvnia kell: hópárnákkal együtt a háztetőről cserepeket szaggat a szél.

Az eresz alá kell húzódnom.

Onnan hallom, hogy az erdő sarkában földre dőndült az akasztott fenyőfa. Óriás társának az ágain lógott, s

tán emlékszel még, hogy sajnálkozva mondogattuk: hát ez is felkötötte magát. Jót tett most vele a vihar, de tán mivelünk is, kik félve tekergettük alatta mindig a nyakunkat.

Riadozva nézem a feketén fortyogó égboltot.

Farkas üvölt a völgykatlanban oly hosszan és szomorúan, hogy az már sajnálni való.

Jó lenne most összenézni veled.

S ahogy ez a gondolat megvillan bennem, a párjaként szinte, sístergő fénykarika szökken ki a pokolsötétségből, egyet-kettőt perdül a fenyőfák között, majd sántálva és botladozva, viharok hajszoltjaként tovagurul a veszett éjszakában.

Hosszan bámulok utána: hát ez vajon mi lehetett?

Ezt kétszer is megkérdem magamban, de harmadszorra már besorolom a választalanságra ítélt kérdéseim közé. Vonulj csak be szépen a cellába, te konok kérdőjel, a társaid közé!

Csak hajnaltájt csöndesedik el az ítéletidő.

Itt ülök újból az ablak előtt az én lőtt lábú madaram gondjával, az emlékezet mezőségi nádasaiban.

Mintha semmi sem történt volna: az idő moccanatlan, az ég tisztára seperve, a pitymallat is kék arcú, mint az este volt. Akár egy fehér vonat, robog az út odalent a Libán felé. Piros csizmádnak, ha maradt volna érintetlen nyoma: a hófúvás azt is belepte már.

Napfelkeltével Örökmécses lép be hozzám, karján egy fenyődeszkából mesterkedett, jeges vízimalmocskával.

— A ház előtt találtam — mondja sírással küszködve, jól tudván, hogy a te mesterkedésed volt még a nyáron az a botladozó fénykarika.

Itt jártál tehát az éjszaka.

Beszólhattál volna!

Tudhattad volna, hogy nem alszom.

Ama rodostói Kelemen bátyád szavaival zárom soraimat, gyermek: szólj, ha még erre karikázol, mert szeretetemet özönvíz el nem oltja, s mert vagyok, aki voltam, és leszek, aki vagyok zúzmarásan is itt Sikaszóban.

Nagy Irén

(1953—)

Az öregasszony imakönyve

A Hargita lábánál megbúvó, félreeső öreg ház és telek valahogy kiesett az időből. Az idő múlásából, amelyik úgy jó ötven éve megállt a karókkal, rúddal megtámogatott rozoga kapu előtt, mert annál bennebb jutni nem tudott.

Az öregasszony egyedül élt itt, néhány évtizede özvegyen, családja, rokonsága szétszóródva a nagyvilágban.

Az udvart egészen belepte a gyepp, benőtte a fű, csikorgó szekérkerék, csordába ballagó állatok patája réges-rég nem tett kárt benne. A kerítés mellett s az omladozó disznóól körül csalán és kutyatej, a csűr oldalánál száradó kóróköteg, csendesség mindenfelől, csupán a tornác alatt kapirgáló néhány tyúk töri meg a nagy mozdulatlanságot.

A kékre meszelt, sárral gondosan megtapogatott kicsi házban a technika nem „fertőzött”, villanynak, rádiónak, televíziónak se híre, se hamva.

Bent, a kopott asztal fölött drótra akasztott petróleumlámpa, s az asztal ablak felőli sarkán vaskos, régi imakönyv. Az öregasszony egyetlen társa, gondjában, bajában vigasztalója. Ha számtalan tennivalója engedi, mert ugye, olyan sok gonddal jár az élet, ide húzódik-menekül az imakönyve mellé, mert itt elfelejti minden nyomorúságát, és érzi, hogy megsegíti, megint megsegíti az Isten.

Ha nincs télire tüzelője, ha nem kerül, aki lekaszálná a sarjút a kertben, vagy pótolná a lehullott zsindelyek helyét hó s eső ellen, az öregasszony kinyitja a nagy, kék betűs imakönyvet, és imádkozik. Összekulcsolja kibogosodott ujjú kezeit az asztal sarkán, és úgy beszél, fohászkodik ott, mint aki egészen biztos, hogy abban az egyben, a Mindenség Urában nem csalatkozik.

És az öregasszony nem csupán önmagáért és az övéiért imádkozik. Ha eljut hozzá a világ nagy bajainak, a bajok valamelyikének a híre, igen a szívére veszi azokat mind, s miattuk is fohászkodik. Minden áldott szent nap könyörög a bajba jutottakért, az úton levőkért, az üldözöttekért, árvákért, éhezőkért, szomjazókért, betegekért, sorjában mindenkiért, akikért talán soha nem mondott még senki más imát. Két iszonyatos világháborút túlélte már, és naponta elmond egy imádságot azért is, hogy a harmadik, ha lehet, elkerülje ezt a világot.

Jól tudja, milyen az éhezés, a szárazság, a terméketlen, ínséges esztendő. Ha szenvedésről hall, maga is szenved. Ha bajokról, nincstelenségről, érti, tudja, mi az. S mert más módon nem segíthet, hát imádkozik.

A mindennapi teendők, kapálgatás, takarítás, fahordás közben, ami nehezen és lassacskán megy már neki, és sok-sok idejét lefoglalja, szíve sóvárogva vágyakozik az asztal sarkához, az imakönyvhöz, hogy megpihenjen, felüldüljön és erőt szerezzen.

Az imakönyve mellett elsírhatja-panaszolhatja minden bosszúságát, bánatát, magányosságát, mert érzi, hogy meghallgattatik. Ott nincsen egyedül, ott úgy érzi, a végtelen világmindenség Ura az ő társa, támasza, ba-

rátja. És van egy kép a könyvben, melyet az öregasszony a leginkább szeret. Ez a kép a feltámadott, dicsőséges Jézust ábrázolja, s mikor erre a képre nyílik ki az imakönyv, ő boldog, nagyon boldog lesz, s a szíve csordultig telik hálával, alázattal és szeretettel Iránta, ki minden emberért, őérte is olyan sokat szenvedett.

Féli, óvja hát az imakönyvét az öregasszony szüntelen, s nagy-nagy gondja az, hogy a vékony lapok már régen foszladozni kezdtek, s ő merev, kérges ujjáival nem bírja már eléggé gyengéden fogni, lapozgatni azokat, s mikor egy-egy lap elreped-hasad, napokig, hetekig bánkódik miatta. Ragasztgatja, csirizeli buzgalommal, de mégiscsak szakadoznak, kopogatnak, fogyatkoznak egyre, s ő keserű sóhajtással fordít tovább a könyvben, ha egy-egy leragadt, elkopott sort már nem lehet kiolvasni valamelyik szépséges imádságból.

Ott, az asztal sarkánál, a zsalugáteres apró ablak előtt az öregasszonynak nem kell szégyenkeznie jelentéktelen mivoltáért, sem gyenge ruházataért. Akivel ott beszélget, az a végtelen irgalmú Úr nem bánja az ő toldott-foldott, megkopott szoknyáját, sokszorosán foltozott szürke harisnyáját, szakadt lábbelijét. Az a végtelen irgalmú Úr az ember szívét nézi, tudja jól az öregasszony, hogy ott legbelül mi van, csak azt...

Aztán van az öregasszonynak jó ruhája is egy rend, egyetlenegy. Gyapjúrokolya, ujjas, ép harisnya és fejrevaló, fekete. Hanem azt kíméli, óvja, tartogatja a nagy útra... Hiszen hát nem jelenhet meg az ember Örök Bírója előtt akárhogy... Ezért vigyázza, szellőzteti, porolja azt az egy rend öltözetet olyan gonddal, óvja molytól, egértől. Hogy legyen... akkorra legyen.

Mert eljön az óra mindenkinek. S aki mindennap készül rá, azt nem éri váratlanul. Se nappal, se éjszaka...

És úgy fekszik le minden este az öregasszony, hogy utolsó pillantása az ágy fejénél levő képre essen. Ahol a tövisszoros Jézus függ a kereszten, az arca csupa fájdalom... Az öregasszony óhózzá beszél esténként, tőle búcsúzik. Neki köszöni meg az eltelt napot, tőle kér nyugalmat a beköszöntő éjszakára. S a reggeli pirkadásban is azt a képet látja meg legelőbb. Azután az imakönyvet az asztal sarkán. És nem virrad fel soha nap az ő buzgó imádsága nélkül.

Az öregasszony esténként számba veszi mindig az eltelt napot, reggelente pedig az elkövetkezőt. Amint néhány szál forgácsból, az öreg gyümölcsfákról lehullt száraz gallyból tüzet rak, elgondolja, milyen tennivalója akad arra a napra. Kiért és miért kell imádkoznia, és mije van, amiből juttathatna másoknak is. Mert olyan sok ezen a földön a nélkülöző, a szükségét szenvedő. Az öregasszonynak mindig a legnagyobb öröme volt, ha adhatott... Talán azért nem volt soha semmije, mert mindig csak adott... Ha hébe-hóba felkeresték, és vittek valamit neki, azért örvendett, hogy megint van amit adnia. Valakinek, aki nála jobban rászorul.

A néhány tyúk tojásait, a vén gyümölcsfák termését is gyűjtögette, tartogatta, el nem használta volna, hogy legyen, amit adjon, amivel mindent viszonzzon, hiszen ő semmit ingyen el nem fogadhat. S ha már semmi mást nem adhatott, adott imádságot... Aki egy szemernyi jót tett vele, kapott cserébe sok napnyi, kételkedés nélküli tiszta imádságot. Olyat, ahogyan igen kevesen tudnak imádkozni ezen a földön. Csupán az ilyen ma-

gányos, töpörödött, sokat megélt öregasszonyok azokból a régi, vaskos imakönyvekből, amíg élnek... amíg meg nem halnak. Azután pedig... vajon mi lesz a világból nélkülük?... Imádságtalanul.

Beke Sándor

(1961—)

Ima a Hargitán

Az őszi ablakából nézem
a lelkemben
égve muzsikáló Hargitát,
a diadalmas hegytetőt,
a délceg óriást.
Fáradt hit-szárnyak vergődnek
a hegy s a völgy között,
mint ősi szent álom
a kék fenyők fölött.
Itt az aljban elhagyja a fákat
a napsárga lomb,
s miközben érted imádkozom,
hegyem,
hullnak, egyre hullnak a levelek,
egymásra avarulnak,
s pördülnek-vonaglanak a szélben:
árva kiáltások a kétségbeesésben.
Vad neszek járják zugaidat
a sötét éjszakában,
falánk farkasok barangolják testedet,
érdes kezével cibálja üstöködöt
az őszi kapitány,
a letaroló elmúlás katonája.
De ne félj, hegyem,
nem vagy egyedül

a pusztulás és újjáéledés
örök mítoszában.
Az álmodó bérceken
megsimogatom arany koronádat,
Hargita,
Te, az erdélyi havasok királya —
ünneplő vén őzbak a Kárpátok felett.

Ember a havason

Ilyés Márton emlékére

A havason élt.
A hegyet őrizte,
a fenyvest, s az üres házakat.
Amikor pihenni mentem
hétvégi nyaralónkba,
félénken közeledett a kerítéshez.
Koccintani hívtam,
de ő inkább kíséromül szegődött
s a csapásokban megmutatta
a vadnyulak, az őzek
s a medvék nyomát.
A halk zörrenésekre figyelmeztetett,
s a madárdalokra,
a havas lélegzetvételére.
Amikor hallgatott,
szíve azt dobogta,
hogy a Hargita szent,
magasztos épület:

falai a hű székelők,
ablakai a meggyötört lelkek,
cserepei a szakállas fenyvesek.
Halk szóval vallotta,
hogyan ez a hegy lelkiismeret:
havasi virágcsokor a lélek asztalán.
Este, amikor kiültem a teraszra,
észrevettem, hogy a kerten túl,
az öreg házában petróleumlámpa ég —
de most sötét az ablak.
Mióta elment,
éji neszek táncolják körül kis tanyáját,
s kertjében teli tüdővel lélegzik a havas.
Kezében petróleumlámpát lóbál,
s azzal világítja nekünk
holdtalan éjeken az ösvényt,
a másik kezében havasi virágcsokrot tart,
s ő az, aki a Szent Hegy fölött, az égen,
hargitai nótát dúdol a csillagoknak.

Márton Bácsi forrása

A havas könnye szivárog le a dombon,
fenyőgyökerek között
kanyarog az útja,
s az avar fedte földi alagútban
a kövek sokasága tisztára mossza.
Az út mellett, ahol felszínre tör,
erdei madarak énekelnek,

s az ezüst vizű hús forráshoz
leszáll a játékos mókus a fáról,
s ha idetévedt,
a havas lelkét issza belőle a vándor.
Az éji sötétben sudár fák
strázsálják nyugalmát,
fenyők őrzik békés csobogását.
S ha csöndes éjeken
az öreg gazda hazalátogat az égből,
leül a forrás mellé —
a havast ünnepli szívében.
Szeméből zenélő vízcseppek születnek
a havasi emlékekben.

Megkésett feltámadás

Tamási Áronra emlékezve

Fenyősrényű rengeteg,
görnyedt hátadon
keresztet hordozó
ország,
maroknyi néped
szerteszét —
Hallgatlak Ábel,
hallgatom a havasokban
székely legénykék
szomorú pásztorénekét...

Fejed fölött
hamis szólamok,
szégyenteljes
krizantémkoszorú-
glóriák —
A világmindenség
hazug szigetén,
egyedül állsz
az ünneplő Európa
utcaszögletén —

Vershazában
édes-keserű vagy,
bölcsőd felett
— titokban —
bagoly őrködik,
de valahol,
nagyon messze,
a kigyulladt égből
feléd néz
és kezét
homlokodra teszi Valaki...

Idegeidet őrlik
az ünneprontók,
dolgozik az idő-köszörű,
szívedben
székely temetők,
dűledező kopjafák,
és várod,
mint a legszebb árva,

mint a legárvább szenvedő,
mint a legkoldusabb koldus
csudanagy türelemben
a megkésett jövőt...

Vendégek

November. Kikerics, pisláncoló. Árva és szomjúhozó,
kérdő és kényelmetlen. Ősz — feneketlen. November,
magabiztos kopogtatással, indulatos csöngetéssel:

„Szeretnénk elbeszélgetni!” A sötétség szigonyai
leereszkedtek a könyvespolcra... A csendei is.

Néztük egymást. A képzelet fölébresztette a koponyámra feszülő ideghálózatot. Az megremegett, mint a salétromos fal szögletébe font pókháló, mikor az ecetmuslica rászáll, akár kifutópályára egy Boeing repülőgép. „És azonkívül?”... és azonkívül nyolcvan százalék víz vagyok... A Víz esetleg csak filozofál. Esetleg törtet a Semmi felé. Esetleg vázlatokat készít magának a halálról. Az indulatokról. Mások észjárásáról. A fennmaradás lehetőségeiről.

Esetleg arról, hogy hiába nem kell átalakulni. Vagy egyszerűen csupán a körforgásról. A Víz körforgásáról. A folyásról. A lassú folyásról, mely olyan, mint egy közmondásban: magabiztosan partot mosó. Vagy a nagy Híd alatti örvényekben tőprengő.

A nagy Híd alatt, mely összeköti az Életet és a Halált. A nagy Híd alatt, ahol a facölöpöket rancigálja, vagy inkább szövetséget kötne az ész há-

borújában. Ideiglenes békét, fegyverszünetet, mint játszótereken a műanyag játékkardocskákat viselő, uzsonnázni hazafutó gyerekek. „És azonkívül?” Szülőföld, tutujgató. Trillió vadvirágot éltető, s a történelem rétegeiben vén fenyők hajszálgököreit fölkereső, mint egy rokont, mint egy jó barátot, akit elvesztett időközben, mint gyorsvonaton felejtett sóhajtatást egy jelentéktelen falusi állomás fölött. Csupán ennyi... November. Kikerics, pislákoló. Kemény alagutakon át a kozmosz felé. Nem menekülésként, csupán elmerengni. Talán Ott nincsen senki. Vagy tán van egy Isten-szívű ember, egy ember-szívű Isten? De másképp! Félénktelenül és más térben, más időben. Ahol a Víz is bátrabban beleolvad a zúzmarás csillagok fényébe, ahol hullámszörf kezd egy ismeretlen földöntúli zenére, mint itt a földön a Küküllőben úszkáló vadrécék, ha megszólalnak a fehér templomtornyok múlt században öntött rézharangjai, vagy egy svájci tükör-tóban Dixieland térzenére keringőt járó fehér hattyú. Csupán ennyi... November. Halotti pománával és történelemmel... S a vendégek? Elmentek. Mi maradtunk. Változatlanul, a novemberi ég angyalszemű csillagaival, anyatejfehér holdjával és megannyi kérdéseivel, melyekre nem akarok válaszolni soha. Csupán csak a csontszigonyok maradtak szívemben, mint hatalmas tábornok mellett a Hargitán nagy nyári éjszakákon derékig levetkőzött, magukban dudorászó székely legények. S a világ? Belefeketedik fájdalomában. Kökényfekete világában. Nem, mint a korom. Mint vak szemében a világ. Az örök semmi. Mint

a rózsák egy tündérkert ágyásaiban, melyeket még
feketének se lát. Virágnak se. Szemében
torzszülött gyermek a huszadik század. S a no-
vember? Olyan, mint fehér sétatotja. Mint egy i-
ránytű. Mint egy jelzőlámpa. Vigyázz, kék novem-
ber! Sистерgő november. Béke-november... Jó éjszakát!!!

Székelyföldi kép

Vadkanok, őzek s farkasok
ügetése visszhangzik
a fehér havason —
Csontra vetkőzött fák testén
zúzmara-balzsam csillog.
Hol van a búzavirág-kéklő,
mákvirág-pirosuló határ,
a kacérkodó nyári napsugár?
A fenyők között
— hol megfagyott a visszhang —,
fehér kucsmával a fején,
mint fázós gyermek,
alszik a székely tanya.
Az erdő alatt,
a fehér temetőben,
a szomorú fakeresztek
s a kopjafák
a fehér hótakaró fölött
a téli széllel ölelkeznek.
Hideg van...

Felettünk
vélt üstökösök cikáznak
az erdélyi égen.

A negyedik gyertya

Fehér ágyat vetett december,
a fáradt öregember,
itt fenn a Hargitán,
s a hegygerincen
— az élő adventi koszorún —
egy székely legényke
meggyújtotta az utolsó gyertyát.
A havasi fák között
fényes csizmával
lépked a remény a Szent Hegyen,
mintha valami készülődne itt
a magányos szívekben:
a jászol körül, meleg subában
betlehemes pásztorjátékok
próbálnak a gyermekek,
a feldíszített szán előtt
csengő csendül
az indulni készülő lovacska nyakán,
ajándékot visznek a tanyára:
Máriát-Jézuskát,
s a betlehemi csillagot
karácsony éjszakáján.

...A bércezen gyermekek gyülekeznek,
hidegtől könnyes a szemük.
A csilingelő várakozásban
kisfenyőt ölelnek jókedvükben,
s míg az élő adventi koszorút vigyázzák,
a szél elhozza számukra
a puha ködből kibomló
fehér havas himnuszát,
s a három királyok üzenetét:
— Isten jön,
és itt hagyja fiát a Hargitán.

Adventi koszorú
avagy
Isten megáld a Hargitán

Fejedre hull
a penészes lom,
át- meg átjár
a nyilalló fájdalom,
szülőföldem...

Ámítások altatnak
kényre-kénytelen,
szemedben
tündérálmokat ébresztenek,
szülőföldem...

A hit, néped
szívében gyönyörű,
a hit is marcangol,
s lesújt a keselyű,
szülőföldem...

Isten csak az,
ki téged áld,
égeti homályos
múltad fátyolát,
szülőföldem...

Lelkedben ég,
ég az adventi koszorú,
ne könnyezz,
s ne légy te szomorú,
szülőföldem!...

Karácsony a Hargitán

Fáj a szívem!
Kivágtak egy kisfenyőt a Hargitán,
s Jézus fája beköltözött szobánkba.
De örülök is, mert Isten
megint közelebb került hozzám,
s most velem beszélget
a feldíszített karácsonyfa,
a friss, még élő fehér fenyő,
a hargitai nagykövet
megkoronázza az ünnepet

és székel pásztorként
beszélni kezd:
— A havas üzenetét hoztam el nektek,
s az ősökét,
a hit, a szeretet diadalát,
s az örök kitartás győzelmét.

Este, amikor leoltom a villanyt,
a pislákoló gyertyafényben
a rejtelmesen csillogó karácsonyfa
álmodni kezd:
a hótakarta bércetűn
remegő ágakkal integetnek,
s a csendes éj dallamát susogják
testvérei, a kisfenyők.

Papírhajó az óceánon

Kisfiú voltam, s a Hargitán
— hittel-reménnyel telten —
papírhajót készítettem.
Magamhoz vettem poggyászomat,
gyermekkorom törékeny álmait,
majd én is beleültem a fehér bárkába
s a kis patakon vízre szálltam.
Most, annyi év után, a Hargitán,
eszembe jutott: hova lett a kis papírhajó?
A csillagokat kérdeztem:
a Tejútról Csaba királyfi
csillagai intettek nemet.

Öreg fenyőfákhoz esengtem —
de ők haragosan zúgtak-recsegték.
A patakhoz fordultam ekkor,
ahonnan elindultam kisfiúként,
és kérdésemre a vízből
felvillanó pisztrángok
a nagy vizek felé mutattak.
Most már elővettem a térképet.
Itt láttam rá
kis gályám helyzetére a nagyvilágban:
iszonyú nagy hullámok között
a szülőföld felé vergődik
az Atlanti-óceán közepén
egy ismeretlen fehér papírhajó.

Erdélyi harangok

Farkas Árpádnak

Úgy hát akkor
én is veled maradok,
kovalens kötéssel
vadság köntösében,
vadak vecsernyéjén,
táncos holdudvarban
gyémánt gyökerekkel.

Leégett a parázs —
Gyantaillatában,
vándortarisznyánkban,

éji falatunkból
mézeskaláccsá lett
a mi kis világunk,
idekötöttségünk —

Fehér séta a Hargitán

Fenyőcsemete
dugja ki fejét a hóból.
Isteni fényt
bocsájt rá a téli nap.
Árnyékában, a mélyben,
csontvázak dideregnek.
Hókristályok becézgetik
téli álmukat.

A mulandóság kátéja

A világ mulandó.
Ezért fontos,
hogy szellemünk ragyogjon,
mint a csillagok,
és álljunk egyenesen,
mint a fenyvesek.

P. Buzogány Árpád
(1965—)

Ősz a havasokban

Meleg kövön gyík napozik,
a gyors bogarakat leste,
a nap előtt felhőfüggöny,
korán jön a hűvös este.

Ijedt csendben alig motoz
egy-egy rigó, mókus, medve,
a hatalmas csillagos ég
félelemmel van befedve.

Megkopott a zöld, a piros,
fakulnak a legelők és
hóharmatos völgyek fölött
visszhangzik a szarvasbőgés.

Havasok homlokán

Hajnalban harsogó szél
zörgette az ágakat,
kavargatta a fakult
avart, fellegek dagadt

szürkéje gyúlt a havas
fölé aztán, és minden

dühös szél, mintha el se
akarna menni innen.

A nap se látszott, csupán
csak sejteni lehetett,
merre jár – fényt nem hozott,
inkább besötétedett

s bőgve csapott a vihar
a havas homlokára –
ónos eső dobolja,
ez volt a nyarak ára.

A legszebb fenyőfa

Nagyapám, Nagy Dénes emlékének

Szaporán kopogott a fagyott sár a cipők alatt, apróbbat-nagyobbat, néha megreccsent az alig ujjnyi mély tócsák ráncos bőre, kip-kop, valami furcsa ritmus szerint, aztán kip-kip-kop. Komoly, fekete bőrbakancs mellett aprócska cipő szaporázta; lassított vagy éppen megállt attól függően, mekkora gödrön akart átpattanni. Szilaj kiscsikó vére trappolt a koppanásokban, kevéské havon csikordultak a sarkak, lassú egyformasággal kongatta a bakancs a csöndet.

A szürkés ég alig pár hópelyhet lengetett alá, azok is ide-oda szeleburdiskodtak, mielőtt valamelyik megült volna a báránybőr kucsmán. Szürke posztókabát és fenyőmintás nadrág körül libegtek, alig vették észre a

bojtos bőrsapkát, melyet zöld, rojtos végű nyaksál választott el a kék kabátkától. Annak alját csak jó arasznyi nadrág kötötte hozzá a rakoncátlankodó cipőcskéhez és már a földhöz is lapult a cifra mintás hópihe, mire észrevette: egy felnőtt és egy kisgyerek megy az utcán, kézenfogva. Arcuk, orruk kipirult, bő párát fújnak maguk elé.

Ha nem lett volna kissé süket a hó, hallhatta volna tovább, amint a pára belecsilingelt a csöndbe, vidáman magyarázva nagyapának, miként kell átugrani az újabb gödröt — persze nagyapa az, aki a csöppség kezét fogja, mintha vinné magával, de egy közepes nagyságú gödröt már nem bír átugrani egyszerre két lábbal, még ha újra meg újra elmagyarázzák is neki.

A piactéren nagy volt a csődület. A sok ember egy teherautó körül állt. Vastag kesztyűs, kövér arcú ember fenyőfákat adogatott le, közben állandóan mondott, a körülötte állók nagyokat kacagtak, közben kapkodták le a fákat, nézegették, forgatgatták, illegették-billegették magukat az embernagyságú fiatal fenyők körül. Olyan volt az egész, mintha a falu közepén egy fenyőerdő életre kelt volna, hajladozna jobbra-balra, lefeküdne és újból fölkelne, ide-oda járna és kerülgetné az embereket, hogy tüskés leveleivel meg ne szúrja őket.

Rakásra gyűlt a lefektetett sok fa, mire nagyapa odaért. Elengedte a kisunoka kezét, aki megilletődve állt, meg se mozdult — nem értett semmit az egészből, ami körülötte történt. Csak bámulta az embereket, a nagy nyüzsgést. Ekkor már a szeme huncutul csillogott. Kuncogott magában, jól mulatott azon, hogy majd ad nektek a szigorú nagyapa (mert néha nagyon szigorúan is tud

nézni!), amiért kivágtátok ezt a rengeteg sok jószagú fenyőfát! Hát ti nem tudjátok, hogy nem szabad a fákat kivágni, az ágakat letörni és a virágokat leszaggatni? Pedig igazán mindenki tudja... Nem mondta ezt nektek soha még nagyapa? Nem mondta ezt soha senki? Még a ti nagyapátok sem? Meglátjátok, hogy elkerget innen mindjárt titeket, az egészseteket! Még kiabálni is fog, mint amikor igazán nagyon mérges...

De hát itt valami nem jól van! Nagyapa is elvegyült az emberek között, két fenyőfa van a két kezében talpra állítva, úgy nézegeti, mint ácsemler korában az erős gerendákat; egyiket visszateszi a többi közé, még csak nem is kiabál, engedi, hogy az emberek széthordják, elvigyék ezeket a kivágott fákat...

Akkor miért mondta, hogy az orgonákat sem szabad letörni, metszőollóval kell levágni és úgyis csak egyet?! S a vázába is csak három akácágat szabad vinni! Vajon miért? Ha most engedi, hogy ezt a sok szép fát... Kővér könnycseppek csordultak le a szeme sarkán, de ezeket már nem a hideg vagy a fagy préselte ki... Kesztyűjével törölgette a szemét, a koppanásra nézett fel, amikor a fát nagyapa leengedte a földre:

— Nna... ez a legszebb! — enyhe dicsekvés volt a hangjában. Azonnal észrevette a görbülő száját, a nedves arcot.

— Bántott valaki? — kérdezte halkán, értetlenül. — Ki bántott? — szigorúan nézett szét, a lehetséges tettet keresve. Körben mindenki hangos volt és vidám.

— A fák... A fákat... miért vágta ki? Miért... miért engedted, nagyapa?! — hüppögte és még mindig a szemét törölgette.

Nagyapa úgy nézett rá, mint gyámoltalan kutyus a gazdájára. Zavart volt, szólni sem tudott hirtelen. A csöppséget jobb karjára emelte és baljában a fenyőfával elindult. Aztán beszélni kezdett halk, nyugodt hangon:

— Tudod, most az egyszer ki szabad vágni a fákat... de csak most az egyszer... mert ezek a fák kellenek a gyermekeknek... emlékszel, mondtam neked... az angyal feldíszíti dióval, almával, cukorkával és majd elhozza minden házba...

Már felszáradt a könny, szinte nevetetnékje támadt, olyan zúzmarás lett a nagyapa bajusza!

— Ezért vágják ki a fákat, és amit kiválasztottam, az a legszebb fa, mert az a tiéd lesz!

Az egyenes gerincű, dús ágú fa mintha megrázta volna magát. Nagyapa két drága, féltett terhet vitt egészen hazáig: a kisleányt meg a fenyőt és a kapunál, ahol egyiküket — a mozgékonyabbat — le kellett tennie, hogy bemehessenek, még ott se panaszkodott a derekára vagy a karjaira az emelés miatt, mint máskor szokott.

Amikor a hó megeszi a nyomokat

— A hó megeszi a nyomokat — hallatszott a gerenda túlsó végéről.

— Mindannyiunkét, ámen! — ájtatoskodott a nagy fülű Zoli, akire inkább az volt jellemző, hogy könnyen lelkesedett.

A bádoglemezekkel borított juhakolban régóta nem tarthattak állatot, mert ahogy a nyurga kovácscsemete — polgári nevén Fehér Mihály, kovács az apja után,

csemete az egyik tanára megnevezését megörökítendő — sarkával feltúrta az almot, hogy ne a lerágott szénába dobja el a cigarettavéget, alul vastagon penészes volt.

A gerenda másik végén Klári ült, aki nagyanyja mellé városról jött haza és néha Clarence-nek becézték, melléje a magabiztos Isti ült, Zoli és Mihály pedig jó távolra tőlük.

— Nincs több cigi — közölte Zoli, miután mindenkinek kezébe adott egy-egy szálat. A csomagot ő vette, mert ő volt a legidősebb, de Klári fizette ki, amikor elindultak, még délben. Úgy tervezték, hazafelé állnak majd meg az akolnál és szívják el a maradék cigarettát.

— A disznók messze lehetnek már — jegyezte meg Zoli.

— Indulhatnánk. Hanem elsötétedünk.

— S mi van akkor — bökte ki Isti.

— Hát... honnan látod majd a fenyvesben, hogy milyen ágat érdemes levágni?

Klári felállt, begombolta a kabátját és felhúzta kesztyűjét.

— Szóval azt mondjátok... hogy az a pár vaddisznó... veszélyes lehetett volna?

A fiúk hallgattak, majd Zoli megjegyezte, hogy volt legkevesebb húsz vaddisznó, és a disznó olyan bolond állat, amikor csordásan jár, hogy nem jó útjukba kerülni.

— Az erdész, Mózsi bácsi a tavasszal szembetalálkozott egy kocával, fel kellett másszon egy fára. Szerencse, hogy volt fa... — kacagta el magát Mihály. — Akkor jutott eszébe, hogy a puska ott a vállán... Apámnak mondta el.

— Ha nagy hó esik, csak tavasszal látják meg a ruháinkat imitt-amott — kuncogott Isti.

— És közös sírba tesznek, mint Petőfiéket. Fúvószenekart fogadnak a városból... — lendült bele Zoli.

— Igen, csak akkor a lagzi el kellene maradjon, fiúk! — emelte fel a hangját Isti. — Nem sajnálnátok Jutkát? Ezért voltunk nyolc évig osztálytársak? És ezért hívott meg koszorúsnak mindenkit?

— Nannyó diós tortát sütött. Szerintem mindenki szívesen megkóstolná — indult el Klári.

— Főleg most — kacagott fel Mihály. — Na de azért egyszer nézzünk szét.

— Egy kutyát hozhattunk volna legalább — verte a csizmája szárát Zoli, mint egy táncos. — Nekünk is van, meg hát mindenkinek.

— Na még az kellett volna, kutya... — mondta fitymálólággal Mihály. — Berezel, s a hátad mögé menekül. Jólesett volna, annyi disznó mellett?

— Haladjunk, fiúk — indult meg István is. — Holnap már nem lesz erre idő, a menyasszony kapuját még fel is kell díszíteni.

Hatalmas léptekkel indultak a völgy felső része, a fenyves felé. Sűrűn havazott. Mintha a világ teteje felé közeledtek volna, mert az emberi világ alattuk volt, messze.

— Jó lett volna megnézni, merre ment a csorda — törte meg a csendet Zoli. — Legjobb lett volna beleállni a nyomukba, s akkor az ember tudná...

— Hagyd a fenébe őket — mordult rá Mihály. — Hol a fejsze? — állt meg.

— Ne rezelj be, itt — húzta ki kabátja alól Zoli.

— Te épeszű vagy? S ha elesel...

— Megfagy a kezem rajta, vizes már a kesztyűm —
magyarázzkodott Zoli.

— Add ide — nyújtotta kezét ki Klári, és Zoli, mint
rajtakapott kisgyerek, szó nélkül odaadta a fejszét.

Már szürkülődött, amikor beértek az erdőbe. Zoli volt
a legkisebb, őt nyomták fel egy fára, hogy fenyőágot
vágjon. Ahogy az első ágat elérte, majomként ügyeske-
dett tovább fölfelé. A többiek az erdőből kihúzták és ra-
kásba rakták a levágott ágakat.

— Ha reggelig így hull, holnap fél nap kell seperi a
havat a kultúrház körül — kiáltott Zoli és nagyot füttyin-
tett.

— Elment az eszed? Ha az erdész rajtakap, elveszi
ezeket a hitvány ágakat is — szólt rá Mihály.

— Mi van? A sepregetés is a koszorúsok dolga? —
emelte fel a hangját Klári.

— Azt hiszed, megúszod egy tortával és valami vi-
rággal? Ma este még teríteni kell a teremben.

— Klári! Ma éjjel mi leszünk az örök, tudod? Őrizzük
a berendezett termet. Nem maradsz ott velünk? — kiál-
tott le Zoli.

— Na még egyet, s elég! — szólt rá Isti.

Zoli amire lejött, tele volt a nadrágja gyantafolttal.
Isti a zsebkesével kapargatta le, amit tudott. Klári ezen
jókat kacagott.

— Ha valahol leülsz, odaragadsz, te! Aztán hazafelé
mozogj, mert hanem összeragad a nadrágod két szára.

Elindultak, két-két nagy ágat húzva maguk után.
Egy idő után megálltak, már sűrűsödött a sötét, és Isti
újra elosztotta az ágakat: Kláritól és Zolitól is elvett

egyet-egyet, hogy gyorsabban haladjanak, és azokat ő meg Mihály kapták. Azt mondta, ez így illik, Zoli eleget kucorgott a fán, Klárinak pedig szó nélkül kihúzta a kezéből.

Időnként megálltak, mert elfáradtak. Füleltek is, de csend volt.

— Ha nem lenne hó, képzeljétek csak el, az egészet a hátunkon kellene vinni, hogy szép maradjon — mondta Mihály, és rágyújtott. A többi három is.

— Tényleg, Klári — kezdte újra Zoli —, nem maradsz örködni éjjel?

— Valaki ott cigizik — mondta halkán Klári. — Az erdész!

A fiúk megfordultak, nézelődtek, de egyik sem látott semmit.

— Láttam, hogy csillogott — bizonygatta Klári.

— Farkas — mondta halkán Mihály. — Na még csak ez kellett.

A lányt körbevették, és nagy léptekkel indultak. Vissza-visszanéztek, aztán egyszer Mihály annyit mondott:

— Nem is egy van. András napja után csordában járnak már.

Siettek, hogy Zoli alig bírt lépni.

— Mennyi van hazáig? — kérdezte egyszer Klári, hangjában minden panasz nélkül.

— Elfáradtál? Add ide — lépett közelebb Mihály.

— Nem fáradtam el, bírom. Csak ez az egész olyan, mint... hát el sem hiszik, ha elmondom.

— Szerintem ne is mondd senkinek — mondta Isti határozottan.

— Hogy vaddisznó, és farkas...

— Apám azt mondta, legtöbb ember se farkast, se medvét nem látott még! — emelte fel a hangját Mihály.

— Csak... az állatkertben. Nem? — kuncogott Klári.

— Te már többet láttál, mint a legtöbb férfi. Vaddisznók, farkasok...

Lassan haladtak, mert a pár ujjnyi hó csak eltakarta, de nem tömte be a gödröket, folyton bukdácsoltak. Következő pihenőt akkor tartották, amikor már meglátták a falu fényeit.

— Szép — mutatott maga elé Klári.

— Persze. Még én se láttam télen, sötétben ilyen fentről a falut.

Kabátjukat is kigombolták, annyira kimelegedtek, elfáradtak. Amint a meredek dombon ereszkedtek befele, Mihály megállt.

— Mi a fene... Látjátok azt a sötét foltot? Ott a patak hídjá felé.

Addig nézték a sötétben, amíg látni vélték.

— Nehogy azt mondjátok, hogy... elefántok! — röhögött fel Zoli.

Csendben ereszkedtek befele, aztán kiáltásokat hallottak. Visszakiabáltak. Emberek voltak, egyikük gyufát gyújtott, másik villanylámpával jelzett. Zoli is elővette a gyufát és két szálat egymás mellé fogva meggyújtott, Klári a tenyerével védte, hogy ne fújja ki a szél. Sietni kezdtek, amennyire lehetett.

A régi gabonarakta mellett csoportnyi felnőt várt rájuk. Amikor odaértek, félénken köszöntek. Akkor már tudták, ezek az emberek miattuk vannak itt. Elvették kezükből a fenyőágakat. Zoli apja rágyújtott, és annyit mondott a fiának fojtottan:

— Hol volt az a tyúkeszetek? Nem vagytok már óvodások...

— Péter! — szólt oda a tanító. — Hagyja inkább rám.

Átölelte a Zoli meg a Klári vállát, és azt kérdezte, fázik-e a kezük? Klárinak a kesztyűjét lehúzta, odaadta a sajátját. A belső zsebéből félliteres üveget vett elő és a fiúknak nyújtotta.

— Jó meleg... tea. Igyatok!

Az üvegben fahajas melegbor volt, mind a négyüket külön megkínálta. Közben az erdész, akit addig észre sem vettek, hangosan újságolta, hogy tegnap este a sziklák tövéből, a tanyáról amikor a két iker bejött a faluba, az üzletben mondták, hogy egész csorda farkas jár... A Klári nagymama sírva várja az unokáját, azért is indultak eléjük a férfiak, akik amúgy a lakodalmas háznál segítettek.

— Csak... csak egy csorda disznót láttunk, még kifelé — igazolta magát Mihály az apjának. — Félre is álltunk, amíg jó messzire mentek.

— Félreálltatok? Na hallj oda... — mondta az apja furcsa hangon.

Ekkor furcsa bögés hallatszott fentről a völgyből, messziről.

Az erdész kihúzta magát.

— Őz. Őzet fogtak a farkasok.

— Akkor... akkor nem csak disznót láttatok... mi? De ne hazudj!

— Láttam... láttam fényes pontokat, még az erdőhöz közel — mondta ki Klári.

— Hát így ügyltek ti erre a leánykára? S otthon az apja, anyja merjen nyugodtan aludni?!

— Nem igaz, apja, mert... körbevettük, bizonyisten!
— vékonyodott el a Mihály hangja.

— Körbevettétek? — kérdezte a tanító. — Tényleg? De egy kesztyűt nem adtatok neki, hogy a keze rá ne fagyjon arra az ágra!

— Akkor még... egyáltalán nem fázott — mentette a helyzetet Klári.

— Akkor ti ma nagy leckét tanultatok, fiúk — mondta a tanító, és a Zoli apjának nyújtotta a boros üveget.
— Adja tovább majd — szólt oda.

— Hogy... a hó megeszi a nyomokat — mondta Klári, elég bizonytalanul.

Az erdész jóízűen felkacagott.

— Ezt jól megmondta!

Aztán már komolyan tette hozzá, hangosabban:

— Milyen szépen, istenem...

A tanító átölelte Klárit és odasúgta: a nagyanyja nagyon félti, megijedt, hogy még nem ért haza, beszéljen szépen vele, hogy hamar megnyugodjon.

— Kár, hogy nem vagy legényke. Magam mellé vennék inasnak — hallotta még az erdész hangját, aztán elmelegedett, lábai mintha ellágyultak volna, de még érezte, hogy a tanító a hóra alá nyúl, és aztán egészen magához szorítja, hogy lábon állva megtarthassa.

TARTALOM

Orbán Balázs

A Hargita

(A Hargitát és a vidéket ábrázoló részletek
Orbán Balázs A SZÉKELYFÖLD LEÍRÁSA
című munkájában) 5

Előismertetés Udvarhelyszékhez 5

X. Udvarhelytől Zetelakáig 5

I. Udvarhelyszék nyugati határszéle 6

XI. Zetelakától Homoródig 7

XVII. Oroszhegy környéke 8

XIX. Kadács vagy Kadicsa vára 9

XXXV. Bágyi vár és környéke 11

I. Udvarhelytől Csík-Somlyóig 12

XIV. Csík-Rákos és vidéke 13

Marosszék előismertetése 15

XIII. Selye és a Bekecs 15

XIII. A Hargita 16

Thaly Kálmán

A Hargita 36

Márévára a Hargitán 38

Tarcsafalvi Albert

A Hargitáról 43

Tompá László

Magányos fenyő 45

Havasi tájékon 46

Fiatal fa a hegyen 47
Mint lombtalan téli erdő 48

Földes Zoltán
A napba néző sas 50

Petres Kálmán
Őrszem a Hargitán 52

Farcádi Sándor
Fenyő a Hargitán 55
Hun hegyek között 56
Téli képek 58

Kacsó Sándor
Ó, Hargitám 60
Köd ült a Hargita lábaihoz 60

Jakab Géza
Őr a Hargitán 74

Ladó Lajos
Kicsi erdőőr feljegyzései 75
Hadi szekér 75
Az első kaland 76
A csíksomlyói búcsún 78
A vidra fogása és eladása 80
Zászló a fahegyiben 82
Három barát-pap 84
A miénk, Laji! 86

Eszkendőcsere a Hargitán 87
Jóság 89

Sütő András
Sikaszói zúzmarás levélke 92

Nagy Irén
Az öregasszony imakönyve 99

Beke Sándor
Ima a Hargitán 104
Ember a havason 105
Márton Bácsi forrása 106
Megkésett feltámadás 107
Vendégek 109
Székelyföldi kép 111
A negyedik gyertya 112
Adventi koszorú
avagy Isten megáld a Hargitán 113
Karácsony a Hargitán 114
Papírhajó az óceánon 115
Erdélyi harangok 116
Fehér séta a Hargitán 117
A mulandóság kátéja 117

P. Buzogány Árpád
Ősz a havasokban 118
Havasok homlokán 118
A legszebb fenyőfa 119
Amikor a hó megeszi a nyomokat 122

ERDÉLYI GONDOLAT KÖNYVKIADÓ

A könyv szerkesztője: Szentmártoni Árpád

Nyomdai előkészítés:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

A szerkesztőség postacíme:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87

Telefon/fax: 00–40–266–212703

E-mail: egk@freemail.hu; egondolat@yahoo.com

ISBN 978-606-534-023-7

www.erdelyigondolat.ro

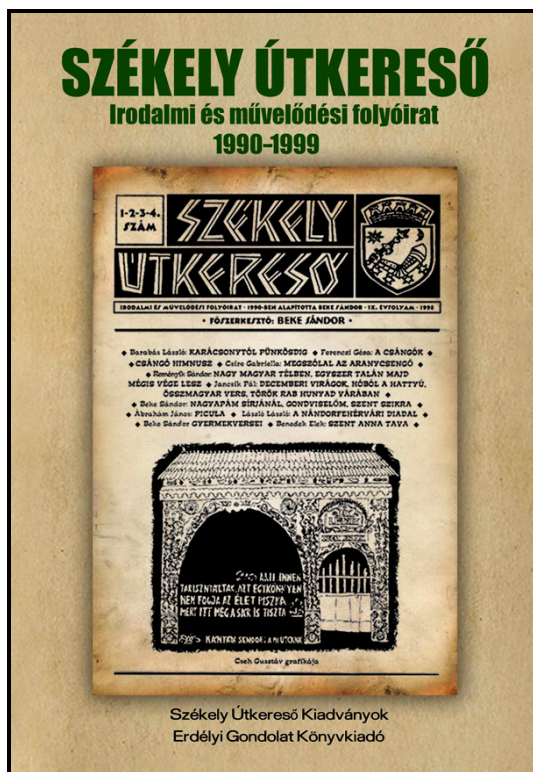
Készült az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó Nyomdájában,
Székelyudvarhelyen

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó
gondozásában megjelent

a

Székelv Útkereső

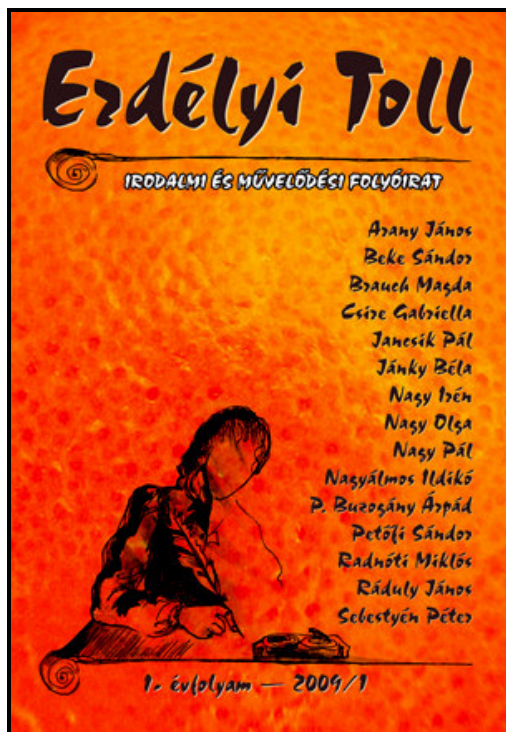
irodalmi és művelődési folyóirat
reprint kiadása

Erdélyi Toll

Irodalmi és művelődési folyóirat

Kiadja az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

Megrendelhető a szerkesztőség postacímén:

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87 szám

Folyóiratunk pdf-formátumban is olvasható a kiadó honlapján:

www.erdelyigondolat.ro

Az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó gondozásában megjelent

1992

1. Lőrincz György: Kiment a fény a szememből
(*Riport az öregekről*)

1993

2. Nagy Irén: Mégis
(*Versek*)
3. Beke Sándor: Madártemető
(*Versek*)
4. Mihail Eminescu: Az Estcsillag
(*Ráduly János fordítása*)

1994

5. Elek apó Cimborája
Antológia
(*Válogatás a Cimbora 1922–1929-es évfolyamaiból*)
6. Nagy Olga: Barangolásaim varázslatos tájban
Cigány barátaim között
(*Esszé*)
7. Székely Útkereső Antológia
(*A Székely Útkereső irodalmi és művelődési folyóirat antológiája*)
8. Komoróczy György: Magyar szavaink nyomában
(*Nyelvművelő cikkek*)
9. Cseke Péter: Korfordulós újesztendő
(*Szociográfiai riportok*)
10. Nagy Olga: Népi változatok szerelemre és házasságra
(*Esszé*)

1995

11. Ráduly János: **Az árnyékok lakodalma**
(*Gyermekversek*)
12. Beke Sándor: **Védtelen évek**
(*Versek*)
13. Jancsik Andor — id. Binder Pál: **És élni kellett tovább**
(*Két emlékirat*)
14. Nagy Olga: **Pályakép fénnel és árnyékkal**
(*Egy néprajzos emlékei*)
15. Kercsó Attila: **Csigaséta**
(*Gyermekversek*)
16. Beke Sándor: **Téged kereslek**
(*Versek*)
17. Ábrahám János: **Picula. I.**
Szegényember csikója hamar ló
(*Regény*)
18. Kristó Tibor: **Kései leltár**
(*Versek*)

1996

19. Csire Gabriella: **Áprilisi tréfa**
(*Gyermektörténetek*)
20. Lőrincz György: **Feketében**
(*Riportok, jegyzetek*)
21. Tankó Gyula: **Gyimesi szokásvilág**
(*Monográfia*)
22. Murádin László: **Anyanyelvünk ösvényein**
(*Nyelvművelő írások*)
23. Mihály Tibor: **Őrhegy alatt**
(*Oroszhegy monográfiája*)
24. Ráduly János: **Fény és gondolat**
(*Versek*)

25. Beke Sándor: Kezemben jégvirág
(*Gyermekversek*)

1997

26. Ferenczi Géza: Székely rovásírásos emlékek
(*Tanulmány*)

27. Kozma Dezső: Erdélyi utakon
(*Régi kolozsvári arcok*)

28. Csire Gabriella: Ráma és Szítá csodálatos története
(*Két eposz-átdolgozás*)

29. Beke Sándor: Tünető magnóliák
(*Versek*)

30. Kiss János: Eszeveszett illúziók
avagy Tanúnak jelentkezem
(*Publicisztikai írások*)

31. Lászlóffy Csaba: Fej vagy írás
(*Versek*)

32. György Zsuzsa: Egy küzdelmes élet
(*Egy parasztságos vallomása*)

33. Ráduly János: Vettem gyöngyöt
(*Népköltészeti tanulmányok*)

34. Kocsis Rózi: Remények és kétségek között
(*Egy asszony életútja*)

35. Beke Sándor: Hajnalodik nélkülöd
(*Szerelmes versek*)

36. Ábrahám János: Picula. II.
A boldogság útján
(*Regény*)

37. Beke Sándor: Bohókás ábécé
(*Gyermekversek*)

1998

38. Kiss Bitay Éva: Gondolatok az evolúcióról
(*Tanulmány*)
39. M. Hubbes Éva: Székelyudvarhely egykori
nyomdái és kiadványaik
(*Tanulmány*)
40. Nagy Irén: Védtelenül
(*Novellák*)
41. Murádin László: A hely, ahol élünk
(*Barangolások Erdély helynevei között*)
42. Egy barátság története
Féja Géza levelei
43. Ábrahám János: Picula. III.
Volt szeretőm tizenhárom
(*Regény*)
44. Beke Sándor: Hajóval a Déli-sarkon
(*Gyermekversek*)
45. Megszólal az aranycsengő
(*Karácsonyi versek és történetek*)
46. Ráduly János: A galambleány
(*Tündérmesék*)

1999

47. Székely Ferenc: Jeles napok, ünnepek, szokások Vadasdon
(*Monográfia*)
48. Deák Ferenc: Barangolásaim Székelyföldön
és környékén
(*Egy idegenvezető feljegyzései*)
49. Mitruly Miklós: Szóból ért az ember
(*Népi elbeszélések Krasznáról*)
50. Vő Gabriella: Szaván fogjuk
(*Erdélyi magyar szólások*)

51. **Ferenczi Géza: A moldvai ősbibb csángók**

(Tanulmány)

52. **Kicsiny dalaim**

(Népi költők antológiája)

53. **Papp Attila: Oktondi okosok**

(Verses mesék)

54. **Beke Sándor: Erdélyi homály**

(Versek)

55. **Ferenczi István: Besenyő szállások
a Nagy-Szamos — Sajó mentén**

(Tanulmány)

56. **Kifestőkönyv**

(Karancsi Sándor rajzaival)

57. **Ráduly János: Tündéri perpatvar**

(Irodalmi anekdoták)

58. **Nagy Olga: Hamupipőke üzenete**

(Szülőknek a nevelésről)

59. **László László: Erdélyi fejedelmek**

(Tanulmány)

2000

60. **Elek apó Cimborája**

(Válogatás a Cimbor 1922–1929-es évfolyamaiból) — II. kiadás

61. **Lőrincz József: Tamási Áron hazatérése**

(Mikrofilológiai közlések)

62. **K. Kovács András: Őzgidák**

(Gyermekversek)

63. **Szente B. Levente: Az ezüsthajú tündérleány**

(Mesék)

64. **Ráduly János: Jóságvilágom**

(Versek)

65. **Birtalan Imre: Szerencsés Palkó**
(Bolyongás az emlékezés ösvényein)
66. **Sebestyén Péter: Életutak**
(Szentek, egyházi ünnepek)
67. **Murádin László: Egyházi településnevek Erdélyben**
(Nyelvművelő írások)
68. **Ráduly János: Gyöngyvirág királyfi**
(Népmesék)
69. **Beke Sándor: Bohókás ábécé**
(Gyermekversek) — II. kiadás
70. **Bödör András: Székről indultam**
(Önéletrajzi vallomás)
71. **Németh Júlia: Kolozsvár — műhely és vonzásközpont**
(Képzőművészeti krónika)
72. **P. Buzogány Árpád: Hattyúhívó**
(Gyermekversek)
73. **Ferenczi István: Adatok a Nagyfejedelemség kori Kelet-Magyarországi védelmi rendszer ismeretéhez**
(Tanulmány)
74. **Zsidó Ferenc: Történetiség, sorsok, hiedelmek a Felső-Nyikó mentén**
(Tanulmány)
75. **Zsidó Ferenc: Szent Anna tavától a bihari Asszonyszigetig**
(Erdélyi magyar mondák)
76. **Buksa Éva-Mária: Történelmi színjátékok, históriák**
(Hét történelmi dráma)

2001

77. **Nagy Olga: Egy botcsinálta riporter emlékei**
(Memoár)

78. **Nagy Olga: A Nap küzdelme a Föld népéért**
(*Meseregény*)
79. **Marton Lili: Táltos János**
(*Meseregény*)
80. **Nagy Olga: Erdélyi sors: tegnap, ma, holnap**
(*Esszé*)
81. **Deák Ferenc: Barangolásaim Székelyföldön és környékén**
(*Egy idegenvezető feljegyzései*) — II. kiadás
82. **Kolozsi Gergely István: Kolozsi pitvaros udvarokban**
(*Elbeszélések, igaz történetek*)
83. **Dáné Tibor: Elhull a virág**
(*Az igazság Szendrey Júliáról*)
(*Esszé*)
84. **Diószegi Anna: Életem története**
(*Emlékek a kolozsvári Hóstátról*)
(*Memoár*)
85. **Tankó Gyula: Életvitel a Gyimesekben**
(*Monográfia*)
86. **Brauch Magda: Magyarról magyarra**
(*Nyelvművelő írások*)
87. **Tomcsa Sándor: Embergűjtemény**
(*Novellák, karcolatok, humoreszkek*)
88. **Csetri Elek: Erdélyi méheskert**
(*Régi erdélyi méhészkönyvek*)
89. **Vőő Gabriella: A medve, a farkas és a róka komasága**
(*Állatmesék*)
90. **Zsigmond Győző: Orbán Balázs idejében és ma**
(*Néprajzi tanulmány*)
91. **Ráduly János: Szitakötőtánc**
(*Gyermeekversek*)

92. **Gagyí Bíró Katalin: Székelykeresztúr és vidékének kereszt szemesei**
93. **Csire Gabriella: Itt járt Mátyás király**
(*Kis történetek a nagy királyról*)
94. **Barta Zoltán: Az idő sodrában**
(*Vajdaszentivány monográfiája*)
95. **Csire Gabriella: Münchhausen báró barangolásai a nagyvilágban**
(*Átdolgozás*)
96. **Gub Jenő: Kertek, mezők termesztett növényei a Sóvidéken**
(*Sóvidéki etnobotanika*)
97. **Sebestyén Péter: Agapétól Zsoltárig**
(*Teológiai címszavak és kifejezések késszóára*)
98. **Ráduly János: Mikor volt egy lovon hét patkó?**
(*Találás kérdések*)
99. **Ráduly János: Az igazat éneklő madár**
(*Székely népmesék*)
100. **Ferenczi Géza: Utazások Udvarhelyszéken**
(*Útleírás*)

2002

101. **Beke Sándor: Megkéssett feltámadás**
(*Verse*)
102. **Nagy Olga: Esély a megmaradásra**
Az „illyefalvi model” keresztmetszete
(*Esszé*)
103. **Ferenczi Géza: Lapok Erdély múltjából**
(*Tanulmányok*)
104. **Csire Gabriella: Turpi Lak**
(*Meseregény*)

105. **Beke Sándor:** **Ismét felgyújtom a mécsest**
(Versimák)
106. **Lőrincz József:** **Tamási Áron hazatérése**
(Mikrofilológiai közelitések) — II. kiadás
107. **Derék borsszem vitéz**
Szász népmesék
(Fordította: Zsidó Ferenc)
108. **Csávossy György:** **Édes méreg**
(Három színmű)
109. **Ferenczi Géza:** **A székely rovásírás az idők sodrában**
(Tanulmányok)

2003

110. **Gub Jenő:** **Természetismeret és néphagyomány
a székely Sóvidéken**
(Néprajzi tanulmány)
111. **Brauch Magda:** **Közös anyanyelvünkért**
(Nyelvművelő írások)
112. **Dáné Tibor:** **Apáczai ajándéka**
(Révületek a Magyar Encyclopaedia világrajöveteléről)
113. **Ferenczi István:** **Adatok Északkelet-Erdély
középkor kezdeti magyar települési képéhez**
(Tanulmány)
114. **Beke Sándor:** **Elmaradt imák**
(Versek)
115. **Tankó Gyula:** **„Én es tudtam hazudozni”**
(Népi humor Gyimesben)
116. **Zsigmond Erzsébet:** **Sírató**
(Visszaemlékezés)
117. **Macrobius:** **Baráti beszélgetések**
A Saturnus-ünnep
(Fordította: Szabó György)

118. Ambrus Lajos: Boldogok hajóján
(*Versek*)
119. Baricz Lajos: Kakukk és Habakuk
(*Gyermekversek*)
120. Tamási Piroska: Az erdélyi és székely konyha
legismertebb receptjei

2004

121. Beke Sándor: Fehér tulipánok
(*Versek*)
122. Nagy Pál: Tinta a Kisgöncölben
(*Karcolatok, anekdoták*)
123. Csire Gabriella: Az aranyhal palotája
(*Tarka történetek*)
124. Murádin László: Anyanyelvi mozaik
(*Nyelvművelő írások*)
125. P. Buzogány Árpád: Az igazság árnyékai
(*Novellák, karcolatok*)
126. Gub Jenő: Üres kalász fenn hordja a fejét
(*Székegyföldi szólásmondások, közmondások, találós kérdések*)
127. Baricz Lajos: Köt a gyökér
(*Versek*)
128. Ráduly János: Siratóim lesznek az égi madarak
(*Székelypéldák népballadák*)
129. Beke Sándor: Mosolygó oroszlánok
(*Versek*)
130. Ráduly János: Titkok a rovásírásban
(*Adalékok rovásírásunk ismeretéhez*)
131. László László: A nándorfehérvári diadal
(*Történeti mondák*)
132. P. Buzogány Árpád: Úgy szeretlek, mint a mézeskalácsot
(*77 székelypélda népdal*)

133. Erdély

Útikönyv

134. Ráduly János: Tanuljunk könnyen rovásírni

(Segédkönyv a rovásírás elsajátításához)

2005

135. Erdély

Útikalauz

136. Az erdélyi és székely konyha

legismertebb receptjei

(Tamási Piroska szakácskönyve) — II. kiadás

137. Nagy góbé a székely

(Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek)

138. Gub Jenő: Rapsóné rózsája

(Erdélyi mondák, legendák, regék, tiúndérmesék)

139. A Tordai-hasadéktól Szent Anna taváig

(Mondák, legendák, regék, tiúndérmesék)

140. Ráduly János: A tulipános láda

*(Kis-Küküllő menti székely népmesék, tréfák, anekdoták
kiejtés szerinti lejegyzésben)*

141. Csire Gabriella: Gilgames álmai

(Eposz-átdolgozás)

142. P. Buzogány Árpád: A csengő, aki harang

akart lenni

(Mesék, történetek)

143. Ellopták a kántor úr malaccát

Régi székely humor

(Népi elbeszélések, anekdoták, krónikás adomák)

144. Tamási Piroska: Erdélyi szakácskönyv

(Szakácskönyv)

145. Erdélyi édességek, finomságok

(Tamási Piroska receptjei)

146. **Beke Sándor: A szeretetnek nincsen temetője**

II. János Pál pápa emlékére

(Költemény)

147. **Tamási Áron: Ábel**

(Trilógia)

148. **Wass Albert. Sors és pálya**

(Magyar író a huszadik században)

149. **Isten, áldd meg a magyart**

(Himnuszok, imák)

150. **Sebestyén Péter: Nézz az ég felé**

(Hétköznapjaink és ünnepeink margójára)

2006

151. **Csire Gabriella: Trója**

(A trójai mondakör)

152. **Nagy Olga: Öregek és fiatalok könyve**

(Elmúlt századunk nemzedék- és szemléletváltása Erdélyben)

153. **Ráduly János: Hová, hová, Laji bátyám?**

(Kis-Küküllő menti székely népmesék, mondák, tréfák

kiejtés szerinti lejegyzésben)

154. **Brauch Magda: Beszélni kell**

avagy Használjuk anyanyelvünket

(Nyelvművelő írások)

155. **Ferenczi Géza — Ferenczi István: Régi várak, új írások**

(Régészet és rovásírás)

156. **Kedves otthoniak**

(Tamási Áron levelezése a farkaslaki családdal)

157. **Ráduly János: Hallod-e te másvilág,**

adsz kenderért pálinkát?

(Székely népi tréfák, mondák, anekdoták)

158. **Benedek Elek: Szent Anna tava**

(Elek apó mondáiból)

159. **Veszed észre, komám...**

(Régi székely anekdoták, közmondások, babonák, népdalok)

160. **Székely Ferenc: Krumplitábornok sosem esett el**

(Népi humor, igaz történetek, irodalmi anekdoták)

161. **Nagy Olga: Megfulladt a kecske,
bajba' a menyecske**

(Tréfás népi elbeszélések)

162. **Beke Sándor: Bodzafa virága**

(Versek)

2007

163. **Tréfál a székely góbé**

(Erdélyi népi elbeszélések, anekdoták, igaz történetek

Székeltől a Gyimesekig)

164. **Gub Jenő: Mózsi bá s Mari nén**

(Székely viccek, anekdoták, igaz történetek)

165. **Kolozsi Gergely István: Mikor legvigabb a székely?**

(Erdélyi anekdoták, vidám történetek)

166. **A furfangos székely góbéságai**

(Erdélyi népi elbeszélések, viccek, anekdoták, népmesék,

tréfák, igaz- és vidám történetek)

167. **Csire Gabriella — Csire Gábor: Csillagregék**

(A 12 állatövi csillagkép. Regék és csillagászati magyarázatok)

168. **Az én himnuszaim**

(Antológia)

169. **Ráduly János: Az isztambuli székely**

(magyar) rovásemlék

(Kismonográfia)

170. **Sütő András: Sikaszói fenyőforgácsok**

(Cikkek, naplójegyzetek)

171. **Beke Sándor: Álom a Titanicon**

(Elbeszélő költemény)

172. **Lőrincz József: Kellő igék, megtartó gondolatok**

(Szentenciák, vallomások Tamási Árontól)

173. **P. Buzogány Árpád: A Székely Útkereső**

Kiadványok műhelyében

Hagyomány és helyismeret közelképben

174. **Brauch Magda: Szeretlek, kedvesem...**

(Híres magyar művészek)

175. **Beke Sándor: Székely Útkereső —**

szellemi műhely a XX. század végén Erdélyben

(Főszerkesztői vallomás a folyóirat megszületéséről és életéről)

2008

176. **Csire Gabriella: Egy magyar kalandor ifjúsága**

(Gvadányi József Rontó Pál c. elbeszélő költeménye nyomán)

177. **Székely Útkereső**

Irodalmi és művelődési folyóirat. 1990–1999

(Reprint kiadás)

178. **Beke Sándor — Brauch Magda:**

Székely Útkereső (1990–1999)

Laptörténet és sajtóvisszhang

179. **Magyar, székely és csángó örökség**

A Székely Útkereső Kiadványok Antológiája. 1991–2006

180. **Székely Útkereső Antológia. 1990–1999**

(Válogatás a Székely Útkereső 1990–1999-es évfolyamaiból)

181. **Becsüld a népet!**

(A Székely Útkereső gyermekirodalmi antológiája)

182. **Az élőszó dicsérete**

Kritikák, recenziók, beszélgetések a Székely Útkereső hasábjain

183. **Csíksomlyó hazavár**

(Antológia)

184. **Csire Gabriella: Az Ótestamentum igazgyöngyei**

(Elbeszélések)

185. **Ráduly János: A legkisebb leány szerencséje**
(*Székely népmesék*)
186. **Kriza János: Borsszem Jankó**
(*Székely népmesék*)
187. **Benedek Elek: Gyöngyvirág Palkó**
(*Székely népmesék*)
188. **Jakab Rozália: A pórul járt pásztorlegényke**
(*Nyikó menti székely népmesék*)
189. **A farkaslaki Jakab Rózsika néni**
székely szakácskönyve
190. **Ráduly János: A muzsikáló tücsök**
(*Székely állatmesék*)
191. **P. Buzogány Árpád: Öregapó muzsikája**
(*Mesék*)
192. **Ráduly János: Király Bözsi hegedűje**
(*Székely népmesék*)
193. **Beke Sándor: Szerelem orgonája**
(*Versek*)
194. **Ráduly János: Szép Fuvella története**
(*Székely népmesék a Kis-Küküllő mentéről*
kiejtés szerinti lejegyzésben)
195. **Ráduly János: A farkas és az őzike**
(*Székely állatmesék a Kis-Küküllő mentéről*
kiejtés szerinti lejegyzésben)
196. **Tündér Ilona**
(*Széphistória*)
197. **Ráduly János: Székely békességlevelek (1803–1837)**
198. **Hajdani erdélyi tájakon**
Jékely Zoltán kiadatlan leveleiből
199. **Ráduly János: Csaba ösvénye**
(*Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. I.*)

200. **Beke Sándor — Ráduly János:**
Szépirodalom, néprajz, rovásírás
Két íróbarát beszélgetése életpályájukról és munkásságukról
(Interjú)
201. **Ráduly János: Alagút a Küküllőig**
(Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. II.)
202. **Ráduly János: A Hajnalcsillag keletkezése**
(Székely népmondák a Kis-Küküllő mentéről. III.)
203. **Szép karácsony szép zöld fája**
Magyar írók versei és novellái
204. **Székely karácsony**
Versek és elbeszélések karácsony ünnepéről (Kisantológia)
205. **Karácsonyi álom**
Magyar írók és költők karácsonya (Antológia)

2009

206. **Leveleskönyv lapjai I.**
A címzett: Nagy Pál
207. **Jakab Rozália: Ízek, finomságok**
a székely kemencében
208. **Jancsik Pál: Fecskeszárnyon száll a nyár**
(Gyermekversek)
209. **Beke Sándor: Góbé Miska**
(Tréfás költemény)
210. **Nagy Irén: Veletek dalol sok ezüst madárka**
(Gyermekversek)
211. **Ráduly János: Gyere már, Jégtörő Mátyás**
(Gyermekversek)
212. **Vitéz Hány János**
Garay János Az obsitos című elbeszélő költeménye nyomán
213. **Beke Sándor: Szépséges kislakók**
(Költemény)

214. **Vitéz Kádár István**
(*Históriás ének*)
215. **P. Buzogány Árpád: A csengős bárány és a Napocska**
(*Gyermekversek*)
216. **Ráduly János: Janka és a csitkóbogár**
(*Kisgyermekbeszéd*)
217. **Csire Gabriella: Árgirus királyfi és az aranyalmák**
Gergei Albert Árgirus históriája nyomán
218. **Csire Gabriella: A párjanincs János Vitéz**
Petőfi Sándor János Vitéz című elbeszélő költeménye nyomán
219. **Baricz Lajos: A templom egere**
(*Verses mese*)
220. **Beke Sándor: Havasok királyleánya**
(*Gyermekversek*)
221. **Csire Gabriella: Csaba és a Nap fia**
Vörösmarty Mihály Tündérvölgy című elbeszélő költeménye nyomán
222. **Jánky Béla: Szeretnék csergőóra lenni**
(*Gyermekversek*)
223. **Ráduly János: A csodaszarvas nyomdokain**
(*Székegy népmondák a Kis-Küküllő mentéről. IV.*)
224. **Csire Gabriella: Lúdas Matyi három arca**
Fazekas Mihály Lúdas Matyi című elbeszélő költeménye nyomán
225. **Eszteró István: Nirvána gombostűje**
(*Versék*)
226. **Csire Gabriella: Szuhay Mátyás tréfája**
Tompai Mihály Szuhay Mátyás című elbeszélő költeménye nyomán
227. **„Megáldott a csíksomlyói Szűz Mária”**
(*Imák, himnuszok Csíksomlyón*)
228. **Brauch Magda: Rejtvényes nyelvművelő**
gyermekeknek és felnőtteknek

229. **Beke Sándor: Öregapó, őzike és a csillagok**
(Verses mese)
230. **Ráduly János: Hozzád fohászkodom imában**
Kibédi ráolvasások, népi imák, legendaballadák, kántálóénekek
231. **Sólyom Anna: Kenyérbaba**
(Desági emlékek)

2010

232. **Csire Gabriella: A nagy erejű Toldi**
Arany János Toldi című elbeszélő költeménye nyomán
233. **Virágim, virágim, drága szép virágim**
(Székely népballadák. I.)
234. **Én leányom pávát őriz**
(Székely népballadák. II.)
235. **Ráduly János: Petőfi Sándor utolsó hét napja**
Petőfi-dokumentumok
236. **Jancsik Pál: Piripócsról Nárítytenbe**
(Gyermekversek)
237. **P. Buzogány Árpád: A gagyi fajta tarka szarka**
(Verses mese)
238. **Leveleskönyv lapjai II.**
A címzett: Nagy Pál
239. **Ráduly János: Székely népi tréfák, anekdoták**
240. **Beke Sándor: Átölelt a lelked**
(Versek)
241. **A csíksomlyói Szűzanya ajándéka**
*(Himnuszok, imák, énekek, tanulmányok, beszédek,
 versek, novellák, visszaemlékezések)*
242. **Kéziratos hagyaték. I.**
Balogh Edgár, Benkő András, Imreh István kiadatlan leveleiből
243. **P. Buzogány Árpád: Tálkondító kandúr**
Gyermekversek

Könyveink megrendelhetők postai utánvéttel
a szerkesztőség címén:

Erdélyi Gondolat Könyvkiadó

535600 Székelyudvarhely, Tamási Áron u. 87 szám, HR megye

Telefon/fax: **00-40-266-212703**

E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu

www.erdelyigondolat.ro

